

Lördagen den 21 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollen för den 12, 13 och 14 uti innevarande månad upplästes och godkändes.

§ 2.

Förekom ånyo till behandling, Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll.

På Herr Talmannens framställning beslöt Kammarerna, att Memorialet skulle föredragas punktvis, men att likväl hvarje ledamot, som erhållit ordet, skulle ega att yttra sig icke allenast öfver den punkt i Memorialet, som närmast föreläge till behandling, utan jemväl, i den mån anledning dertill finnes, öfver Memorialet i dess helhet.

I enlighet härmed föredrogs nu

1:sta punkten.

Ordet begärdes af

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas, som yttrade: Den granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll, som det åligger Konstitutions-Utskottet att verkställa, är nu afslutad, och frukten af detta granskningsarbete ligger på Kammarernas bord. På detta rum och i den egenskap, hvori jag här uppträder, tillkommer det icke mig att uttala något allmänt omdöme öfver det sätt, hvarpå granskningen blifvit fullgjord. Deremot anser jag det vara både min rättighet och min pligt att yttra mig öfver några bland de regeringsärenden, hvilka förefallit Konstitutions-Utskottet vara af beskaffenhet att böra i detta Betänkande anmälas, och i hvilkas afgörande jag deltagit. Men innan jag öfvergår till den punkt, som för närvarande är föremål för öfverläggning, ber jag att få fästa uppmärksamheten på det formela i detta Betänkande, hvilket synes mig icke vara fullt klart. Utskottet yttrar uti inledningen, att Utskottet, vid granskningen af Statsrådsprotokollen, icke funnit anledning förekomma att mot någon ledamot af Stats-Rådet tillämpa 106 § Regeringsformen, "hvaremot Utskottet funnit rådgifvare-åtgärderna rörande här nedan nämnda ärenden vara af beskaffenhet att böra hos Riksdagen anmälas."

Jag anser det vara nödvändigt att för sig göra klart hvad som med en så beskaffad anmälan enligt grundlagen förstås. Detta åter framgår tydligt af 107 § Regeringsformen, hvilken innehåller, att, om Konstitutions-

Utskottet skulle anmärka, "att Stats-Rådets ledamöter samfäldt eller en eller flere af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat", då eger Utskottet att sådant tillkännagifva för Riksdagen. Det är således endast för den händelse, att Konstitutions-Utskottet ansett vissa rådgifvare-åtgärder vara af den beskaffenhet, att rikets sannskyldiga nytta icke blifvit iakttagen eller vittna om, att rådgifvarne sakna de egenskaper, grundlagen hos dem fordrar, det är, säger jag, endast i sådan händelse, som Konstitutions-Utskottet kan för Riksdagen göra en sådan "anmälan" som Konstitutions-Utskottet nu gjort. Jag måste sålunda med grundlagen i hand utgå från den förutsättningen, att de här anmälda fyra regeringsåtgärderna enligt Konstitutions-Utskottets mening, äro af beskaffenhet, att Rikets sannskyldiga nytta dervid blifvit förbisedd, eller att vederbörande föredragande icke ådagalagt "oväld, nit, skicklighet och drift". Jag utgår också från en sådan uppfattning af grundlagens bud, då jag nu går att meddela några upplysningar rörande den här föredragna första punkten.

Utskottet yttrar, att, enligt Statsråds-protokollen för åtskilliga dagar, "Kongl. Maj:t, uppå derom gjorda framställningar och ansökningar, meddelat tillåtelse för åtskillige embetsmän, hvilka blifvit till ledamöter af Riksdagens Första eller Andra Kammare utsedde, att, under den tid de, såsom deltagande i Riksdagens förhandlingar, voro förhindrade att sina embeten förvalta, uppbära sina löner oafkortade, och af allmänna medel anvisat anslag till aflöning åt de vikarier, hvilka förordnats att under sagda tid dessa embeten förestå" etc. Utskottet säger vidare, att det icke undgått Utskottets uppmärksamhet, att förenämnda regeringsbeslut stödja sig på en hätdvunnen praxis, enligt hvilken embets- och tjenstemän äfven under tider, då de äro af tillfälliga allmänna uppdrag förhindrade att utöfva sina befattningar, likväl ega att uppbära sina löner oafkortade. Utskottet lemnar äfven å sido, att denna praxis icke omedelbart grundar sig på någon lag eller uttrycklig föreskrift, men anser emellertid, att de billighetsskäl, hvilka föranledt grundsatsens tillämpning på andra fall, icke ega samma giltighet i fråga om embetsmäns hinder af riksdagsmannabefattning.

Vid genomläsningen af denna punkt har det förefallit mig, såsom Utskottet icke skulle haft klart för sig, huruvida den praxis som här klandras, att låta den embetsman som erhåller ett allmänt uppdrag behålla sin lön oafkortad, varit tillämpad under en föregående tid, äfven då detta allmänna uppdrag varit riksdagsmannabefattning. I detta fall tror jag, att sådana upplysningar kunnat meddelas Utskottet, hvarigenom det blifvit klart ådagalagdt, att denna praxis just i afseende å riksdagsmän visserligen icke är ny. Jag kan åtminstone icke spåra, när den först börjat tillämpas, men, i afseende på sednare tider, ber jag få framhålla några omständigheter, som gifva stöd åt denna min åsigt. Ett af dessa exempel är Kongl. Cirkuläret den 11 Oktober 1834, hvarigenom stadgades, bland annat, att "den" bland militärstaten, "som med begagnande af sin representationsrätt bevisar en riksdag", icke är "förpligtad att för den tid han vid riksdagen sig uppehåller afstå någon del af sin lön till den hans tjenst förrättar". Vidare hafva uti särskilda fall enahanda medgifvanden flera

gångar under sednare tider beviljats af Regeringen. För närvarande har jag blott ett så beskaffadt fall till hands att uppgifva, då nemligen en ledamot af Borgare-Ståndet, genom Kongligt Bref af den 27 Oktober 1859, förklarades icke vara skyldig att godtgöra sin vikarie, utan allmänna medel dertill anvisades. Såväl det nyss återopade allmänna cirkuläret som dessa särskilda regeringsbeslut hafva förut undergått granskning i Konstitutions-Utskottet, utan att någon anmärkning deremot blifvit framställd. Jag skulle kunna andraga åtskilliga andra exempel, men det redan anförda torde vara tillräckligt, för att visa, att denna praxis varit gällande långt före den tid, då de nu anmärkta regeringsbesluten meddelats. Skulle nu Kongl. Maj:t haft skäl att frångå denna praxis, som, det är sannt, icke hvilat på någon bestämd lag, men som, å andra sidan, icke heller förbjödes af någon lag? I afseende härpå vill jag till en början framhålla 4 § i Riksdags-ordningen, hvilken stadgar: "Ej må någon riksdagsman förmenas att sin riksdagsmannabefattning utöfva". Visserligen skulle icke något direkt förmenande uppkomma genom ett tillvägagående på sätt Konstitutions-Utskottet i denna punkt ansett riktigt, men det torde icke heller kunna nekas, att deri kan för vissa fall åtminstone indirekt ligga ett förmenande för tjenstemannen att fullgöra sitt viktiga uppdrag såsom representant. För min del skulle jag således tro, att, om också icke grundlagens bestämda ordalydelse lägger hinder i vägen för den tolkning Konstitutions-Utskottet tillåtit sig, Representationen icke eger befogenhet att klandra Regeringen för det den tolkat 4 § Riksdags-ordningen, att ingen svårighet, vare sig direkt eller indirekt borde uppställas för en riksdagsman att utöfva sitt viktiga kall.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på den verkliga orättvisa, som skulle blifva en följd af Utskottets mening. Härvid vill jag till en början påpeka, att de flesta fall, som af Utskottet blifvit anmärkta, angå lärare vid elementarläroverken. Med afseende derå förekommer det särskilda förhållande, att dessa tjenstemäns vikarier, enligt gällande bestämmelser, aflönas efter de läseveckor, hvarunder de tjänstgjort. Då nu Riksdagen varar en hel termin, skulle ifrågavarande tjenstemän, derest de sjelfve fingo aflöna sin vikarie, nödgas utbetala vida större vikariatsarfvode än andra tjenstemän, ty vikarien, som läst hela terminen, skulle åtnjuta hälften af det föreskrifna årsarfvodet, oaktadt hans tjenstgöring omfattat blott en tredjedel af året.

Vidare torde det tillåtas mig att framhålla en annan orättvisa. Om man, å ena sidan, antager, att de tjenstemän, hvilka äro representanter, sjelfve skola bekosta aflöningen för sina vikarier, men det, å andra sidan, icke ifrågakommer, att vissa högre tjenstemän, för hvilka antingen i följd af författningarnes föreskrifter andra tjenstemän under deras frånvaro uppehålla tjensten eller också någon vikarie icke erfordras, skulle af sina löner vidkännas något afdrag under den tid de icke utöfvade sina embeten i följd af sitt riksdagsmannauppgång, uppkommer ju den orättvisan, att den högre tjenstemannen med den högre löneinkomsten, under det han bevestade riksdagen, vore befriad från att bekosta vikarie, men den lägre tjenstemannen deremot med den lägre löneinkomsten under samma förhållanden finge bestrida sin vikaries aflöning. Att under sådana omständigheter och med minnet fästadt derpå, att enahanda förhållande egt rum

under den gamla tiden såväl på Riddarhuset, der representanten frivilligt inställde sig, som inom de valda Stånden, åt hvars medlemmar, enligt grundlagen, arfvode bekostades af deras kommittenter, att, säger jag, med tanken härpå och på de orättvisor, som deraf skulle blifva en följd, Kongl. Maj:t skulle frångå den hittills iakttagna praxis, hade, enligt mitt förmenande, icke varit riktigt. Dessutom tror jag, att hvad som här är i fråga lämpar sig bättre att blifva föremål för lagstiftning än för anmärkning. Så tyckes åsigten äfven hafva varit inom denna Kammare, ty vi veta ju, att en motion här blifvit väckt derom, att arfvode till löntagande riksdagsman för vikaries aflönande icke skulle af statsmedel utbetalas. Denna motion, som remitterades till behandling af ett Tillfälligt Utskott, vann understöd af Utskottet och blef äfven af Kammaren bifallen. Då ärendet sedermera föredrogs i Medkammaren, blef motionen deremot afslagen och frågan har således för denna riksdag förfallit. Den lagstiftningsåtgärd, hvarigenom man afsåg att vinna det resultat, som i denna punkt framställes såsom önskvärdt, har således icke kunnat för denna gång genomföras.

Efter dessa korta upplysningar hemställer jag till Kammarens bedömande, huruvida, genom de i denna punkt anmärkta regeringsbeslut, rikets sannskyldiga nytta kan anses icke hafva blifvit iakttagen eller någon föredragande visat sig sakna de egenskaper: oväld, nit, skicklighet och drift, grundlagarne af honom fordra.

Vidare yttrade

Herr Bergström: Med begagnande af den tillåtelse, Kammaren uppå Herr Talmannens förslag meddelat, ämnar jag att yttra mig i ett sammanhang öfver Betänkandet i dess helhet och slutligen framställa ett yrkande, afseende alla punkterna.

Hvad först angår den form, Utskottet valt för sin framställning, så delar jag den åsigt, den förste talaren i detta afseende uttryckt. Hvarken grundlagens ordalydelse eller andemening tillstödjer sådana nakna anmälanden, som i Betänkandet förekomma. Den juridiska hermeneutik, som stått Utskottet till buds, har också genom Professor Rydins reservation till en del uttalat sig mot den valda formen. Kan Konstitutions-Utskottet icke anmärka, att Stats-Rådets ledamöter samfäldt eller en eller flere af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, så eger Utskottet, enligt min åsigt, icke göra någon anmälan om hvad statsrådsprotokollen innehålla. Utskottet bör nemligen under granskning af dessa protokoll vid hvarje specielt fall öfverväga, huruvida anledning förefinnes till framställande af sådan anmärkning som omförmäld är eller icke. I sednare händelsen har Utskottet intet att tillkännagifva. Nu må det gerna medgifvas, att omtalande af en del regeringsärenden kan kittla Kammarens nyfikenhet att få veta, hvad nämnda protokoll innehålla; men hela förfarandet innebär ett kringgående af Tryckfrihets-förordningens förbud mot tryckning af statsrådsprotokollen och kan karakteriseras såsom ett försök att köra fram med kanoner, ehuru man icke tilltror sig att aflossa en

pistol. Rätteligen borde Utskottets sätt att gå till väga föranleda en återremiss, på det Kammaren måtte få veta, hvad Utskottet med ifrågavarande nakna anmälandena åsyftar; men jag vårdar mig icke om att framställa yrkande af återremiss, utan vill, sedan jag genomgått och granskat de särskilda punkterna, göra ett annat påstående.

Beträffande första punkten instämmer jag i hvad nästföregående talare yttrat, men ber att få tillägga ännu något mera. Utskottet yttrar, i den så kallade reciten till denna punkt, att protokollen öfver Justitiedepartementets med flera ärenden upplysa, hurusom Kongl. Maj:t meddelat tillåtelse för åtskillige embetsmän, hvilka blifvit till ledamöter af Riksdagens Första eller Andra Kammare utsedde, att, under den tid de såsom deltagande i Riksdagens förhandlingar vore förhindrade att sina embeten förvalta, uppbära sina löner oafkortade. Hvad Utskottet sålunda yttrat inträffar icke på mig, ehuru icke jag själf, utan Staten aflönat den vikarie, som under sistförflutna riksdag förvaltade mitt assessorsembete. Till följd af min uppfattning, att det icke tillkommer mig att sörja för upprätthållande af ett domareembete, från hvilket utöfning jag drefs genom ett val och en lag, som tvang mig att emottaga valet, sökte jag icke före början af 1867 års riksmöte tjänstledighet för att kunna bevista detsamma; icke heller gjorde jag någon hemställan, huru kostnaderna för embetets uppehållande under min frånvaro skulle bestridas. Utan vidare omständigheter afreste jag till hufvudstaden. Men då det embete, jag på grund af fullmakt bekläder, icke är af beskaffenhet att kunna någon tid ligga nere, så blef det nödigt för den Hofrätt, jag tillhör, att sörja derför, att annan person förordnades att i egenskap af adjungerad ledamot i mitt ställe biträda Hofrätten. Sådan blef ock af Hofrätten föreslagen och af Kongl. Maj:t förordnad. Under loppet af riksmötet uppbar jag utan särskildt bemyndigande min lön oafkortad å vederbörande Landtränteri, der den är till utbetalning anordnad. Hade landträntermästaren företagit sig att till annan än mig eller den, som hade min laga fullmakt, utbetala min lön; skulle jag icke tvekat begära hans ställande under fiskalisk aktion. Det föll den adjungerade ledamoten, som förvaltade mitt assessorsembete, icke in att vända sig till mig med anspråk å adjunktionsarfvide. Hade han det gjort, så skulle jag hänvisat honom att i detta afseende vända sig till vederbörande, som förordnat honom. Vid sådant förhållande läser väl Regeringen icke hafva kunnat förfara annorlunda än som skett, det vill säga af allmänna medel anvisa godtgörelse åt den vikarie, hvilken Regeringen utan mitt föranledande förordnat att förvalta mitt embete. Om Regeringen deremot förelagt mig att gälda denna godtgörelse, skulle jag icke godvilligt underkastat mig ett sådant föreläggande, utan genom vägran af betalning sökt draga frågan under vederbörande myndigheters pröfning.

En af de ledamöter i Utskottet, hvilka reserverat sig mot Utskottets Betänkande, har träffande yttrat, att förevarande fråga lämpade sig, icke för anmärkning, utan för lagstiftning. Detta är så mycket heldre saunt, som förhållandena inom embetsmannaverlden äro i hög grad skiftande. Så t. ex. behöfver en professor, som blir utsedd till riksdagsman, icke frukta för att få vidkännas löneafdrag för upprätthållande af föreläsningar och öfriga embetsgöromål; ty den af Staten aflönade adjunkten är pro-

fessorens sjelfskrifne vikarie, utan att adjunkten eger göra anspråk å särskild godtgörelse utöfver sin lön. Kyrkoherdarne undfå sin lön af vederbörande kyrkliga kommuner; hvadan Staten icke kan hafva någon förpligtelse att aflöna deras vikarier. Hofrättsledamots embete är af beskaffenhet att icke kunna någon tid ligga nere; hvaremot en Hofrätts-president kan året om vara borta, utan att för honom behöfver förordnas vikarie, till hvars godtgörande löneafdrag ifrågakommer. Vid en lagstiftning i ämnet torde man icke heller böra förgäta *statspensionären*, som tillika kan vara riksdagsman.

Inom Utskottet hafva varnande röster höjt sig mot Betänkandets första punkt och erinrat derom, att 4 § Riksdags-ordningen innebure en maning för Regeringen att i förevarande fall åtminstone ej låta riksdagsmän komma i en sämre ställning än embetsmän, som användes i Regeringens egna uppdrag; att Regeringen borde förfara med en viss varsamhet uti alla sådana frågor, som rörde Representationen och särskilde medlemmar af densamma, samt att det icke stode embetsmän fritt att sjelfve utse sina vikarier och med dessa träffa aftal om arfvodet. De, som äro bekanta med utländska politiska förhållanden, torde erinra sig, att det var ett främmande lands regering, som, i ingalunda frihetsvänlig afsigt, sökte ur samma lands Representation utjaga embetsmännen genom vägran att med allmänna medel gälda arfvoden åt deras vikarier. Man borde icke haft anledning befara, att Svenska Representationen skulle kunna komma att efterlikna omförmälda regering.

Då Utskottet erkänner, att ifrågavarande regeringsbeslut stödjå sig på en häfdvunnen praxis, så har Utskottet i och med detsamma afbrutit udden å sjelfva anmärkningen; ty sedvänjan och den häfdvunna praxis äro lika friska och lefvande rättsskällor som den skrifna lagen; och detta hade ett Konstitutions-Utskott bort veta. Icke heller kan jag för min del godkänna Utskottets uppfattning af det ledamot af Riksdagens Andra Kammare tillkommande arvode såsom en ersättning för ekonomiska uppoffringar, större för den ena än för den andra. Arfvodet utgör ersättning för lefnadskostnaderna under riksmötet och afser att, jemte ersättning för resekostnaden, hålla riksdagsmannen skadeslös.

Vidare förmenar Utskottet det enligt *lag* åligga den embetsman, som blifvit utsedd till riksdagsman, att vidkännas uppoffringar för tjenstens uppehållande under riksdagstiden. Så vidt med åberopade lag afses Kongl. Cirkuläret den 9 November 1860, så vågar jag påstå, att samma cirkulär, hvilket endast talar om löneafdrag för embets- och tjensteman, som fått tjenstledighet eller af sjukdom eller eljest är hindrad att sjelf för någon tid sköta sin tjenst, icke är tillämpligt å förevarande fråga. 1860 års lagstiftare kunde icke hafva för ögonen den händelse, som nu mera till följd af Riksdags-ordningens stadgande kan inträffa, eller att embetsmän emot sin vilja drifvas från skötande af sina embeten. Regeringen, hvilken ju deltagit i stiftande af åberopade lag och således är befogad att gifva en autentisk förklaring deraf, har enligt min åsigt rätteligen tydt densamma. För öfrigt är ju Regeringen lagligen berättigad att disponera besparingarne å de bestämda anslagen under hvarje Hufvudtitel för sådana ändamål, som med Hufvudtitelns anslag afses; och det måtte väl vara ett afsedt ändamål att uppehålla skötandet af de särskilda embeten

och tjänster, hvilka under hvarje särskild Hufvudtitel sortera. Utskottets anmälan åsyftar att göra inskränkning i denna Regeringens magtbefogenhet.

Beskaffenheten af Betänkandets andra punkt är enligt min uppfattning träffande karakteriserad af en utaf reservanterne, Doktor Landgren. Han finner nitet för den utveckling af vårt konstitutionela statsskick, som går ut på Konungamagtens kringskärande och Stats-Rådets successiva förvandling till en delegation af Riksdagen, temligen otvetydigt röjas i motiveringen till andra punkten. Skulle det verkligen vara grundlagens mening att i kommandoväg ej borde behandlas andra ärenden än sådana, hvilka afsåge rena verkställighetsåtgärder, de der icke droge med sig några utgifter? För min del kan jag vid genomläsning af Regeringsformens 15 § icke komma till sådant resultat. Illa skulle det gå under krig, om Konungen af grundlagen vore förhindrad att, under det han såsom General en chet sjelf kommenderade sin armé och läge i fält, i kommandoväg förordna om de för krigets utförande nödiga utgifter. Utskottet förmenar den för ärenden af sådan natur, som det förevarande, lämpligaste behandling vara, att först anslagsfrågan i hvarje särskildt fall i Stats-Rådet prövas, eller ock en viss summa till visst uppgifvet slag af ändamål i Stats-Rådet anordnas, hvarefter Kongl. Maj:t i kommandoväg hade att närmare bestämma användningen af de anslagna medlen. Anvisandet af det sednare alternativet innefattar, enligt min uppfattning, en uppenbar motsägelse mot den förutsättning, hvarifrån Utskottet utgått eller att i kommandoföredragningen icke kunde inblandas förfoganden, som droge utgifter med sig. Af lätt insedda skäl torde ock ifrågavarande alternativ kunna betecknas såsom olämpligt och opassande.

Jag öfvergår nu till tredje punkten i Betänkandet, hvilken punkt vidrör behandlingen i konseljen af en under Kongl. Maj:ts pröfning dragen fråga rörande tillämpningen i ett särskildt fall af det i 23 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862 förekommande stadgande, att utgången af hvarje fråga hos stadsfullmäktige bestämmes genom enkel röstpluralitet, utom i de *frågor, som angå beviljande af anslag till nya ändamål eller behof, för hvilka erfordras bifall af två tredjedelar bland dem, hvilka i beslutet deltagit.* Föredraganden och tre andra af Stats-Rådets ledamöter hade tillstyrkt ärendets återförvisning och således, enligt Utskottets förmenande, icke yttrat sig *”i sjelfva saken”*, såsom Utskottets ord lyda å 6 sidan 18 raden nedifrån. Emellertid har Utskottet förut å 4 sidan 13 raden nedifrån förklarat, att föredraganden afgifvit yttrande: *”beträffande saken.”* Derigenom har Utskottet, såvida icke någon skilnad kan uppvisas emellan uttrycken *”i sjelfva saken”* och *”beträffande saken”*, hvilket jag för min del betvivlar, råkat i strid med sig sjelft, sagt nu ett, nu ett annat. För sådant hade Utskottet bort taga sig till vara i en så vigtig statshandling som det förevarande Betänkandet.

Utskottet ingår icke i någon närmare granskning af de skäl, föredraganden för sitt tillstyrkande af återförvisning anfört; men förklarar likväl sig icke finna dem tillfredsställande. Mig synes, som Utskottet just bort inlåta sig i sådan närmare granskning af skälen, så vida Utskottet velat åt sitt berörda förklarande gifva karakteren af något annat, än blott tycke och behag. Om sådant kan man ej tvista; men om giltigheten af anförda

skäl kan man med något hopp om framgång inlåta sig i strid. För min del har jag funnit mig fullt tillfredsställd af de utaf föredraganden för återförvisning andragna skäl. De utmärka den välvilliga önskan, att den för hufvudstadens framtida väl så viktiga frågan blefve löst på öfverenskommelsens fredliga väg; likasom föredraganden uppenbarligen velat undvika, att i det speciela fallet göra en tillämpning af den omtvistade lagen, som blefve normerande för frågans framtida behandling. Sådana förhållandena i anmärkta fall gestaltat sig, påtvinga de betraktaren den tanken, att en dylik lag, som den omtvistade, ständigt komme att alstra split och oenighet i kommunala frågor, och att man derföre borde med användande af alla till buds stående medel söka få den förtydligad eller ock rent af uppläfd. Återförvisning, sådan föredraganden tillstyrkt, har äfven förut förekommit i kommunala frågor. Så t. ex. erinrar jag mig, att uppkommen strid om sättet för åstadkommande af likställighet i kommunala rättigheter och skyldigheter emellan staden Christianstads borgare och öfriga innevånare blef, oaktadt meningarne stodo mycket skarpt mot hvarandra, på ett lyckligt och tillfredsställande sätt afgjord till följd af frågans återförvisning från Kongl. Maj:t och efter användande af de i återförvisningsutslaget anvisade utvägar.

Men det är tid att öfvergå till Utskottets egentliga anmärkning, att föredraganden och de Statsråds-ledamöter, hvilka med honom instämt, icke yttrat sig i sjelfva saken. Denna anmärkning röjer juristen och utgår från den tysta förutsättning, att den kollegiala domstolens former i fråga om interlokution jemväl äro tillämpliga å Konungens konselj. Härvid ber jag Kammaren om ursäkt, för det jag begagnat en så specifik juridisk-teknisk term som interlokution; men jag skall genast förklara hvad dermed förstås. Detta sker bäst genom uppläsande af det lagrum, 23 Kap. 5 § Rättegångsbalken, som handlar om interlokution. I hithörande del lyder åberopade lagrum såsom följer: *“Ej må någon draga sig undan att öfver hufvudsaken sig yttra, ändå att han förut varit emot det slut, som de fleste stadnat i öfver något, som sjelfva rättegången rört, ehvad parten då rågrat att svara i saken, eller för den domstol, eller annan sådan invändning gjort, som i 16 Kap. denna balk sagdt är.”* Låtom oss nu tillse, huru under den af Utskottet tyst gjorda förutsättning skulle tillgått i konseljen vid ärendets afgörande. Sedan föredraganden tillstyrkt ärendets återförvisning, hade, i ordning nedifrån, den förste Statsråds-ledamot, hvilken icke instämde med föredraganden, bort inskränka sitt yttrande till förklaring, att han vore beredd att utan förutgående återförvisning i ärendets skick afgifva sitt underdåniga tillstyrkande; och när slutligen, sedan alla Stats-Rådets ledamöter yttrat sig i öfverensstämmelse med antingen föredraganden eller den ledamot, som icke ansåg återförvisning nödig, Kongl. Maj:t tillkännagifvit sin vilja att afgöra ärendet utan förutgående återförvisning, hade man bort skrida till yttrauden i saken. Dervid hade föredraganden och de ledamöter, som med honom instämde, kunnat, under åberopande af sin åsigt om behofvet af ärendets återförvisning, inskränka sig till förklarande, att de i ärendets outhärdliga skick icke funne anledning tillstyrka ändring i det slut, Öfverståthållare-embetets öfverklagade utslag innehölle; hvilken mening just var den, Kongl. Maj:t uttalade. Men nu har i verkligheten icke tillgått så, som Utskottet förutsatt det

böra tillgå; och så lärer icke någonsin förfaras i konseljen. De Statsrådsledamöter, hvilka icke ansågo återförvisning nödig, yttrade sig genast i saken omedelbart, hvarefter Kongl. Maj:t meddelade sitt beslut. Det erbjöd sig således icke för föredraganden något tidsmoment, då han, efter uttalande af sin åsigt om behofvet af ärendets återförvisning, kunde yttra sig i saken. Härtill kommer, att inom lagskipningen vid domstolarne återförvisningsbeslut anses åtminstone såsom quasi hufvudsakligt. Detta bekräftas af ett Kongl. Bref till Göta Hofrätt af år 1816, af innehåll att, ehuru klagan öfver Hofrätts utslag i brottmål icke finge hos Kongl. Maj:t fullföljas förr än hufvudsaken blifvit afgjord, egde dock den, som vore missnöjd med Hofrätts återförvisningsbeslut i dylika mål, föra klagan deröfver hos Kongl. Maj:t.

Utskottet yttrar, å sjetta sidan, farhåga att, om anmärkta förfarings-sätt skulle godkännas, kunde lätt i konsekvens dermed den praxis utbilda sig, att ett tillstyrkande af en preliminäråtgärd eller annan i mer eller mindre aflägsen gemenskap med det förevarande ärendet stående åtgärd komme att fritaga Konungens rådgifvare från skyldigheten att afgifva yttrande i den sak, som af Konungen afgöres. Om Utskottet läst till slut den af Utskottet före anmärkta resonnement återopade 9 § af Regeringsformen, så skulle Utskottet der funnit stadgandet, att den Statsrådsledamot, som ej särskild mening till protokollet anført, är för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt Konungen att det beslut fatta. Statsrådsledamot kan således icke, såsom Utskottet förespeglat, undandra sig konstitutionel ansvarighet genom underlåtenhet att yttra sig i sjelfva saken. Det må anstå en politikus på fri hand att påstå, det anmärkta fall varit ett sådant, der föredraganden kunnat vägra sin kontrasignation å Konungens beslut. Enligt Regeringsformens 38 § eger föredraganden vägra kontrasignation endast i den händelse, att han finner Konungens beslut vara stridande mot *Regerings-formen*. Att sådant i anmärkta fall varit förhållandet har man icke djerfts påstå. Härvid förtjenar ock beaktas, att 9 § Regerings-formen, för den oförmodade händelse att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande mot *rikets grundlag* eller *allmän lag*, ålägger Stats-Rådets ledamöter att deremot göra kraftiga föreställningar; hvar emot, på sätt redan är nämndt, 38 § föreskrifver vägran af kontrasignation, endast i den händelse beslutet är stridande mot *Regerings-formen*. Enligt grundlagens ordalydelse eger således föredraganden icke vägra kontrasignation å beslut, som skulle kunna anses stridande mot allmän lag.

Hvad angår företrädet emellan de särskilda i saken yttrade meningar, bedömda från ren lagskipnings-ståndpunkt; så vågar jag påstå, att den ena kan blifva lika plausibel som den andra, allt efter som den ena eller andra utvecklas med större eller mindre virtuositet i motivering och skriftsätt. Under många år har mitt lifs hela sysselsättning varit att tolka och skipa lag, hvadan mitt omdöme torde få gälla något. Rörande beskaffenheten af den fråga, som förelåg till afgörande af Kongl. Maj:t, vågar jag försäkra, att, om den blifvit bedömd af alla domstolar i Sverige, skulle ungefär lika många omfattat den ena åsigten som den andra. Det ändamål, hvarför anslag ifrågasattes, var visserligen icke i allo nytt; nej! det var ett gammalt ändamål, modifieradt af nya förhållanden och tillkomna omständigheter.

Utskottet har å femte sidan af Betänkandet yttrat "att, så vidt Utskottet hade sig bekant, anmärkta fall utgjorde första exemplet derå, att "efter införande af vårt nya statsskick Konungen begagnat sin i grundlagen stadgade rätt att emot samtliga sine rådgifvares tillstyrkanden eller "åtminstone utan stöd af någon rådgifvares till protokollet yttrade mening "fatta sitt beslut uti en genom besvär under hans pröfning dragen *rättsfråga*." Så vidt Utskottet fullständigt genomläst alla de efter 1809 förda statsrådsprotokoll, innan Utskottet förklarar förevarande fall utgöra första exemplet å hvad Utskottet stämplat såsom märkligt, kunde Utskottets berörda förklarande något betydligt; men i motsatt händelse är det utan all vigt. Med lika stor befogenhet kan jag säga, att, så vidt jag har mig bekant, finnes i England ingen, som har samma namn som jag. Jag vet nemligen icke, att jag har någon namne i England; men det oaktadt kunna många der finnas med samma namn.

Utskottet har vidare starkt betonat, att ärendet var en rättsfråga. Min tanke har gått i kretsgång under efterforskan af hvad Utskottet menar dermed. Tager man ordet "rätt" i dess vidsträcktaste betydelse, så att det innefattar både privaträtten och den offentliga rätten, derunder jemväl inbegripen förvaltningsrätten, då lärer väl näppeligen något ärende kunna förekomma i Konungens konselj, som icke är ett rättsärende, en rättsfråga. Men då Utskottet talat om rättsfråga, har det tydligen dermed velat utmärka ett särskildt slag af ärenden, vid hvilkas afgörande det vore af synnerlig vigt, att Konungen icke fattade beslut emot samtliga sine rådgifvares tillstyrkanden eller utan stöd af någon rådgifvares till protokollet yttrade mening. Denna Utskottets åsigt föranleder mig att tillse, huruvida anmärkta ärende verkligen var en rättsfråga i den mening, Utskottet synes hafva tagit ordet, d. v. s. en sådan fråga, att deri tvistades om enskilds rätt. För detta ändamål ber jag få uttala några korta satser rörande kommunen och dess förhållande till Staten. Kommunen är visserligen icke endast en administrativ afdelning af Staten, utan den är en organisk del af densamma. Såsom sådan kräver den en individuel samfundsorganisation, hvars naturliga fundament är dess medlemmars sammanboende på kommunens område och deraf härflytande lokala intresse. Kommunen fordrar således en sjelfständig tillvaro; men ingalunda kräver den fullkomlig oafhængighet af Staten. Under medeltiden egde stadskommunen nästan obegränsad autonomi. Sådan kan icke medgifvas den moderna kommunen. Det är endast Staten, som nu mera kan ega autonomi, gifva sig sjelf lagar. Den moderna kommunen deremot emottager af Staten de lagar, som bilda grundlaget för kommunalförvaltningen och kommunalstyrelsen. Staten har således att vaka deröfver, att kommunalförfattningarne upprätthållas, helst flera af kommunens ändamål tillika äro och sammanfalla med Statens ändamål. Vidare ligger det inom Statens befogenhet att utöfva en art curatel öfver kommunen. I den sednare kan man någon gång vara frestad att för ögonblickets intresse förgäta framtidens kraf; och i sådan händelse måste Staten ega rätt att gripa in. Med sådana åsikter om kommunen och dess rättsliga ställning till Staten kan jag för min del icke, med Utskottet, rubricera anmärkta ärende såsom en rättsfråga. Tvärtom var det ett rent regeringsärende, hvori det

gällde att gifva en tillfredsställande lösning af en inom Stockholms kommun uppkommen författningsstrid.

Jag vågar försäkra, att jag är lika mån som Utskottet derom, att Stats-Rådets konstitutionela ansvarighet icke kommer att i väsentlig mån inskränkas eller möjligen blifva endast skenbar. I den konstitutionela monarkien är ministeransvarigheten den skyddande bark, som omgifver konungslighetens ädla träd; men icke kan barken tillintetgöra trädets lifskraft eller hindra dess utveckling enligt organiska lagar. Må derföre barken allt framgent skydda trädets; men må ock både bark och träd, må trädets i sin helhet vara skyddadt för den mest oätkomliga, men derföre också den farligaste af all åverkan, den åverkan som tränger sig emellan barken och trädets, emellan de laglige rådgifvarne och Konungen. Öfver sådan åverkan kan, derom är jag öfvertygad, Representationen, kan nationen icke fälla annan dom än den af det högsta, det strängaste ogillande.

Min granskning af Betänkandet närmar sig slutet. Den högvigtiga fråga, som vidröres i fjerde punkten, har blifvit behandlad med all den grundlighet, som anstår Riksdagens första Utskott. I afseende derå tillåter jag mig dock anmärka, att om genom klandrade beslutet grundlagen blifvit öfverträd, det varit Utskottets pligt att ställa rådgifvarne under åtal inför Riksrätt. Emot denna anmärkning torde man invända, dels att 6 § af ansvarighetslagen för Stats-Rådets ledamöter förmår, att om Statsrådsledamot eller Konungens rådgifvare i kommandomål uraktlåter iakttaga och fullgöra dem i grundlagen föreskrifna, men i ansvarighetslagen icke särskildt uppräknade pligter och föreskrifter, må det ankomma på Riksdagen att hos Konungen göra sådan anmälan, hvartill 107 § af Regeringsformen den berättigar; dels ock att 34 § Regeringsformen icke finnes i ansvarighetslagen uttryckligen omförmäld. Men icke lär sista berörda omständighet kunna föranleda dertill, att sist åberopade § af Regeringsformen kan saklöst öfverträdas.

Utskottet uttalar i slutet af förevarande punkt sina önsknings i afseende å sättet att ordna frågan om afgående Statsrådsledamots rang. Om Utskottet ansett nödigt eller nyttigt att föreslå ändringar i rikets grundlagar, så hade Utskottet jemlikt 53 § Regeringsformen och 38 § Riksdagsordningen bort framkomma med behörigen formuleradt förslag i detta afseende; men att framställa önskningsmål, dertill eger Utskottet icke laglig befogenhet. Emellertid har sådant skett, dervid Utskottet utgått från den oberättigade förutsättningen, att den Statsrådsledamot, som utträdde ur Konungens Råd, komme att återgå till förut innehafdt eller annat embete af underordnad anseende. Men erfarenheten har redan visat och kommer framdeles att visa, det man icke behöfver vara embetsman för att kunna taga inträde i Konungens Råd. Slutligen påpekar Utskottet, att genom stadgande, att den, som nedlade Statsrådslandet, på samma gång befriades från den dermed följande rangen, Konungen ingalunda betoges utvägen att åt män, som länge sutit i hans Råd eller hvilka han af andra anledningar önskade dermed hugna, särskildt förlåna den personliga utmärkelse, han kunde finna lämplig. Med personlig utmärkelse lär väl icke kunna förstås upphöjelse i adligt, friherrligt eller greffligt stånd; ty sådan upphöjelse är tillika en slägtutmärkelse. Ordnar och den utmärkelse, de må

kunna anses medföra, komma nog Statsrådsledamöter till del, medan de ännu sitta i Konungens Råd. Återstår således endast förlänande af titlar. Men för min del betvivlar jag, att Svenska folket skulle med större välbehag åse, att afgående Statsrådsledamot hugnades med toma titlar, än att han behölle den rang, klandrade beslutet honom tillerkänner. Mätte det titelväsende, hvarpå Konung Oscar gjorde slut, icke åter komma till lif och gifva näring åt fåtången.

Af hvad jag haft äran anföra framgår, att jag för min del finner de af Utskottet gjorda framställningar icke förtjena afseende; hvadan jag yrkar, att Betänkandet i sin helhet måtte läggas till handlingarne.

Herr Witt: Då jag genomläste detta Utskotts-Betänkande, väckte det min förvåning, att Utskottet väl framställt fyra så kallade anmärkningar, men icke tillkännagifvit, huruvida Utskottet sjelft ansåg dessa anmärkningar böra leda till någon åtgärd. Jag tog ännu en gång i betraktande den många gånger förut af mig lästa 107 § Regerings-formen och dess stadgande, att Konstitutions-Utskottet skall göra anmärkning om Stats-Rådets ledamöter icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller om någon af dem icke med oväld, nit, skicklighet och drift skött sitt viktiga kall. Således, tänkte jag, måste Utskottet hafva funnit, att rikets sannskyldiga nytta blifvit åsidosatt, eller att oväld, nit, skicklighet och drift hafva saknats hos någon af Stats-Rådets ledamöter, ty om Konstitutions-Utskottet ej så ansåg saken, hade det ju berättat något, som enligt grundlagen icke behöfde eller ens borde berättas. Jag tog nu åter de fyra punkterna i betraktande, men hur jag läste och läste om igen, blef det mig omöjligt att veta hvad Utskottet egentligen vill, att Riksdagen skall vidtaga med anledning af Betänkandet. Utskottet har talat om hvad som "synts Utskottet", hvad Utskottet "anser sig kunna befara", hvad som "varit önskvärdt" m. m.; men ingenstädes nämnes om, att rikets sannskyldiga nytta blifvit förbisedd, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat, och man kan således icke på något sätt göra klart för sig, huruvida Utskottet har för afsigt att dess anmälan skall leda till någon åtgärd eller icke. Emelertid skall jag yttra min tanke om hvar för sig af de fyra punkterna.

Hvad första punkten angår, så är det alldeles klart, att då Riksdagen aldrig uttalat den åsigt, att inga ersättningar för vikariatsarfvoden borde utgå, utan tvärtom i skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 11 Aug. 1860 Rikets Ständer förklarar, att afdraget å tjenstemännens aflöning, då vid erhållen tjenstledighet eller eljest förekommande hinder för tjenstens utöfning annan person till tjenstens bestridande behöfver förordnas, icke får öfverstiga en fjerdedel af lönen, kan man ej heller klandra hvad som skett, emedan goda skäl kunna anföras både för och emot saken. För min enskilda del anser jag visserligen, att sådana ersättningar ej böra utbetalas, helst riksdagsarfvodet är så tilltaget, att det kan lemna behållning till bestridande af den förlust, som uppstår genom lörens minskning, och jag vet af egen erfarenhet, att detta går för sig, ty jag har sjelf under riksdagarne förlorat ett ej obetydligt arfvode, utan att jag för detta begärt eller lämpligen kunnat få någon ersättning. Men då ingen lag blifvit öfverträdd och hela frågan beror på ett subjektivt tycke, så kan

naturligtvis ingenting åtgöras på grund af den anmärkningen. Utskottet har förmodligen haft samma tanke, men ändock velat underrätta Riksdagen om förhållandet, ehuru Utskottet, i så fall förekommet af Herr Rosenberg, endast uppträdt såsom hans repetitör.

Hvad andra punkten beträffar, så har Utskottet lika litet der kunnat visa eller ens försökt att visa, det landets sannskyldiga nytta blifvit förnärmad, eller att någon föredragande visat brist på de i Regerings-formens 107 § nämnda egenskaper, utan endast behandlat ämnet i en slags ledande artikel, hvars slutrefräng utgöres af dessa ord: "Den för ärenden af sådan natur, som det nu förevarande, lämpligaste behandling torde därför enligt Utskottets förmenande vara, att först anslagsfrågan i hvarje särskildt fall i Stats-Rådet prövas, eller ock en viss summa till visst uppgifvet slag af ändamål i Stats-Rådet anordnas, hvarefter Kongl. Maj:t i kommandoväg har att närmare bestämma användningen af de anslagna medlen." Med all aktning för det upplysta omdömet hos den pluralitet inom Utskottet, som haft en sådan åsigt, bör man dock ej klandra, att Regeringen haft en annan.

I tredje punkten har Utskottet varit mera bestämdt och uttalat sin öfvertygelse derom, att ett för ett konstitutionellt statsskick viktigt grundlagsstadgande ej blifvit vederbörligen iakttaget. Men om så är förhållandet, skulle väl Utskottet tillämpat 106 § Regerings-formen, ty det är den som talar om förseelser mot grundlagen. Emellertid är det anmärkningsvärdt, att Utskottet i sitt anförande icke visat, det någon försummelse egt rum. Utskottet säger (sid. 6): att "Herr Statsrådet Lagerstråle och de ledamöter, som biträdde hans mening, utan att meddela något yttrande i den fråga, som var dragen under Kongl. Maj:ts pröfning, tillstyrker målets återförvisning till stadsfullmäktige." Något längre ned på samma sida heter det: "att han icke i ämnet yttrat någon mening." Men på sidorna 4 och 5 är hans ganska utförliga och väl motiverade yttrande intaget, hvaraf man finner, att han uttalat en ganska bestämd mening i ämnet, nemligen den mening, att ingen förklaring öfver den omtvistade paragrafen i kommunalförordningen borde på det sätt, som nu var i fråga, lemnas, utan att målet i sin helhet borde till ny behandling återförvisas. Man skulle snart nog kunna tro, att något fel förekommit å boktryckeriet, det vill säga, att sättaren vid arkets ombrytning råkat inpassa ett stycke i texten, som ej tillhörde den punkt, hvori det influtit. Men sammanhanget i öfrigt visar, att sättaren är oskyldig, och att Utskottet verkligen velat hafva Betänkandet sådant det blifvit.

Sedan nu Utskottet, genom att till § 107 hänföra en fråga, som, i fall något fel verkligen funnes att åtala, ofelbart tillhört § 106, afstått från sin rätt och, såsom jag uppfattat grundlagen, äfven pligt att utan Kamrarnes hjälp tolka grundlagen, så får jag fästa uppmärksamheten på, att enligt vår grundlag är det verkligen Konungen och icke Stats-Rådet, som styr landet. Regerings-formen säger: Konungen eger att allena styra Riket (§ 4) och ansvarighetslagen för Stats-Rådets ledamöter säger, att de skola "dock endast Konungen råd gifva, men ej jemte honom regera." Regerings-formen säger äfven, att Konungen eger två röster i de mål, hvilkas föredragning Han för godt finner i Högsta Domstolen öfvervara.

Emedan

Emedan det ej sällan händer, att uti viktiga lagskipningsfrågor Högsta Domstolens ledamöter äro af olika tankar, så finner man, att, om Konungen ville göra denna sin rätt gällande, skulle en god del af lagskipningen ligga i Konungens händer. Jag talar här icke om huruvida de gällande stadgandena äro mer eller mindre lämpliga, men jag tror det vara alldeles nödvändigt, att man gör sig klar reda för hurudan lagen är som gäller, innan man ingår i bedömande af ett så grannliga ämne, som det förevarande. Endast om Konungens beslut vore *uppenbarligen* stridande mot Rikets grundlag eller allmän lag, åligger det Stats-Rådets ledamöter att kraftiga föreställningar deremot göra (§ 9). Något sådant förhållande, eller att beslutet varit *uppenbart lagstridigt*, har här så mycket mindre kunnat visas, som stadsfullmäktige sjelfve, Öfverståthållare-embetet och Stats-Rådets ledamöter haft alldeles skiljaktiga åsichter om den saken. Ingen föredragande Statsrådsledamot får vägra sin kontrasignation på ett Konungens beslut, om det ej strider mot Regeringsformen (§ 38). Den föredragande, som ville på något sätt hindra Konungen att utöfva sin grundlagsenliga rätt, hade ovilkorligen öfverskridit befogenheten af sitt embete. Jag är af alldeles motsatt tanke mot Konstitutions-Utskottet, och finner tydligt, att icke något stadgande finnes i Regeringsformen, hvilket icke vid behandlingen af ifrågavarande mål blifvit vederbörligen iakttaget.

Hvad nu slutligen fjerde punkten beträffar, så bekänner jag gerna, att jag här befinner mig på ett främmande område. Rangordningen har alltid för mig varit ett motbjudande studium, men så mycket kan jag dock finna, som att ingen olycka träffat land och rike derigenom, att Riksmarskalken möjligen fått något annorlunda rang, än vederbort, och att, om sådant skett genom Statsrådets förvållande, man icke därför bör anse dess ledamöter hafva saknat oväld, nit, skicklighet och drift i embetet. Om denna punkten gäller dessutom detsamma som om den tredje, nemligen att den skulle pröfvas enligt § 106. Emellertid föreställer jag mig, att denna rangfråga icke skall vinna några sympathier inom Andra Kamraren.

Jag finner således ingen af anmärkningarne förtjena något afseende.

Jag anser det vara representantens pligt, särdeles i frågor af denna beskaffenhet, att, om några fel verkligen blifvit begångna, vare sig med uppsåt eller af oförstånd, då icke tveka att både tala och handla såsom fäderneslandets väl fordrar. Men deremot ser jag med ledsnad, med smärta och missnöje hvarje framställning, som kan genom småaktiga anmärkningar såra, nedtrycka eller förbittra deras lif, hvilka offra sin tid och sina bästa krafter till fäderneslandets gagn. Tror man då att rådgifvareplatser med sina bekymmer, sin omtanke, sina uppoffringar af lugn och beqvämlighet äro något afundsvärdt? Jag tror det icke.

Om det är en sanning, att en otacksam menniska är den tyngsta börda jorden bär, så hoppas jag, att vårt land ej skall bära för många bördor af det slaget, ty om man också påstår, att afundsjukan vidlåder Svenska nationalkarakteren, så har dock ingen sagt, att otacksamheten blifvit Svenska folkets arvedel, och jag är öfvertygad, att det egentliga folket, kärnan af nationen, aldrig skall glömma sina förbindelser till nuvarande ministère. Denna ministère har dock flätat en ovansklig lager

omkring sin panna, en lager, hvilken intet Konstitutions-Utskott kan beröfva den, och jag tror icke att Svenska nationen skulle tacka oss, om vi försökte att med omilda händer plocka bort något blad från den lagern.

Jag yrkar, att, med ogillande af anmärkningarne, Betänkandet må läggas till handlingarne.

Herr Lemchen: Då Herr Talmannen och Kammaren medgifvit, att diskussionen får omfatta Memorialet i sin helhet, vill jag följa de två näst föregående talarnes exempel och yttra mig om alla anmärkningspunkterna, fastän endast den första blifvit föredragen. Konstitutions-Utskottets anmälan mot Stats-Rådets ledamöter uti förevarande Memorial skulle väl grunda sig på 107 § Regeringsformen, men jag kan icke finna, att denna § bort föranleda en sådan anmälan. Då jag nu vill försöka att bevisa rigtigheten af min åsigt i detta hänseende, må det tillåtas mig att till en början uppläsa första punkten i nämnda paragraf. Den lyder så: "Skulle Konstitutions-Utskottet anmärka, att Stats-Rådets ledamöter, samfäldt eller en eller flera af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med övöld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, ege då Utskottet att sådant tillkännagifva för Riksdagen, hvilken, om den finner Rikets väl det kräfvat, kan hos Konungen skriftligen anmäla sin önskan, att han ville ur Stats-Rådet och ifrån embetet skilja den eller dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord." Det är således endast, i fall Statsrådsledamot i sina rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller någon föredragande icke med övöld, nit, skicklighet och drift utöfvat sitt förtroendeembete, som Konstitutions-Utskottet har att, enligt 107 § Regeringsformen, hos Riksdagen göra anmärkning; och jag vågar påstå, att icke något af dessa förhållanden inträffat i afseende på de beslut och åtgärder af Regeringen, om hvilka Konstitutions-Utskottet nu, på grund af förenämnda grundlagsparagraf, gjort anmälan. Jag vill äfven söka ådagalägga detta genom en kort granskning af de särskilda anmärkningspunkterna i Utskottets Memorial.

Då jag kan anses jäfvig att bedöma de regeringsbeslut, som omförmas i första punkten, bör jag icke till vederläggning upptaga de skäl, Utskottet anfört till stöd för sin anmärkning. Jag vill dertfore endast upprepa hvad jag förut sagt, att nemligen dessa beslut icke må anses innefatta något åsidosättande af rikets sannskyldiga nytta eller bevis om våld eller bristande nit, skicklighet och drift hos de föredragande. Jag tillåter mig jemväl fästa uppmärksamhet derpå, att det torde få anses tvifvelaktigt, om rikets sannskyldiga nytta iakttages derigenom, att sjelfständige och oberoende, fastän mindre bemedlade embets- och tjänstemän, som åtnjuta fullt förtroende i den kommun, de tillhöra, tvingas att, så vidt ske kan, undandraga sig riksdagsmannakallet; och någon orättvisa eller obillighet ligger väl deruti, att högre embetsmän och de, som innehafva förtroendesysslor med större löner, icke få vidkännas något afdrag derå under den tid de uppehålla sig vid riksdagen, samt att embetsmän i Stockholm, som äro ledamöter i Andra Kammaren, genom riksdagsmannanarfvodet, äfven efter afdrag af ersättning till vikarier, erhålla större inkomst, men icke förökade utgifter eller mera ansträngande göromål.

Den andra punkten i Memorialet angår ett kommandomål. Kongl. Maj:t har, efter föredragning af sin tillförordnade rådgifvare i dylika mål, befallt tvänne officerare att afresa till S:t Petersburg, för att öfvervara några vapenöfningar och derjemte förklarar sig vilja framdeles bestämma ersättningen för deras resekostnad, samt sedermera i Stats-Rådet beviljat en sådan ersättning. Häremot har Utskottet anmärkt, att i "kommandoväg" ej borde behandlas andra frågor än "rena verkställighetsåtgärder", men icke de med ett kommandomål möjligen sammanhängande frågor af annan natur; i följd hvaraf Utskottet förmenat, att frågan om anslag till reseersättningen bort först prövas i Stats-Rådet och derefter sjelfva kommandomålet handläggas enligt 15 § Regeringsformen. Jag kan icke finna, att Utskottet haft skäl till denna anmärkning. Frågan om officerarnes kommendering att företaga omförmälda resa utgjorde väl hufvudsaken, som först borde prövas. Den deraf beroende fråga om anslag till reseersättning kunde icke lämpligen dessförinnan afgöras; och anslagsfrågan har ju sedermera blifvit föredragen i Stats-Rådet, så att alla Stats-Rådets ledamöter kommit i tillfälle att derom till protokollet yttra sin mening.

I tredje punkten omtalas, med klander och ogillande, behandlingen i Stats-Rådet af ett hos Kongl. Maj:t fullföljdt besvärsmål. Denna anmälan synes mig vara stridande mot stadgandet i 107 § Regeringsformen, att under Riksdagens öfverläggningar Konungens beslut i mål, som angå enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, icke skola kunna ens nämnas, ännu mindre någon Riksdagens pröfning underställas. Men om, på sätt någon gång tillförene lärer skett, ett förbiseende af detta grundlagens bud får passera och Utskottets anmärkning således af Kammaren upptages till behandling, så vågar jag uttrycka den åsigt, att anmärkningen icke är af någon betydighet, och att hvarken föredraganden, emot hvilken klandret är hufvudsakligen rigtadt, eller de Stats-Rådets ledamöter, som biträdt hans mening, låtit någon anmärkningsvärd felaktighet komma sig till last. Öfverståthållare-embetets utslag, hvaröfver besvär blifvit hos Kongl. Maj:t fullföljda, innefattade pröfning endast af frågan, huruvida den röstpluralitet, som vid omröstning hos Stockholms stadsfullmäktige erhållits, var tillräcklig för bifall till ett der framställt förslag om inköp af några tomter för en förut beslutad anläggning af ett salutorg. Om nu föredraganden i Stats-Rådet och de ledamöter, som med honom voro ense, funnit Öfverståthållare-embetets utslag, hvarigenom röstpluraliteten förklarats tillräcklig, vara rigtigt och lagligen grundadt, kunde de väl icke ifrågasätta någon återförvisning för ny pröfning. Det är således uppenbart, att de icke godkänt, utan snarare ogillat Öfverståthållare-embetets åsigt, då de tillstyrkt, att med undanrödjande af öfverklagade utslaget, målet måtte visas åter till stadsfullmäktige. Sedan Kongl. Maj:t derefter, utan afseende på denna tillstyrkan och andra Statsråds-ledamöters hemställan om upphäfvande af Öfverståthållare-embetets utslag, fastställt det slut, utslaget innehöll, synes mig någon vidare reservation af föredraganden och de med honom ense Statsråds-ledamöter hafva varit obehöflig och ändamålslös samt endast en formalitet, så framt föredraganden ej kunnat anse sig pligtig att, enligt 38 § Regeringsformen, göra föreställning, samt i följd deraf vägra kontrasignation och nedlägga sitt embete, hvartill visserligen icke något skäl förefanns. Jag hade ämnat att

något vidare yttra mig om denna anmärkningspunkt, men ber att få i de hufvudsakliga delarne instämma med Herr Bergström, som förekommit mig och till en del uttryckt min mening kanske bättre, än jag sjelf kunnat göra det.

Den i fjerde punkten af memorialet anmälda fråga är af särdeles ringa vikt och betydelse. Den angår hvad man kallar rang och borde icke göras till föremål för Riksdagens förhandlingar, ja, kanske ej ens för något regeringsbeslut. Utskottet har medgifvit, att ett förut stadgadt missförhållande blifvit genom omförmälda beslutet till en del rättadt, men anmärkt, mot föredraganden och Stats-Rådets öfriga ledamöter, att beslutet bort ställas i närmare öfverensstämmelse med 34 § Regeringsformen än som skett derigenom, att Riksmarskalken blifvit bibehållen vid lika värdighet med Statsministrarne samt att föreskrift bort meddelas om upphörande af all på innehavvande af Statsministers- och Statsrådsembete grundad rang i och med embetets nedläggande. Genom då gällande Kongl. beslut, hvarå klander af Riksdagen icke nu får ega rum, var Rikskansleren förut tillerkänd lika värdighet med Statsministrarne. Någon nedsättning i tjänstgörande Statsråds värdighet skedde således icke; och anmärkning af Riksdagen mot Kongl. Maj:ts beslut om afgangne Statsministrars och Statsråds eller andra embetsmäns rang bör icke ifrågakomma.

Sedan jag nu sökt visa, att Konstitutions-Utskottet icke haft giltiga skäl för sina anmärkningar, vill jag änyo uttrycka den åsigt, att de anmärkta förhållandena icke utmärka, att någon af Stats-Rådets ledamöter uti sina rådslag om allmänna mått och steg underlåtit iakttaga rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat; och denna min åsigt bekräftas ytterligare, då jag antager och är nära nog öfvertygad, att knappast någon af Konstitutions-Utskottets och Riksdagens öfrige ledamöter, på grund af Utskottets anmärkningar, skall finna rikets väl kräfva, att Riksdagen hos Konungen framställer önskan, att Han ville ur Stats-Rådet och från embetet skilja någon af sina Rådgifvare, hvartill anmärkningarne kunnat gifva anledning, om de varit fullt befogade och väl grundade.

I följd af hvad jag sålunda anført får jag yrka, att Memorialet måtte med ogillande läggas till handlingarne.

Herr Key: Svarsadressen i andra länders konstitutionela lif motsvaras närmast af dechargebetänkandet hos oss. Det är därför alltid ett betydelsefullt ögonblick när, såsom i dag, Sveriges Regering och Folkrepresentation mötas för att liksom uppgöra räkning. Hvarje god husbällare — förutsatt att han är hederlig karl och vill sjelf göra rätt för sig — måste antagas vara noga om sitt och äfven vilja hafva sin rätt. En i denna mening stark Representation måste därför gent emot sig hafva en stark regering, med kraft och förmåga att, när det blir fråga om det konstitutionela *mitt* och *ditt*, uppgöra räkningen å den administrativa statsmaktens vägnar med den lagstiftande Representationen. Men en regering i våra dagar är verkligt stark blott i den mån dess åtgöranden och handlingar hvarken ängsligt krympa ihop inom de konstitutionela formerna

eller egenmäktigt öfverskrida dem, utan jemt uppfylla dessa och röra sig deri, icke såsom i en paraduniform, utan som i en hvardagsdrägt.

Man är Konstitutions-Utskottet tack skyldig, som redan i det nya samhällsskickets början, visat sig vaket och aktgifvande på de konstitutionela formerna. Här har blifvit af flere talare klandradt det sätt, hvarpå det formulerat sina anmärkningar, äfvensom att det till Riksdagen blott framställt en enkel anmälan, utan att precisera denna med några bestämda ansvarsyrkanden. Uti detta förfaringssätt står det icke enstaka. Vår konstitutionshistoria eger många dylika prejudikater.

Konstitutions-Utskottet vid Riksdagen 1844—45 gjorde anmälan dels enligt 107 §, dels ad notitiam.

Konstitutions-Utskottet vid Riksdagen 1850—1851 fann att, utom de ärenden som anmäldes efter 107 §, hade andra förekommit, väl icke af beskaffenhet att de med hänsyn till nämnda § förtjenade att tagas under pröfning, "men dock nog anmärkningsvärda att om dem böra göra värdsam framställning, dertill Utskottet ansåg sig befogadt ej allenast af de föredömen i enahanda syftning Konstitutions-Utskottet vid riksdagarne 1815, 1818, 1823, 1828 gifvit, utan ock af 37 § 2 mom. Riksdagsordningen."

Konstitutions-Utskottet vid riksdagen 1859—1860 gjorde ingen anmärkning efter 106 §, ingen direkt efter 107 §, men begagnade ungerår samma uttryck som Konstitutions-Utskottet nu, nemligen: "Och har Utskottet, som ansett ofvanberörda rådgifvareåtgärd" (rörande utrikes departementet) "icke stå i öfverensstämmelse med andan af föreskriften i 28 § Regeringsformen, trott sig böra härom hos Rikets Ständer göra anmälan." Det närvarande Konstitutions-Utskottet har således fullt upp med gammal häfd att åberopa för sitt förfarande.

Hvad den fjerde punkten af Betänkandet angår, är denna i sig sjelf en bagatell. Jag vill visst icke missunna Riksmarskalken hans höga rang, ehuru den icke hemtar något stöd af grundlagen, aldra minst af 34 § i Regeringsformen. Gerna för mig må äfven de afgångna Statsråden få sitta till venster om värdinnan vid bordet, och gå till venster i främsta sorgledet, men hvad jag beklagar är att, då en ändring i Statsrådets rang var å bane, icke steget togs fullt ut, och att ej de afskedade Statsråden fingo med embetet bortlägga värdigheten, samt återgå till ett anspråkslöst privatlif, i stället att, som nu, nödgas släpa med sig hela lifvet igenom denna höga rang, hvarigenom en mängd högre embeten måste bibehållas och vara till hands, men som annars saklöst kunde indragas.

Hvad den tredje punkten vidkommer, är denna onekligen, synes mig, en rättsfråga, som står bra nära de mål, vid hvars pröfning Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen blott eger tvänne röster. I denna har Konungen ensam beslutit enligt grundlagens medgifvande. Så mycket mera grannlaga och magtpåliggande är då, att ministeransvarigheten icke i viss mån eluderas och att rådgifvarekallet utöfvas i hela dess utsträckning. Då jag i 9 § af Regeringsformen finner påbudet, att Statsråden skola ovilkorligen till protokollet sina meningar yttra, då 107 § säger, att Statsråden skola deras embeten äfven med "drift" utöfva, då vidare ansvarighetslagen föreskrifver, att Statsråden skola "sjelfkrafde påminna om rikets rätt och bästa" samt "låta sig vårda" om rikets innebyggares fri- och rättigheter,

så, ehuru beslutet icke kan anses hafva varit "uppenbarligen stridande mot rikets grundlag eller allmän lag", synes mig Utskottet i detta fall haft fullt fog för sin anmärkning, helst en underlåtenhet af en Konungens rådgifvare är lika klandervärd som en lagöfverträdelse, och det är af högsta vikt att undanrödja allt sidoinflytande, samt vårt nya statskick ju förr dess heldre kräfver en sann ministeransvarighet. — Det är eget att många af de frihets- och fosterlandsvänner, hvilka för vårt nya statskick fruktade vådorna af en reaktion, redan tyckas befara att detta nya skall i sin utveckling rusa fram för fort, och att vi snart skulle tillmötesgå regerande Riksdagar. Hvad har kunnat berättiga en dylik förhåga? Männe diskussionen här om dagen om handels- och sjöfartsfonden? Männe en dag sådan som denna? Mine Herrar, sådant är ju det parlamentariska lifvet i dess utveckling, dess omfattning och tillämpning! Det är icke den lugna fiskdammen omhägnad med gyllene ledstänger i en kunglig lustpark, det är icke springbrunnens enformiga och afmätta sorlande och plaskande — det är hafvets rörlighet, dess oro och stormar, men, för att fortsätta bilden — hafvet, förbindningsmedlet för idéer och nationer, befaret af handeln, industrien och civilisationen. Detta lif är vår framtids. Emellertid, och då Herr Civilministern är en årans man, om hvars åsichter i konstitutionel mening ingen tvekan kan ega rum, men väl om hvars åsichter tankarne i detta fall kunna vara delade, och då mitt rättsmedvetande säger mig, att hvad som skett icke berättigar till någon anmälan om entledigande, men då det deremot är af genomgripande vikt och betydelse att vårt konstitutionela samhällsskick omsorgsfullt häfdas och värnas, yrkar jag för min del, att Konstitutions-Utskottets Memorial måtte med godkännande af dess motivering läggas till handlingarne.

Herr Dahm: En talare yttrade nyss, att det är ett betydelsefullt ögonblick, då Folkrepresentationen och Regeringen mötas, för att göra upp räkning med hvarandra. Det är sannt; men räkningen är ännu betydelsefullare. Den nu uppgjorda påkallar isynnerhet stor uppmärksamhet. Redan vid första genombländandet finner man, att ej mindre än sju tiondedelar af Utskottets ledamöter reserverat sig dels emot det hela, dels emot större och mindre delar af Betänkandet, utvisande derigenom att åsigtorna inom Utskottet varit mycket delade om räkningens rättighet. Det torde vara få, som af de många reservationerna ej erfarit samma intryck som af varningstaflor för svag is, den nemligen, att ett fält föreligger med svaga ställen, hvilket man icke utan stor försigtighet kan beträda. Undersökningen om Betänkandets hållbarhet har ock visat, att varningstaflorna ej voro utsatta utan anledning.

Den förste högt ärade talaren anmärkte, att den rätta formen för anmärkningars framställande ej blifvit iakttagen, då Utskottet ej tillkännagifvit, efter hvilken § af grundlagen det anmärkta enligt dess mening skulle bedömas, och att han för sin del antog, att Utskottet ansett något af de i § 107 omnämnda fel hafva blifvit begångna. Denna anmärkning rörande formen har ofta förut varit gjord. Vid 1860 års riksdag, då samma form för anmärkningars framställande begagnades, föreföllo lifliga öfverläggningar derom både inom Konstitutions-Utskottet och Stånden. Anmärkningen blef ej vederlagd och torde ej heller kunna veder-

läggas. Men sjelfva saken står ändå kvar och bör efter min mening också göra det. Det i grundlagen föreskrifna anmärkningssättet är hårdt och drabbar alltför tungt. När derföre Konstitutions-Utskottet vid Statsrådsprotokollens granskning funnit vissa regeringsåtgärder ej öfverensstämma med dess åsikter, men ändå ej påkalla användning af §§ 106 eller 107, har den valt denna mildare form af enkel anmälan, för att bringa anmärkningsvärda förhållanden under Representationens diskussion, följande dervid arbetarens exempel, som ej använder släggan för att jemna den buckla, som kan utstrykas med handen. Jag erkänner, att jag anser en sådan anmälan ej vara föreskrifven i grundlag, att den således går bredvid densamma; men den är icke i grundlagen förbjuden; hvarföre den också torde komma att göras, så ofta ett Konstitutions-Utskott anser sig dertill ega anledning. Jag tror det derföre vara alldeles fruktlöst att demonstrera deremot. Har också en sådan anmälan icke annat syfte än att bringa vissa regeringsmål under Riksdagens diskussion, så anser jag den både berättigad och nyttig; men åsyftar man dermed mera, afser man möjligheten att på grund deraf tillämpa § 107 af Regeringsformen, så fruktar jag, att man går längre än grundlagarne, som efter ordalydelsern skola tillämpas, tillåta, emedan 107 § tydligen bjuder, att Utskottet skall för Riksdagen "tillkännagifva", att Konungens rådgifvare förbiset sina åligganden. Då ett sådant tillkännagifvande här ej skett, anser jag Riksdagen grundlagsenligen vara förhindrad att med förevarande Betänkande vidtaga annan åtgärd än att med eller utan omdöme deröfver lägga det till handlingarne.

Utom denna formela svårighet torde dock ännu en förefinnas, som är af ännu betänkligare beskaffenhet och som gör det alldeles orimligt, ja omöjligt att med anledning af Betänkandet vidtaga någon laglig åtgärd. Jag skall försöka bevisa detta mitt påstående.

Regeringsformens 6 § bjuder, att, "om Konstitutions-Utskottet finner, att någon Stats-Rådets ledamot — — — uppenbarligen handlat mot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf, eller underlåtit att göra föreställningar mot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § af denna Regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall Konstitutions-Utskottet ställa en sådan under tilltal — — — inför Riksrätten." Således skola alla de Stats-Rådets åtgärder, som anses strida mot grundlag eller allmän lag, ävensom deras möjliga uraktlåtenhet att göra föreställningar och vägra kontrasignation behandlas efter 106 § Regeringsformen. Nu gå alla de af Utskottet gjorda anmärkningar ut på att ådagalägga och visa, huruledes Stats-Rådets ledamöter brutit emot grundlag. Så skulle Stats-Rådet enligt Utskottets förmenande i

anm. 1 hafva handlat i strid med 23 § i Riksdags-ordningen, derigenom att, då denna § bestämmer riksdagsmannaarfvodet lika för alla, Regeringen gjort det olika till vissa tjänstemäns fördel, då den beviljat dem ersättning för erlagdt vikariearfvode;

så skulle enligt anm. 2 föredraganden för kommandomål lemnat sitt råd och kontrasignation till åtgärder, som enligt 38 § Regeringsformen öfverskrida hans befogenhet;

så skulle enligt anm. 3 åtskillige Stats-Rådets ledamöter i strid med 9 § Regeringsformen hafva underlåtit att sina meningar till protokollet yttra och förklara; och

enligt anm. 4 skulle hela Stats-Rådet hafva tillstyrkt Konungen att öfverträda 34 § Regeringsformen vid bestämmandet af riksmarskalkens värdighet.

Således afse alla dessa anmärkningar, såsom de blifvit af Utskottet formulerade och som de, om de äro rigtiga, väl också måste formuleras, sådana handlingar, som strida mot grundlag och hvilka derföre ovilkorligen hemfalla under den behandling, som 106 § Regeringsformen föreskrifver. Men nu har Konstitutions-Utskottet, som i detta afseende eger vitsord, uttryckligen förklarar, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot af Stats-Rådet tillämpa 106 § Regeringsformen. Derföre då dessa anmärkningar icke numera kunna behandlas efter den grundlagsparagraf, under hvilken de obestriddligen höra, så kunna de ej behandlas efter någon § alls. Ty 107 § Regeringsformen kan omöjligen tillgripas i 106 §:s ställe. Skilnaden dem emellan är högst väsendtlig. 106 § afser, som ofta nämnt är, brott mot grundlag eller allmän lag, hvilka pröfvas och dömas af Riksrätt efter ansvarighetslagen, då den anklagade får formligen försvara sig med begagnande af alla de rättegångsförmåner som lag stadgar. 107 § afser deremot, så att säga, Regeringens karaktersfel: bristande oväld, nit, skicklighet och drift, dervid grundlagen ej blifvit öfverträd, vid hvilkas bedömande Riksdagen konstituerar sig som jury och förfar summariskt. Nu hör det väl till rättsskipningens enklaste grunder, att den, som anklagas för en förseelse, blir dömd för denna förseelse och till den påföljd lag derför stadgar och icke för någon annan eller till någon annan påföljd, äfvensom att, om för särskilda förseelser särskild domstol och särskild rättegångssätt finnas, de skola afdömas af denna domstol och på detta sätt. Statsråden kunna ej mera än någon annan vara uteslutne från dessa rättigheter. Skulle nu Statsråden, då ingenting annat är anmärkt än sådant, som hemfuller under 106 §, och således skall dömas af Riksrätt, ändå sakfällas af Riksdagen enligt 107 §, så blefve de båda dömde af orätt domstol och för förseelser, som *icke* blifvit dem förevidade, och till påföljder, som ej finnas i lag stadgade, hvilket är orimligt; så vore det detsamma som att döma den för svaghet, som blifvit anklagad för starkt våld; som att låta den dömas af en menighet, som hade rätt att dömas af domstol; som att döma summariskt, när lag bjuder omständlig rättegång. Min öfvertygelse, hvars rigtighet jag ock tror mig hafva bevisat, är derföre, att Riksdagen icke med anledning af Betänkandet i dess nuvarande form kan vidtaga någon annan åtgärd, än att lägga det till handlingarne.

Men äfven om dessa formela omöjligheter ej förefunnits, skulle jag ej kunnat yrka någonting annat. Både reservanterne och ännu mera representanten från Christianstad hafva klart ådagalagt tvifvelaktigheten af anmärkningarnes befogenhet och visat deras reela obetydlighet. Jag vill derom blott tillägga några få ord. Anmärkningen I gäller en gammal praxis, som under föregående riksdagar varit debatterad både i Konstitutions-Utskottet och i de fordna Stånden, men lemnad orörd. Något brott mot grundlagen kan jag ej deri finna. Men jag anser saken ändå oriktig

och tror det vara med de vid riksdagen vistande embetsmännens egen fördel öfverensstämmande att icke erhålla ersättning för vikariearfvode, ty deras ställning vid Riksdagen blefve bättre, då de icke ens hade skenet af att njuta en fördel, som deras kamrater ej egde. Anmärkningen 2 afser ett förfaringssätt, som synes mig fullt fornenligt, som vid krigstillfällen måste användas och i fred svårligen kan umbäras. Anmärkningen 3 angår en åtgärd, som endast genom sidoomständigheter vunnit en viss betydelse och är i hög grad tvistig. Det är alldeles icke tydligt, att vissa rådgifvare uraktlåtit att yttra sina meningar. Äfven om så skulle vara, är detta en enstaka förseelse, som Utskottet ej bör hårdt bedöma, alldenstund det ännu tydligare uraktlåtit att yttra sin mening om den paragraf, under hvilken anmärkningarne rätteligen skulle hänföras. Anmärkningen 4 visar, att, då man lagligen ordnat stånden på fäfängans marknad, man låtit ett stå qvar på sin gamla plats. Må vara att åtgärden är bristfällig, men den angår ändå en ren obetydlighet. Den fara, som förespeglas uppkomma deraf, att afgående Statsråd, derföre att de bibehålla en hög rang, orättvisligen befordras till höga platser, anser jag ej farlig. Skulle, som anledning är att förmoda, det parlamentariska styrelsesättet hos oss allt mera utbildas, så blefve följaktligen ministerombyten allt tätare. Tror man väl, att den nya minister, som störtat en föregående, skulle göra sig samvete öfver att ställa sina motståndare på bar backe och aflägsna dem från ett inflytande, som måste vara dem besvärligt? Jag tror det ej.

De gjorda anmärkningarne synas mig således i och för sig ej vara af beskaffenhet att påkalla någon åtgärd, isynnerhet som den magt Riksdagen hos oss, der dess granskningsrätt sträcker sig uti de minsta detaljer, mera än i de flesta andra länder eger, är ganska formidabel, ja krossande. En sådan stark magt bör ej tillgripas utan yttersta nöd. Det är också ej klokt att alltid använda hela sin styrka, utan endast så stor del deraf, som för tillfället är behöflig. Detta har genom anmärkningarnes framställning skett. Någon ytterligare kraftförbrukning är ej nödig. Hufvudsak är vid all regering att regera så litet som möjligt och endast då ingripa i händelsernas gång, när man vill vinna en tydlig fördel eller undvika en tydlig olägenhet. Intet sådant är nu för handen. Regeringen har befordrat rikets utveckling så, att den kan svara derför inför hvarje billig domare. Vi se ock inga säkrare händer färdiga att fatta tyglarne. Tätta rubbningar i regeringspersonalen äro ej heller nyttiga för ett samhälle. Börjar man göra taburetterna ambulatoriska mellan politiska ärelystnader, så slutar det med att de blifva rof för politiska och moraliska osjelfständigheter.

Då jag från den ståndpunkt jag till denna fråga intagit måste tacka Utskottet för framläggandet af dessa ämnen för diskussion, kan jag likväl ej dölja, att jag med anledning af dem kommit att tänka på den gamla sanningen, att hvarje praktisk fråga, huru obetydlig den än är, likväl har ett rikt innehåll, som genom skicklig behandling kan upplösas till onödigt stora dimensioner; hvarföre jag slutar med att yrka Betänkandets läggande till handlingarne.

Herr Friherre Liljencrantz: Innan jag upptager till besvarande några af de inkast, som blifvit gjorda mot de särskilda punkterna, an-

håller jag att få bemöta den generela anmärkning, som här blifvit framställd så väl mot Konstitutions-Utskottets befogenhet att så affatta sina anmälandena, som Utskottet gjort, som äfven mot befogenheten af sjelfva dessa anmälandena.

Jag tror, att man i viss mån förbisett så väl ordalydelsen som andemeningen af 107 § Regeringsformen, då man förmenar, att Konstitutions-Utskottet icke skulle ega rätt och pligt att göra andra anmälandena, än dem, som afse sådana regeringsbeslut, hvilka föranleda stor skada för landet och hvarigenom "rikets sannskyldiga nytta" i *vidsträcktare* mån blifvit trädd för nära, eller med hänsyn hvartill är uppenbart, att föredraganden icke med oväld, nit, skicklighet och drift utöfvat embetet.

Jag tror, att rikets sannskyldiga nytta verkligen kan trädas för nära, om personer, som dertill icke äro genom lag och författningar berättigade, medgifvas arfvoden eller gratifikationer, som betunga Statsverket. Jag anser äfven, att rikets sannskyldiga nytta blifvit i någon mån för nära trädd, i händelse en sådan praxis får utbilda sig, att en åtgärd beslutas på grund af en enda regeringsledamots tillstyrkan, då deremot den utgift, som af denna åtgärd blir en följd, måste beslutas i Stats-Rådet. Jag vill icke nu särskildt fästa uppmärksamheten på tredje punkten. Jag tror, att den talar för sig sjelf; och hvad fjerde punkten beträffar, må jag äfven säga, att rikets sannskyldiga nytta i min tanke blifvit trädd för nära, om Regeringen sysselsätter sig med att åt f. d. innehafvare af Statsrådsplatserna bereda en rang, som gör det nära nog till en tvingande nödvändighet att åt atträddande Statsråd bereda reträtt till för Statsverket dyrbara befattningar, särdeles då vid dylika rangbestämmelser förbises hvad i grundlagen blifvit i samma afseende bestämdt.

Jag vill äfven yttra några ord om den ställning, som Konstitutions-Utskottet efter mitt förmenande bör intaga vid granskningen af de i Stats-Rådet förda protokoll. Jag tror nemligen, att Konstitutions-Utskottets pligt i detta hänseende kan nära jemföras med den, som åligger ett ombud, hvilket har att för allmän räkning granska eller undersöka ett visst förhållande. Ett sådant ombud måste ju antagas vara skyldigt att i alla de hänseenden, som utgöra föremål för granskningen, påpeka hvarje äfven den minsta öfverträdelse af de förpligtelser, hvilkas iakttagande det åligger honom att kontrollera. Detta hindrar icke, att *hufvudmannen* kan mildare förfara och låta anmärkningen förfalla, om han anser den handling, hvaraf den föranledts, hafva varit enstaka och af obetydlig vikt. Jag föreställer mig således, att det faktum, att Konstitutions-Utskottet gjort en anmälan, icke innebär, att Utskottet dermed angifvit, att Riksdagen *derför* skulle vidtaga någon åtgärd, utan har Konstitutions-Utskottet ansett och — jag tillägger — bort anse sin pligt vara att inför Riksdagen redogöra för *allt*, som förekommit Utskottet anmärkningsvärdt. Och att en sådan skilnad äfven finnes i 107 § Regeringsformen uppdragen, kan man sluta af paragrafens lydelse, ty den lemnar icke Konstitutions-Utskottet rättighet att göra några ansvarspåståenden. Konstitutions-Utskottet har blott att *anmäla* förhållandet; och denna pligt har Utskottet trots sig fullgöra, i det Utskottet till Riksdagen öfverlemnadt resultatet af sin granskning.

Hvad åter vidkommer invändningarne mot de särskilda punkterna, anhåller jag att få följa dem i den ordning, som blifvit iakttagen i Betänkandet. Jag börjar således med första punkten.

I afseende å denna har blifvit sagdt, att den lämpar sig vida mera för lagstiftning än för anmärkning. Jag vågar bestrida det. Lagstiftningen har redan skett. Anmärkningen gäller just, att den lag, som redan finnes, *icke beaktats* vid det tillfälle, hvarom fråga är. Rikets Ständer hafva nemligen vid 1859–1860 års riksdag förklaradt, att de tjenstemän, hvilka kommit i åtnjutande af förhöjd lön, äfven borde vara pligtige att underkasta sig afdrag till högst en fjerdedel af lörens belopp, att af-sättas såsom bidrag till aflönande af vikarier. Detta är således ett vilkor, fastställt vid och för åtnjutande af den *förökade* inkomsten af tjensten, och jag hoppas att den stackars räntmästaren i Christianstad genom att iakttaga detta skulle kunna gå fri från den fiskaliska aktion, hvarmed en värd ledamot nyss hotat honom. Det har icke varit meningen att beröfva någon tjensteman honom tillkommande *rättighet*, utan Konstitutions-Utskottet har endast velat påyrka, att *det vilkor*, som fästats vid löneförhöjningen, *skall respekteras*. Vill nu den person, som saken gäller, afstå löneförhöjningen heldre än att underkasta sig det afdrag, som i vissa fall blifvit dermed förbundet, kan jag icke se något hinder därför. Men jag tror icke, att han derigenom bereder sig någon fördel. Jag anhåller att få citera ett exempel. Om jag icke missminner mig, uppgick lönen för en assessor i Hofrätt före löneförhöjningen till 3,900 R:dr. Jag tror, att han för närvarande kan komma i åtnjutande af 4,500 R:dr. Skilnaden är således 600 R:dr. Men ett afdrag till en fjerdedel af lönen för år gör en tolfedel deraf för 4 månader och blir alltså mindre än löneförhöjningen.

Nu har Konstitutions-Utskottet, då det framställde denna anmärkning, gjort det i de mildaste ordalag jag åtminstone tror hafva i Svenska språket stått Utskottet till buds. Utskottet erkänner, att gammal häfd förauledt till den anmärkta åtgärden, att den derigenom kan sägas hafva blifvit på sätt och vis sanktionerad. Men derjemte ansåg Utskottet sig böra uttala sin öfvertygelse, att denna häfd icke stode i öfverensstämmelse med gällande lag, och ville sålunda för framtiden förebygga en sådan praxis. Att en dylik mening äfven delas af denna Kammare, finner jag bevisadt derigenom, att Kammaren godkänt ett af Tillfälligt Utskott framlagdt förslag angående tjenstemäns skyldighet att erlægga vikariatsarfvodet af sin lön. — Och *detta* förslag innebar dock en uppenbar kränkning af tjenstemännens rätt, ty de äro icke förpligtade att afstå mera än en fjerdedel af lönen, såsom äfven Konstitutions-Utskottet betonat, då deremot det Tillfälliga Utskottet hemställt, att de skulle underkastas ett *så stort* löneafdrag, att det vore *fullt tillräckligt* till vikariens aflönande. Om detta skulle verkställas, kunde visserligen den ärade ledamoten från Christianstad med allt skäl utslunga sin hotelse mot den Kongl. räntmästaren. Om Konstitutions-Utskottet af den konsekvens, som Utskottet pligtskyldigast trodde Kammaren städse iakttaga i sina beslut, hemtat anledning förmoda, att Kammaren skulle mindre strängt bedöma denna anmärkning, vore sådant ej underligt.

I sammanhang härmed har af den förste talaren åberopats ett cirkulär af år 1834. Jag visste icke, att ett Kongl. Bref kunde gifva Regeringen en vidsträcktare dispositionsrätt öfver ett anslag, än Riksdagen lemnat vid dess beviljande. Riksdagen har fäst ett visst vilkor vid den beviljade förhöjningen i tjenstemännens löner, och med all vördnad för Regeringen tror jag dock, att den föredragande, som icke respekterat detta Riksdagens vilkor, gjort sig skyldig till ett betänkligt fel.

Det har ock blifvit yttradt, att antagandet af en sådan grundsats för framtiden vore orättvist, emedan cheferne icke skulle vara underkastade ett sådant löneafdrag, utan endast de lägre tjenstemännen. Å andra sidan tror jag dock, att det icke endast är de högre tjenstemännen, som kunna blifva befriade från detta afdrag, utan *alla* tjenstemän, som icke för tjenstens upprätthållande vid ledighet derifrån behöfva vikarie. Atminstone är detta, efter hvad jag tror mig veta, i vissa fall förhållandet med arméens officerare. Den ärade representanten från Carlskrona har upplyst, att han, såsom innehafvare af ett arfvode, fått afstå derifrån, och medgifvas måste, att om alla tjenstemän, hilkas aflöning är fördelad i fast lön och arfvode, skulle behandlas på sådant sätt, stor orättvisa skulle emot dem begås, och andra tjenstemän jemförelsevis synas gynnade. Men är författningen orättvis, lärer Regeringen icke underlåta att taga initiativet till dess förändring. Hvad Konstitutions-Utskottet afsett med sin anmälan, har blott varit att *gällande* stadgande skall respekteras. Att för öfrigt sjelfva framställningen är gjord i den mildaste form, torde svårigen kunna förnekas.

I afseende på andra punkten har man yttrat, att den dels skulle innebära ett våldförande af konungamagten och dels i händelse af krig alltför mycket binda Hans Maj:ts Konungens, såsom arméens högste befälhafvare, handlingsfrihet. Hvad det sista argumentet beträffar, tror jag att, i händelse af krig, man icke får se så noga på om grundlagens föreskrifter i alla detaljer följas; allmänt väl får väl då stå öfver den skrifna bokstafven. Men i fredstid torde det vara af vigt, att, vid ärenden sådana som det förevarande, ändamålet först i Stats-Rådet beslutas och på samma gång erforderliga medel dertill anvisas. — Jag medgifver dock gerna, att den nu föreliggande frågan icke är af någon synnerligt magtpåliggande beskaffenhet.

Jag vill nu öfvergå till tredje punkten, hvilken tyckes hafva blifvit föremål för mycket missnöje och ogillande. Här har icke ännu lemnats någon redogörelse för de sakförhållanden, som på denna frågas bedömande inverka, hvarför det må tillåtas mig deråt egna någon uppmärksamhet.

Vid omförmålet af dessa sakförhållanden ämnar jag naturligtvis icke förbise, att Kongl. Maj:ts nådiga beslut icke här kan blifva föremål för granskning eller öfverläggning, utan tänker jag endast hålla mig till den formela behandlingen af ärendet i Stats-Rådet.

Stockholms stadsfullmäktige beslöto den 13 Juni 1866 att genom inköp af några tomter utvidga det jordområde, de redan förut hade till sin disposition, för anläggande af ett nytt salutorg och för åstadkommande af bekvämare förbindelse mellan detsamma och öfriga delar af hufvudstaden. Detta fullmäktiges beslut fattades med 41 röster mot 39. Derefter väckte en af stadsfullmäktiges ledamöter den framställning, huruvida icke på denna

fråga borde tillämpas 23 § i Kongl. Maj:ts Förordning om kommunalstyrelse i Stockholms stad, hvori föreskrifves, att för giltigheten af beslut i frågor, hvilka angå beviljande af anslag till nya ändamål eller behof, erfordras två tredjedelar af deras röster, som i beslutet deltagit. Denna framställning blef af stadsfullmäktige bifallen, utan att, så vidt jag har mig bekant, någon röst höjdes för en motsatt åsigt, och förklarade ordföranden såsom fullmäktiges beslut, att man icke skulle ingå i det tilltänkta företaget. Detta beslut öfverklagades hos Öfverståthållare-embetet, hvilket den 20 Augusti 1866 fällde det utslag, att en sådan pluralitet af två tredjedelar af de afgifna rösterna i afseende å det föreliggande ändamålet icke varit behöflig, hvadan det fastställde fullmäktiges först fattade beslut i frågan. Klagomålen fullföljdes hos Kongl. Maj:t, och efter infordrande af vederbörandes förklaringar företogs saken den 15 Februari 1867 till behandling i Stats-Rådet. Vi måste här först göra oss reda för hvad som då förelåg till pröfning. Var det frågan om stadsfullmäktiges tidigare fattade beslut om inköp af de omnämnda tomterna? Man måste derpå svara nej! Hvad som förelåg, var frågan, huruvida för ett lagligen fattadt beslut två tredjedelar af de afgifna rösterna eller endast hälften erfordrades. Föredraganden i Stats-Rådet vid detta tillfälle, Herr Chefen för Civil-departementet, afgaf i frågan ett yttrande, som torde förtjena en närmare belysning.

I början förklarade Herr föredraganden klagandernes invändning mot Öfverståthållare-embetets behörighet att upptaga besvären icke kunna godkännas. Föredraganden öfvergick sedermera till sjelfva sakfrågan och yttrade, att det icke torde vara skäl för Kongl. Maj:t, att i en specialfråga såsom denna närmare bestämma den omtvistade paragrafens lydelse. Jag tillåter mig härvid framställa en fråga: när skall Kongl. Maj:t bestämma en paragrafs lydelse, om icke i en särskild fråga, som på besvärsväg drages under Kongl. Maj:ts pröfning? — Deremot föreslog föredraganden, att målet i hela dess vidd skulle till stadsfullmäktige återförvisas, i ändamål att de stridiga meningarne i sjelfva hufvudsaken måtte sammanjemkas.

Der föreslog sålunda föredraganden Kongl. Maj:t att upphäfva ett i laglig ordning fattadt beslut. Stadsfullmäktige, eller de klagande, hade dock aldrig anhållit om en sådan sammanjemkning af meningarne; de önskade blott Kongl. Maj:ts förklaring öfver, huruvida en pluralitet af två tredjedelar var nödvändig för beslutets giltighet. Herr Departementschefen föreslog således, såsom nyss är sagdt, upphäfvandet af ett beslut, fattadt i en ordning, som grundade sig på allmän lag, hvilken af Konung och Riksdag stiftats. Jag medgifver, att ett sådant förfarande skulle kunna falla under 106 § Regeringsformen; och en föregående talare har uttryckt sin förvåning öfver, att icke Konstitutions-Utskottet här tillämpat samma paragraf. Men jag hemställer, huruvida icke samme talare skulle klandrat Utskottet, om det här föreslagit en tillämpning af densamma och besvärat Riksrättens ärade Herrar ledamöter att döma öfver ett afgifvet råd, som icke ledt till någon påföljd. Då hade man sökt sak mot en Konungens rådgifvare, der icke tillräcklig auledning förefunnits. Herr föredraganden ansåg sig emellertid icke böra ingå i någon tolkning af förut omnämnda 23 §, och detta oaktadt han sjelf kontrasierat den författning, hvarom

här var fråga, Fem af Stats-Rådets ledamöter ingingo i pröfning af saken; icke så Herr föredraganden, hvilken röstade för att målet skulle återförvisas. Jag frågar er, mine Herrar, om genom ärendets återförvisning till stadsfullmäktige — skedde en sådan än huru många gånger som helst — lydelsen af den omtvistade paragrafen skulle kunna bestämmas? Stadsfullmäktiges beslut kunde förändras, andra ledamöter kunde i denna korporation hafva inkommit; men 23 § kunde ej genom någon deras åtgärd blifva annorlunda. Denna återförvisning tycktes således icke hafva afsett någon utredning i sak, utan endast ett undvikande att yttra sig öfver den begärda frågan. Jag hemställer till den värde ledamoten från Christianstad, som har namn för att vara en utmärkt jurist, huruvida, i fall under hans pröfning dragits ett mål, der han är skyldig tolka en lagbestämmelse, han anser sig befogad besvara parterna med en förlikning, endast därför att han ej tilltror sig kunna åstadkomma en sådan tolkning. Det vore, i sanning, en egendomlig domareverksamhet, som — jag är derom öfvertygad -- han ej i praktiken skulle låta komma sig till last. Det har äfven väckt min förvåning, att Herr föredraganden, som har att tillse, det allmänna författningar äro tydliga och gagneliga för de ändamål, de afse, samt kunna efterlefas, har velat åt stadsfullmäktige öfverlemna initiativet att inkomma med förslag till förändrad lydelse af en bestämmelse i en sådan författning. Jag trodde att, då författningen har äran bära Herr Chefens för Civil-departementet kontrasignation, det tillhörde honom, att genom en proposition till Riksdagen söka åstadkomma en rättelse, som kunde anses erforderlig.

Man har nu framställt den frågan: hvad olägenheter hafva väl uppstått deraf, att icke föredraganden afgifvit råd i saken, och är detta hans förfarande i strid mot Regeringsformens föreskrift? I afseende på huruvida någon olägenhet uppstått må jag bekänna att jag det icke vet, ty jag känner icke kraften af de skäl, Herr föredraganden kunde hafva haft till sin disposition för att åstadkomma ett annat beslut än det som nu fattades. Jag vet således icke hvad inverkan den omständigheten haft, att råd här ej afgafs. Men otvivelaktigt är att icke 9 § Regeringsformen blifvit iakttagen. Der stadgas nemligen i första momentet, att Stats-Rådets tillstädesvarande ledamöter ovilkorligen böra till protokollet sina meningar yttra och förklara och i sista momentet, att den, som ej särskild mening till protokollet anført, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt Konungen att besluta. Detta har man velat tolka så, att, när föredraganden icke yttrat sin mening, han instämt i det beslut Konungen fattat, och att således grundlagens föreskrift icke vore öfverträdd. En sådan uppfattning kan jag icke finna vara riktig. Jag tror nemligen, att sista momentet i nyss citerade paragraf tillkommit, just därför att icke Stats-Rådets ledamöter vid något tillfälle skulle hafva anledning till eller fördel utaf att undandraga sig afgifvande af råd, i fall frågan, som var å bane, kunde föranleda till strängare ansvarspåstående. Om t. ex. de mål, som förelåge till behandling, kunde hemfalla under 5 § af ansvarighetslagen för Stats-Rådets ledamöter, der straffbestämmelser stadgas för den händelse någon af rådgifvarne skulle underlåta afgifva råd i ett ärende, som rörde medborgares lif, ära eller gods, så vore ju en fördel att kunna undandraga sig detta ansvar genom att icke yttra sin mening i saken. Men då grund-

lagen bestämt, att vid sådana tillfällen strängare straff skulle drabba den rådgifvare, som ej vederbörligen uttalat sin mening, under det att den lemnat Konungen magt att ensam besluta, har den äfven enligt första momentets lydelse velat stadga, att ej heller i mindre viktiga frågor Konungen borde undvara sina rådgifvares råd.

Min åsigt i afseende på denna punkt är således den, att, då Herr föredraganden tillrådt en återförvisning af frågan, icke i ändamål att erhålla en närmare utredning af densamma — ty den *var* tillräckligt utredd — utan för att undslippa tolkningen af en lagbestämmelse, hvarpå frågans afgörande berodde, han icke yttrat sig i sak och på grund deraf icke ställt sig till efterrättelse, hvad som i 9 § Regeringsformen är stadgadt. Om detta exempel oftare följdes, skulle vi förlora den garanti, som finnes nedlagd i grundlagens föreskrift, att rådgifvarne ovilkorligen böra sina meningar till protokollet afgifva.

Detta är så mycket viktigare hos oss, som Konungen här eger — hvad regenten i hvarje annat konstitutionelt land saknar — rättigheten att skipa lag på ett ganska vidsträckt område. Det är af vikt, säger jag, att Konungen, om äfven grundlagen tillförsäkrar honom *formel* rätt att stå ensam i sin mening, dock aldrig skall vara i saknad af sina rådgifvares uttalade åsikter.

Hvad nu beträffar punkten 4, har man förklarat att den fråga, som deri beröres, är en sådan obetydlighet, att den aldrig bort blifva föremål för Konstitutions-Utskottets anmärkning. Jag medgifver gerna, att den är en obetydlighet, men måste på samma gång erinra om, att det icke är Konstitutions-Utskottets fel, att ett beslut, sådant som detta, influtit i Statsråds-protokollen. Då beslutet en gång upptagits i dessa protokoll, kunde det ej längre af Utskottet betraktas såsom en småsak, i synnerhet som det ej stod i öfverensstämmelse med grundlagens stadgande.

Hela denna rangfråga hade dock i min tanke icke bort utgöra föremål för något regeringsbeslut; dess rätta plats hade varit i hofordningen. Men då man emellertid velat derpå trycka en viss officiel prägel, var det, såsom jag nämnt, Konstitutions-Utskottets pligt att tillse, det ingenting deri förekom, som var mot grundlagens föreskrifter stridande.

Med afseende på hvad Konstitutions-Utskottet i denna punkt sagt, att Regeringen hade bort låta *all* på Statsministers- eller Statsrådsembete grundad rang i och med embetets nedläggande upphöra, synes mig Utskottet dertill hafva haft de giltigaste skäl. Det kan nemligen aldrig vara lämpligt, att en Statsrådsledamot skall draga med sig något af sin höga rang, då han utträder ur konseljen och återgår till den syssla han före Statsrådsembetet beklädt — denna må nu vara ett häradshöfdingeembete eller en professorsstol. Jag anser således, att denna rang bör på samma gång med embetet helt och hållet bortfalla, och kan icke fatta, hvilka hotande framtidshägringar föresväfvade den värde representanten från Calmar, då han trodde att vid en ministerförändring, det nya partiet, som kommit till styret, skall lemna det gamla "på bar backe". Jag vågar dock hoppas, att det nya partiet skall blifva något beskedligare än hvad han förutsett, och i alla händelser torde den af nämnde representant yppade farhåga icke kunna åberopas såsom skäl för den högre rangens bibehållande.

Sedan jag nu haft äran att efter min ringa förmåga upptaga de anmärkningar, som här blifvit gjorda mot Konstitutions-Utskottets Betänkande, anhåller jag att få framställa de åtgärder, till hvilka jag anser detta Betänkande böra föranleda.

Jag tror visserligen, att inom Konstitutions-Utskottet hos en och annan ledamot den tanken förefanns att mot föredraganden, Herr Chefen för Civil-departementet, påyrka det ansvar, som 107 § Regeringsformen omtalar, och för min del kom jag till denna åsigt, emedan jag ansåg vara af vigt, att Representationen uttalade en ogillande mening öfver det förfaringssätt, som här egt rum, och annan utväg för sagda ändamåls vinande än 107 §:ns tillämpning icke förefanns. Man trodde nemligen icke, att proposition på att med *gillande* lägga Utskottets Betänkande till handlingarne skulle af Herrar Talmän framställas. Jag har likväl sedan af tillförlitlig person erfarit, att en sådan anhållan icke skulle mötas af propositionsvägran. Genom ett Kammarens beslut i sådan riktning skulle nyssnämnda ändamål uppnås lika fullständigt som genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t; ty i den nya ställning, hvori Representationen genom det nya statsskickets införande kommit, kunna, enligt min mening, såväl 106 som 107 §§ i Regeringsformen i de flesta fall gerna falla i glömska. Representationen skall nog veta att göra sina åsikter gällande genom att på annat sätt uttala dem.

Jag anhåller, att Kammarerna måtte med *gillande* lägga Utskottets Betänkande till handlingarne och att Herr Talmannen täcktes framställa proposition särskildt på hvarje punkt af Betänkandet.

Herr Statsrådet Lagerstråle: Sedan diskussionen under fortgången aflägsnat sig från första punkten och inkommit på de öfriga, anhåller jag att till bemötande få upptaga en del anmärkningar, som afse den tredje punkten.

Den siste talaren har förklarat sig vilja lemna en redogörelse af de sakförhållanden, som ligga till grund för anmärkningen. Jag ber äfven att få tillägga några upplysningar, som han icke vidrört. Sjelfva frågan afser, såsom i punkten nämnes, huruvida ett af stadsfullmäktige i Stockholm med enkel pluralitet fattadt beslut om tillökning af en enligt förut fattadt beslut inköpt plats till salutorg i Stockholm skulle blifva gällande eller huruvida för samma besluts giltighet skulle erfordras en pluralitet af två tredjedelar utaf de afgifna rösterna. Detta sednare stadgande om kvalificerad röstpluralitet återfinnes icke, såsom vi veta, i de allmänna kommunallagarne. När Rikets Ständer fattade beslut angående dessa kommunallagar, förekom i det förslag, som för dem framlades, härutinnan icke annat stadgande än om enkel röstpluralitet. Detta gällde i afseende på kommunallagen såväl för stad som land. Då dessa lagar af Kongl. Maj:t skulle prövas fanns icke heller någon annan art af röstpluralitet än den enkla föreskrifven; men från Stockholms stad inkom anhållan om en särskild förordning med bestämmelse om kommunalförhållandena i nämnda stad, enär de allmänna stadgandena icke voro för Stockholm tillämpliga. Kommunalförfattningarne utgjorde då ännu såsom ekonomisk lag föremål för Kongl. Maj:ts fulla beslutanderätt. Den gjorda framställningen bifölls, och i hufvudstaden nedsattes en komité, hvilken

hvilken utarbetade ett förslag till kommunalförordning för Stockholms stad, sedermera godkändes. Till ledning för detta arbete togs den författning, som förut gällde i afseende å sockenstämma i Stockholm, och denna författning innehöll bestämmelse om högre röstpluralitet för beslut om nya utgifter. Detta stadgande, som, med betydlig modifikation likväl, sedermera inflöt i den nya förordningens 23 §, innefattade emellertid ett undantagsstadgande, som efter vanlig lagtolkning bör tillämpas så begränsadt som möjligt.

I afseende å sjelfva saken, som här var föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, ber jag att få upprepa, huru hos stadsfullmäktige först afgjordes genom 41 röster mot 39 frågan om inköpet af det omnämnda jordområdet. Efter detta beslut väcktes först spörsmål, huruvida kvalificerad röstpluralitet för ett sådant beslut erfordrades. Äfven denna fråga afgjordes med ja, men sedermera under striden emellan de olika fraktionerna inom Stockholms stadsfullmäktige och stadens innevånare visade sig meningarne i detta hänseende vara särdeles delade. Dels af de hos Öfverståthållare-embetet anförda besvären och dels af de hos Kongl. Maj:t afgifna förklaringar ådagalades, att icke mindre än 44 af 100 stadsfullmäktige uttalat sig hysa den åsigten att för afgörande af detta mål *icke* fordrades mera än enkel röstpluralitet, och att å motsatta sidan endast 34 stadsfullmäktige påyrkat, att en högre röstpluralitet för ett sådant beslut skulle erfordras. Det är för alla dem, som under denna tid befunno sig i hufvudstaden bekant, huru denna fråga utgjorde en ganska liflig stridsfråga. Det borde således icke synas vara ett sträfvande, som skulle illa anses, om man önskade åstadkomma en möjlig biläggning af striden och sakens reglering på så sätt, att den icke skulle framkalla splittring. Det har af Konstitutions-Utskottet äfvensom af den siste talaren blifvit anmärkt, att frågan hos Kongl. Maj:t icke afsåg mera än den del af beslutet, som blifvit hos Kongl. Maj:t öfverklagad. Först ber jag att få anmärka att frågans behandling hos stadsfullmäktige måhända icke varit så alldeles öfverensstämmande med formen, i det att först *efter* det egentliga beslutets fattande särskild framställning skedde, om den högre röstpluraliteten skulle erfordras, en fråga som borde förut hafva blifvit afgjord. Den förste talaren har redan fullständigt framhållit, att det ärende, som här berodde på Kongl. Maj:ts pröfning, icke var någon rättsfråga. De kommunala ärendena sammanhånga så med administrationen i allmänhet, att de medgifva lika väl Kongl. Maj:ts som kommunens initiativ. Det torde sålunda icke kunna ifrågasättas, att icke befogenhet för Regeringen förefunnits att låta detta besvärsmål förblifva opröfvadt och till Stockholms stadsfullmäktige göra framställning om en förändring i det beslut, som förelåg. Jag medgifver, att det måhända varit formenligare, om ärendet på detta sätt blifvit behandladt, så att besvärsmålet lemnats opröfvadt och att föredraganden med anledning af dess innehåll förordat en särskild framställning från Kongl. Maj:t af enahanda innehåll som nu föreslogs i sammanhang med besvärsmålet, men jag vill dock strängt fasthålla, att det icke det ringaste förändrat frågans natur, om Kongl. Maj:t gjort särskild framställning om inskränkning i det utrymme, som för salutorget var bestämdt, i stället att som nu af föredraganden föreslogs Kongl. Maj:t skulle göra det i samman-

hang med återförvisning af besvärsmålet, och det är icke osannolikt, att på begge sätten de olika meningarne kunnat sammanjemkas till ett godt resultat. Det har således icke varit mitt sträfvande att undgå en tydning af 23 § i den gällande kommunalförordningen utan deremot att åstadkomma ett godt resultat för den kommun, hvars rätt här var i fråga.

Det är af en talare förut framhållet, att dylik behandling af en fråga rörande en annan stad ledt till en god lösning af rådande stridigheter. Jag vill i detta afseende framhålla ytterligare ett exempel från Stockholm. Fastighetsegare i staden anförde nemligen klagan öfver ett af stadsfullmäktige fattadt ganska viktigt beslut i afseende å tillämpning af den så kallade likställigheten emellan kommunens alla medlemmar. Kongl. Maj:t beslöt att återförvisa till stadsfullmäktige frågan, huruvida icke likställigheten borde tillämpas efter en något förändrad grund mot den stadsfullmäktige förut antagit; och för närvarande har detta ärende ånyo inkommit till Kongl. Maj:ts fastställelse, utan att några besvär från någondera sidan kommit till stånd.

Det är visserligen sannt, att de klagande i torgfrågan, som hos Kongl. Maj:t anført besvär, icke påyrkat annat än upphäfvande af Öfverståthållareembetets beslut; men här funnos äfven andra parter, nemligen förklaranderne, och dessa påyrkade, att det af stadsfullmäktige med 41 röster mot 39 fattade beslutet måtte fastställas. Huru skulle nu målet kunna prövas utan en liktidig behandling af dessa framställningar? Jag kan icke fatta det, såvida icke en så ensidig pröfning af frågan skulle egt rum, att endast klagandeparternas rätt och intresse blifvit tillgodosedda. Det är anmärkt, att, om denna paragraf af föredraganden befunnits tve tydlig, förslag af honom bort uppgöras till förändrad lydelse af densamma. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att det yrkande, som af föredraganden skedde om återremiss, icke blott åsyftade en pröfning af sjelfva frågan utan äfven att förslag af stadsfullmäktige skulle uppgöras till förändrad lydelse af denna paragraf. Detta syntes mig så mycket mera lämpligt, som ursprungliga förslaget utgått från kommunalstyrelsen. Som jag förut antydtt, innehålla icke de allmänna kommunallagarne något stadgaande sådant som det här ifrågavarande.

Att den omnämnda paragrafen är otydlig, torde icke kunna betviflas, då det visat sig, att inom stadsfullmäktige så olika åsikter varit rådande, att 34 stadsfullmäktige ansett paragrafen vara tillämplig vid det omtvistade fallet men deremot 44 medlemmar af samma korporation förfäktat en motsatt åsigt; och vill man granska de personers ställning, som på ena eller andra sidan uttalat sin mening, skall man utan tvekan kunna säga, att den sistnämnda åsigten hyllades af personer, som i omdöme och urskiljning icke stodo tillbaka för dem å motsatta sidan. Deribland funnos äfven tvänne, som deltagit i utarbetandet af ursprungliga förslaget till den gällande lagen och hvilkas omdöme angående dess mening egde särskild betydelse. Efter den uppfattning af frågan, som af föredraganden hystes, ligger det i sakens natur, att vid den återförvisning af frågan, som förordats, föredraganden ansåg, att Regeringen icke borde ens på aflägsnaste sätt antyda sin åsigt om vare sig den ena eller andra uppfattningen af paragrafens mening. I så fall hade en återförvisning varit helt och

hållet ändamålslös, om man kunnat så att säga läsa mellan raderna, hvilken åsigt i frågan Regeringen hyste.

Men, säger man, sedan det af föredraganden framlagda förslag icke godkändes, ålåg det honom att uttala sin åsigt i sjelfva saken. Det förslag, som af föredraganden afgafs, innehöll emellertid just den åsigt, som af honom omfattades såsom det mest fördelaktiga sätt att behandla ärendet. Denna åsigt vann emellertid icke Kongl. Maj:t bifall. Hvad hade då föredraganden att tillse. Jo, om det beslut, hvori Kongl. Maj:t stadnade, var stridande emot grundlag, emot allmän lag eller ock så afvikande från föredragandens egen uppfattning af den omtvistade paragrafens mening, att honom icke återstod annat än att kontrasignera beslutet och sedan lemna sin befattning. Efter en noggrann pröfning af saken, fann jag icke, att något af dessa fall här egde rum. Skulle emellertid en annan uppfattning om hvad mig ålegat göra sig gällande hos dem, som deröfver ega att döma, begär jag icke något undseende utan ikläder mig både det moraliska och lagliga ansvaret för det beslut, som utgått med min kontrasignation, och underkastar mig villigt den behandling, som i sådant fall eger stöd af gällande grundlag. Den raka vägen är enligt min åsigt också den bästa och jag väljer vida heldre en öppen fejd än jag emottager en eftergift af den rätt, som man å den motsatta sidan kan anse sig ega.

Herr Staaff: Det har redan blifvit mycket taladt i detta ämne, men frågan är af så allmän vikt och så betydelsefull, att icke för mycket härom kan talas.

Beträffande grundlagens stadgande, torde det vara tydligt, att 107 § Regeringsformen bestämmer, att, om Konstitutions-Utskottet anmärker, att Stats-Rådets ledamöter samfäldt eller en eller flere af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller ock att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, Konstitutions-Utskottet måtte sådant för Riksdagen tillkännagifva. Nu har Utskottet för Riksdagen *icke* tillkännagifvit något sådant, men Utskottet har likväl framlagt åtskilliga regeringsåtgärder, på grund af hvilkas beskaffenhet Utskottet ansett sig böra påkalla Riksdagens uppmärksamhet.

Hvad beträffar den första punkten, är redan tydligen ådagalagdt, att denna fråga bäst lämpar sig såsom lagstiftningsfråga. En talare har åberopat 1860 års cirkulär och påstått, att de i detta cirkulär bestämda vilkor i afseende å vikariatsarfvode genom den ifrågavarande regeringsåtgärden blifvit öfverträdd. Detta cirkulär, till hvars åtlydnad man är förpligtad, innehåller, att "embets- och tjänsteman, som uppbär lön eller arfvode på gällande stat, skall, efter hvad i allmänhet eller för särskilda fall kan varda af Kongl. Maj:t eller vederbörande embetsverk bestämdt, vidkännas skäligt afdrag å afföningsbeloppet, dock icke öfverstigande fjerdedelen". Nu har icke något af de här uppräknade fallen inträffat, och det ifrågavarande cirkuläret eger sålunda icke här någon tillämplighet. Vid sådant förhållande tror jag icke man kan säga, att Stats-Rådet, då det beviljat ifrågavarande anslag i likhet med hvad under många år förut praktiserats,

förbisett rikets sannskyldiga nytta eller att föredraganden eljest mot grundlag eller lag felat.

I afseende på den i andra punkten gjorda anmärkning, är redan klart ådagalagd, att denna anmärkning utan befogenhet blifvit framställd och att, derest de motiver, som Utskottet här uttalat, skulle göra sig gällande, man skulle komma derhän, att Konungen, såsom krigsmagts högste befälhafvare, icke skulle kunna i kommandoväg vidtaga några egentliga åtgärder. Jag vill icke vidare uppehålla mig vid denna punkt utan öfvergår till den följande. Jag ber att härvid få fästa uppmärksamheten på den omständighet, att, då Utskottet skiljt den ifrågavarande punkten från 106 § Regeringsformen och sålunda öfverflyttat den till 107 §, har Utskottet derigenom gifvit tillkänna, att det rådslag, hvarom fråga är, skulle röra "allmänna mått och steg". Den fråga, som här föreligger, är dock icke af sådan beskaffenhet; den rör deremot en enskild korporations rätt, och häraf framgår ju, att den icke kan tillhöra 107 § Regeringsformen. I afseende å föredragandens skyldighet att till protokollet yttra sin mening, anser jag föredragandens hafva gjort detta genom den åsigt, han först i saken framställde, äfven om denna åsigt skulle förefalla den ene eller den andra ledamoten mindre riktig eller oriktig, äfvensom föredraganden derigenom måste anses hafva biträdt Kongl. Maj:ts beslut. Att han, i fall som detta, skulle vägrat kontrasignation, är ett uppenbarligen oriktigt påstående.

Hvad angår fjerde punkten, torde denna vara af ganska ringa vikt; men jag vill likväl påpeka att, genom den ifrågavarande åtgärden, rang icke blifvit tillagd, utan frantagen riksmarskalken.

Hvad saken i öfrigt vidkommer, tror jag, att, då af anmärkningarnes beskaffenhet framgår, att Konstitutions-Utskottet i sin granskning gått tillväga med mycken noggrannhet, men det likväl icke lyckats att påträffa andra än dessa fyra punkter, hvilka, äfven om de voro af beskaffenhet att visa felaktighet, likväl icke kunna sägas vara stridande mot grundlag eller allmän lag, torde detta ingalunda kunna sägas utgöra ett ofördelaktigt votum. Jag skulle heldre vilja kalla det ett hedersdiplom för Regeringen.

Herr Rosenberg: Frågan har nu så länge behandlats, att man kan hafva hunnit tröttna; jag vill derföre icke heller upptaga Kammarens tid med att vidare genomgå alla dessa fyra punkter, helst föregående talare redan hafva nog utförligt sysselsatt sig med dem, utan vill jag blott i allmänhet tillkännagifva, att jag skattar det land lyckligt, som har en sådan konstitution, att en granskning af detta slag och af denna beskaffenhet kan förekomma; och jag känner mig tacksam emot Konstitutions-Utskottet, som gjort sig all möda att uppsöka hvad som kunnat vara anmärkningsvärdt, likasom det gläder mig att Regeringens tillgöranden icke gifvit anledning till svårare anmärkningar än de förevarande. I sak tror jag ingenting vidare vara att göra än att lägga dessa punkter till handlingarne.

Åtskilligt har emellertid under diskussionens gång framkommit, hvilket jag icke kan underlåta att bemöta, helst mitt namn blifvit inblandadt och jag äfven väckt en motion, som berör samma ämne som första punkten i Memorialet. Man har sökt försvara Regeringens åtgörande att låta embets- och tjenstemän, som bevista riksdagen, uppbara sina löner

oafkortade under tiden, och sagt att detta stödjer sig på gammal häfd; må så vara; men i punkten är äfven tillkännagifvet, att en sådan praxis icke grundar sig på allmän lag eller uttrycklig föreskrift; jag vill dermed icke påstå, att någon lag blifvit öfverträdd i detta fall, men så mycket vill jag säga, att, om man fortgår på denna bana, så iakttager man ingalunda nödig hushållning och sparsamhet med Statens medel. Det torde ock böra framhållas, att Regeringen gått längre, än Rikdens Ständer omtalade beslut gifvit anledning till, enligt hvilket afdrag kunde ske till en fjerdedel af lönen; hvaremot af Memorialet visar sig, att flere af dessa embetsmän fått uppbära sina löner alldeles oafkortade. Jag vill nu icke fästa mig så mycket vid summorna, ehuru de äro icke så obetydliga, men jag vill fästa mig desto mera vid principen. När den nya representationsförändringen vidtogs, fruktade mängen att här skulle uppstå strider emellan tjänstemännen och det skattdragande folket; nu har en talare i dag velat insinuera, att man genom detta klander mot Regeringen velat jaga tjänstemännen ut ur Representationen; detta påstående ber jag att få tillbakavisa, så vidt det har afseende på min motion i ämnet; tvärtom har jag just velat hålla kvar tjänstemännen uti Representationen, emedan jag anser henne behöfva deras bildning och erfarenhet; men fortgå vi på den banan, som nu tyckes vara beträdd, och gifva tjänstemännen utom deras löner och dem tillkommande riksdagsmannaarfvode en ytterligare tillökning under namn af vikariatsarfvode, så att folket börjar anse oss för misshushållare med Statens medel, då först fruktar jag att vi komma derhän att tjänstemännen blifva jagade ut ur Representationen, derigenom att de förbigås vid valen. Vi skola komma ihåg att både i Första och i Andra Kammaren finnes ett stort antal tjänstemän, som nu få uppbära sina löner utan afdrag, och antalet af dem som göra anspråk på vikariatsarfvode kommer säkerligen att ännu vidare ökas; vi hafva kyrkoherdar, som äro riksdagsmän, vi hafva landtdomare och borgmästare, som äro det, och vi hafva ännu flera tjänstemän, som äro ledamöter af den ena eller andra Kammaren; skola nu alla dessa få åtnjuta sina löner oafkortade och derutöfver arfvode till sina vikarier, så återstår, om man vill vara rättvis, intet annat än att taga steget fullt ut och låta alla riksdagsmän bekomma ersättning åt dem, som vårda deras hemmavarande angelägenheter; ty vi äro icke alla nog lyckliga, att kunna i likhet med en föregående talare säga: blir jag vald så reser jag utan vidare omständigheter, mitt embete är mig alldeles likgiltigt och jag beklagar den räntmästare, som betalar min lön till någon annan än mig eller mitt ombud. Ett sådant yttrande hvilat på det missförstånd att lönen är till för personens skull; så är det dock icke, utan den är till för embetet eller tjänstens uppehållande, och är det så att tjänstemannen icke hinner sköta sin tjänst, så bör väl någon del af lönen afgå till den som sköter densamma i hans ställe; ty eljest skulle vi kunna ligga här i årtal och ändock säga: jag beklagar den räntmästare, som skulle understå sig att icke till fullo utbetala min lön. För min del vill jag att hvarje tjänsteman skall sjelf vidkännas ersättningen åt sin vikarie; så får jag göra, och hvarje enskild riksdagsman får ersätta den eller dem, som sköta hans angelägenheter i hemorten. Jag säger ännu en gång, att om vi fortgå på den hittills inslagna vägen, så

skola vi helt säkert mer och mer vidga den klyfta, som redan är öppnad emellan jordbrukare- och tjänstemanna-intressena.

Jag vill nu emellertid icke formulera någon anklagelse emot Regeringen, utan hoppas jag endast att frågan framdeles skall komma igen, sedan uppmärksamheten nu en gång blifvit väckt derpå. För denna gång anser jag intet vidare vara att göra, och förenar jag mig derföre med dem, som yrkat att Memorialet, åtminstone hvad denna punkt beträffar, måtte endast läggas till handlingarne.

Herr Lithner: Då jag, såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet, deltagit i beslutet om de föreliggande anmärkningspunkternas anmälade hos Riksdagen, torde jag få anses hafva både rättighet och skyldighet att här framlägga de motiver, på grund af hvilka jag biträdt beslutet.

I förbigående vill jag endast anmärka, att, om man jemför diskussionen öfver Konstitutions-Utskottets déchargebetänkande på detta rum i år med diskussionen öfver samma ämne förlidet år, så kan man icke undgå att tycka, det Konstitutions-Utskottet måtte vara dömdt att befinna sig i samma kinkiga belägenhet, hvori, enligt ett här en gång förut citeradt yttrande af en Engelsk statsman, den Storbritanniske krigsministern lärer stå.

Jag öfvergår nu till att först söka bemöta de anmärkningar, som blifvit gjorda emot den form, hvori Betänkandet blifvit för Riksdagen framlagdt. Så vidt jag rätt kunnat fatta hvad här förekommit, hafva alla de talare, som här uppträdt med klander emot denna form, varit af den åsigt, att Utskottet bort på ett mera bestämdt sätt, än som skett, åberopa och framställa yrkanden efter 107 § Regeringsformen, sedan Utskottet en gång tillkännagifvit, att anledning till åtgärd efter 106 § ej förekommit. Besynnerligt förefaller likväl, att de talare, som i detta afseende skarpast klandrat Utskottet, i ena andedraget tyckt att Utskottet gjort för litet och i det andra att Utskottet gjort för mycket — i ena andedraget påstått, att en af anmärkningarne helst bort föranleda tillämpning af 106 § och i andra andedraget påstått, att alldeles ingen anmälan bort göras. Efter mitt sätt att läsa grundlagarne är dock den form, som Utskottet valt, fullkomligt öfverensstämmande med grundlagens både anda och bokstaf. Riksdags-ordningens 38 §, som handlar om Utskottets "rätt och pligt att efter granskning af dessa (Statsråds-) protokoll hos Riksdagen *anmäla de anmärkningar*, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd" — så lyda orden — lemna ju Utskottet tvänne alternativ, nemligen antingen att "anmäla anmärkningar", eller "vidtaga åtgärder". Den *åtgärd*, som ligger inom Konstitutions-Utskottets befogenhet, kan nu icke vara någon annan än den, hvarom § 106 Regeringsformen stadgar. Sedan nu Utskottet tillkännagifvit, att sådan åtgärd icke kan ifrågakomma, återstår ju ej annan form, än den af *anmälan* utaf de anmärkningar, hvartill granskningen föranledt. Gå vi nu till § 107 Regeringsformen, som om denna anmälan handlar, så läsa vi der: "Skulle Konstitutions-Utskottet anmärka, att Stats-Rådets ledamöter samfäldt, eller en eller flera af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och

“drift sitt förtroendeembete utöfvat, ege då Utskottet att sådant *tillkänna-gifva* för Riksdagen, hvilken, om den finner rikets väl det kräfvat, kan“ o. s. v. Hvad är det nu, som Konstitutions-Utskottet gjort? Jo, en anmälan, att Utskottet funnit dessa regeringsåtgärder vara af den beskaffenhet, att de bort för Riksdagen *tillkännagifvas*. Men, invänder man, en sådan anmälan får icke ske på annat sätt, än genom uttryckligt påstående, att “Stats-Rådets ledamöter samfaldt eller en eller flere af dem — icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat.“ Hvar står detta dock stadgad? Jag finner det ingenstädes i grundlagarne; men ex analogia kan man antaga, att, om grundlagarnes mening varit den, att ingen annan form än den ofvan citerade finge begagnas, så skulle derom finnas ett stadgande, likaväl som det finnes angående den form, hvarunder fråga om anmärkning mot Stats-Rådet eller någon dess ledamot kan väckas inom Kamrarne.

Mig förefaller det helt enkelt och klart, att, då Konstitutions-Utskottet icke har annan befogenhet till någon anmälan än den, som § 107 Regeringsformen gifver, så skall också hvarje detta Utskotts anmälan anses såsom en anmälan efter 107 § Regeringsformen, och icke såsom något annat, äfven om denna paragrafs ordalag icke blifvit begagnade, och jag anhåller att helt öppet få tillkännagifva, att det är såsom sådana, eller, med andra ord, på grund af och i enlighet med meranämnda §, som jag biträdt anmärkningarne.

Väl vet jag, att den motsatta åsigten, som vill göra Konstitutions-Utskottet till ett slags General-statsfiskalsembete, har för sig häfden af en mångårig praxis, som alltsedan 1809 med få undantag gjort sig gällande; men jag tror, att förklaringen derpå ligger mera i det sätt, hvarpå den förra Representationen var sammansatt, än i grundlagen. Jag skulle också för min del anse olyckligt, om Riksdagen fortfarande skulle fastläsas i den åsigt, att Konstitutions-Utskottet endast på sådant sätt, som det hittills mest praktiserade, kan fullgöra sitt grannliga uppdrag. Vi veta alla, att båda paragraferna 106 och 107 i Regeringsformen, tillkomna vid en revolution och medan minnet af Frihetstidens stormar ännu var friskt, äro så tilltagna, att deras tillämpning endast i denna strängt juridiska mening, som påstås vara den enda rätta, väl hädanefter knappast kan komma i fråga. Vi äro väl ifrån de tider, då Konungens rådgifvare tilltrorde sig att handla så, att deras ställande under riks rätt kunde på allvar ifrågasättas — och knappast lärer väl ock någon skrifvelse efter 107 § hädanefter blifva af Riksdagen beslutad. Men just därför anser jag, att, om icke all betydelse af dessa grundlagsparagrafer skall fördunsta, så är en sådan tolkning af dem, som denna Riksdags Konstitutions-Utskott och några föregående följt, nödvändig att för framtiden acceptera, då icke grundlagens bud och bokstaf derigenom trädas för nära. Man kan nemligen, utan att vilja eller böra framställa yrkande derom, att Konungen ville ur Stats-Rådet och från embetet skilja en eller flera af dess rådgifvare, ändå finna en eller annan rådgifvareåtgärd vara i afseende på rikets sannskyldiga nytta så tveivelaktig, att man anser den böra komma till Riksdagens kännedom och under dess diskussion, då detta i full öfverensstämmelse med grundlagen kan ske. Man kan väl ock vara öfvertygad,

att en sådan diskussion är ett fullt så säkert och dessutom tidsenligare korrektiv, der ett sådant skulle behöfvas, än yrkanden som just till följd af sina dimensioner måste förfalla. Jag är ock för min del af den öfvertygelse, att ett så beskaffadt öppet handhafvande af Riksdagens rätt att granska Regeringens åtgärder, hvarigenom tillåtes uttalandet af omdömen äfven utan ansvarspåståenden, skola hos den andra statsmagten väcka aktning och sympathi och förekomma dessa försök att vid anslagsfrågor åstadkomma misstroende vota — försök, för hvilka vår Representation ännu icke är mogen.

Jag skall nu öfvergå till ett bemötande af de anmärkningar, som emot de särskilda anmälningpunkterna här framställts.

Hvad angår den första, så har jag biträdt den af helt andra skäl än dem, som kunna hemtas ifrån Regeringens skyldighet att iakttaga all möjlig sparsamhet med omhänderhafvande medel. Vid det ifrågavarande regeringsbeslutet synes mig rådgifvarne, som detsamma tillstyrkt, icke fästat nödigt afseende vid rikets sannskyldiga nytta i det hänseendet, att de låtit komma till stånd ett beslut, som strider emot andan i den nya Riksdags-ordningen och som, om det leder till framtida efterföljd, ställer embets- och tjänstemän i en ställning, som snart medför deras uteslutande från Riksdagen. Jag anhåller, att med några ord få närmare utveckla detta. Andan i den nya Riksdags-ordningen förutsätter otvetydigt, att Svenska medborgare af patriotism och för hedern af detta det största medborgerliga förtroende, som ligger i ett val till representant, skola finnas villiga att fullgöra riksdagsmannakallet, äfven om detsamma skulle kräfva något offer af bekvämlighet eller pekuniär vinst. Endast ur denna förutsättning kan väl den fordran vara motiverad, som ställes på Första Kammarens ledamöter, att de utan ersättning skola emottaga och fullgöra representantkallet. Ehuru väl nu för Andra Kammarens ledamöter ett arfvode af 1,200 R:dr är stadgad, så lærer det dock kunna antagas, att i de aldrästa fall detta belopp icke är tillräckligt att jemte vivre här å riksdagsorten ersätta all förlust, som är oskiljaktig ifrån bortovaron från hem, tjänst och enskild ekonomi. Det är således tydligt, att äfven i afseende på Andra Kammaren Riksdags-ordningen af representanterne kräffer enskild uppoffring. Om denna uppoffring i ena fallet blir arfvode till en vikarie och i andra fallet förluster, vållade af bristande tillsyn öfver hemmavarande hushållning, så synes mig detta ingen skilnad vålla. Det är en uppoffring, som vi alla må kännas lika villige och skyldige att underkasta oss. Då här blifvit ifrån Statsrådsbanken taladt om, att rättvisan skulle kräfva dessa arfvodens beviljande, så tillåter jag mig, att deremot hemställa, om icke just det är orättvisa att ibland oss, representanter på detta rum, hvilka ju i allt, utan hänsyn till stånd och yrke, skola vara likställda, somliga skola utom riksdagsarfvodet erhålla ersättning för uppehållande af sitt yrkes kraf, under det andra icke kunna erhålla dylik ersättning — ja, att bland embets- och tjänstemän somliga få och andra icke få ersättning för lönande af den, som uppehåller tjänsten. Hvad vidare angår den praxis från förra tider, som här blifvit anförd, så har jag ej annat att säga, än att jag hade trott, det den nya Riksdags-ordningen skulle vara gränsen för all dylik praxis, för så vidt fråga är om riksdagsmän. Det bevis man velat hemta för den ifrågavarande regeringens-

åtgärdens nödvändighet från grundlagens stadgande, att riksdagsman Andra Kammaren saknar afsägelseätt, gäller i mina ögon ej särdeles mycket; ty jag tror, att de fall blifva nog få, der det icke för den, som så vill, ligger inom möjlighetens gränser att afböja sitt val.

Men ett ännu kraftigare skäl än hvad jag hittills anfört för anmärkande af denna regeringsåtgärd har jag, såsom nyss sagdt är, sett deruti, att embets- och tjenstemän skulle, om man vidare fortgår på denna bana, komma i en ställning, som snart skulle medföra deras uteslutande från riksdagen. I likhet med en reservant emot Utskottets beslut är jag af den öfvertygelse, att embets- och tjenstemäns erfarenhet och duglighet är för Riksdagen behöfzig. Men just därför skulle jag önska att allt, ja till och med skenet af allt, undvekes, som kunde bidraga till att sätta dessa samhällsmedlemmar i någon annan ställning än öfriga medborgare. Vi hafva redan hört på motionsväg missnöje med det som skett framställas, och jag hemställer till Eder, mine Herrar, huruvida man kan antaga, att derest den opinionen sprides i landet, att val af embets- och tjenstemän skulle komma att fördyra riksdagskostnaden med den extra kostnaden af arfvode till deras vikarier — jag hemställer, säger jag, huruvida man kan antaga, att under sådana förhållanden benägenheten att välja embetsmän skall bli särdeles stor. Ser man icke hvilket vapen man här lemnar i händerna på alla dem, som kunna önska den samhällsklassens fullkomliga uteslutande ur riksförsamlingen?

Den andra anmärkningspunkten anser jag för min del vara af mindre betydighet och inskränker jag mig att, i afseende å densamma, endast åberopa hvad den ledamot af Utskottet, som före mig haft ordet, redan anfört.

Beträffande tredje anmärkningen åter, så vidgår jag gerna, att det för mig skulle blifva svårt att gendrifva alla de invändningar, som här med så stor talang och sakkänedom blifvit gjorda. Jag skall ock icke inlåta mig i något utförligt försök i den vägen, utan endast angifva min synpunkt till den kraft och verkan mitt ord kan hafva. För mig är det klart, att den skyldighet, som § 9 Regeringsformen stadgar för Konungens rådgifvare, icke blifvit iakttagen vid föredragningen och afgörandet af det regeringsärende, hvarom denna anmälan handlar. Ty huru man än må vända saken, så läser väl ingen kunna med allvar påstå, än mindre visa, att ett förslag till återförvisning varit ett yttrande och råd i den egentliga sak, som var under Kongl. Maj:ts pröfning. Ehuru föga bevandrad i juridisk kasuistik, tror jag mig likväl veta, att vid all rättsskipning den åsigt råder och följes, att väckt fråga om återförvisning betraktas såsom preliminärfråga, efter hvars afgörande, der skäl ej finnes för återförvisning, de pröfvande och dömande måste ingå i pröfning af hufvudsaken.

Det är också häraf Herr föredraganden sjelf nyss medgifvit, att det måhända varit rättare och fornenligare att hafva låtit sjelfva hufvudsaken stå öppen intilldess genom återförvisningen det sökta förslaget till ändring i en paragraf af kommunalförfattningen för Stockholm kunnat vinnas. Ja väl! men så skedde dock icke.

Vill man åter framhålla det af Herr föredraganden afgifna yttrande såsom ett bestämdt förslag till beslut, som ej kan fränkännas egenskapen af råd; så synes man icke sakna skäl att ifrågasätta befogenheten af ett

sådant råd. Jag för min del ser åtminstone ej, huru det rådet att upphäva Stadsfullmäktiges beslut rätt väl låter förlika sig med den självbeskattningsrätt, som är kommunerna garanterad. Eger nemligen icke en kommun att, i enlighet med författningarne, vare sig omedelbart eller medelbart genom sina delegerade, förklara ett ändamål, hvartill nya anslag krävas, för nytt eller med andra ord förklara sig icke vilja ingå i ett förslaget företag; då är sannerligen kommunens självbeskattningsrätt föga värd. Att också vid nu ifrågavarande tillfälle Stockholms Stadsfullmäktige med öfvervägande pluralitet ansett det ifrågasatta ändamålet vara af den beskaffenhet, att till beslut om anslag fordrades större pluralitet, än som vid den anställda voteringen erhöles, framlyser hjert deraf, att, ehuru vid nämnda votering enkel pluralitet uttalat sig för anslaget beviljande, likväl den sedan uppkomna frågan, huruvida större pluralitet vore erforderlig, besvarats med så enhälligt ja, att icke ens votering ifrågakom. Enligt Statsrådsprotokollet hemtar emellertid den föreslagna återförvisningsåtgärden sitt förnämsta stöd från den omständigheten, att under skriftvexlingen "44 medlemmar bland Stadsfullmäktige och således ett större antal än det, som vid ofvanberörda sammanträde erfordrats för att med öfvervägande ja besvara den framställda propositionen, uttalat sig för och påyrkat en motsatt åsigt". Men utom det, att en möjligen efter beslutets fattande inträffad ändring i åsikter hos dem som i beslutet deltagit, icke lämpligen bör kunna innebära skäl för beslutets upphäfvande — såvida lagligen fattade beslut skola hållas i helgd — så, och då Stadsfullmäktige äro 100 af hvilka blott 80 vid beslutet närvaro, är det icke visadt, att dessa 44 vid sammanträdet den 13 Juni 1866 varit tillstades. Vill man tillmäta vikt åt äfven de frånvarande Stadsfullmäktiges åsikter, så utgöra ju ändå 44 icke pluralitet — dertill hade ju fordrats 51. Huru jag än ser saken, så förefaller mig, just med hänsyn till kommunens i Regeringsformen garanterade självbeskattningsrätt det gifna rådet icke hafva varit befogadt. Jag kan icke hysa samma åsigt som den rättslärd representanten från Kristianstad, att Staten i en fråga som denna, har att utföva "curatel" öfver kommunen. Det prejudicat ifrån ett måls återförvisande, deri fråga var om likställighet emellan två myndigheter, kan, såsom enhvar ser, icke hafva någon tillämpning på förevarande fråga, som gäller självbeskattningsrätten. Hvad jag nu anfört har jag anfört blott för att söka visa att, äfven om man vill påstå, att det af föredraganden gifna råd varit råd i sak, Konstitutions-Utskottet ändå haft skäl att rörande dess öfverensstämmelse med grundlagen hysa betänkligheter.

Emellertid har jag för min del mindre velat anmärka detta, än det factum, att, sedan återförvisningsåtgärden lemnats utan afseende, ärendet till pröfning upptagits och afgjorts, utan att något yttrande i sak af föredraganden finnes till protokollet anteckadt, ehuru fem af Stats-Rådets andra ledamöter redan i saken sina meningar och råd meddelat.

Man har äfven för att förringa anmärkningen framhållit, huruvida icke saken i sig sjelf är af föga vikt — på sin höjd ett formfel — och man har förebrätt Utskottet, att det upplåst en obetydlighet till en stor volum. Äfven jag är öfvertygad derom, att rikets väl ingalunda är satt på spel, för så vidt jag betraktar endast den praktiska följden af den anmärkta uraktlåtenheten. Men, om man tager i betraktande, att det formfel här

blifvit begänget är ett fel emot en *grundlagsform*; så blir det hela ändå icke så alldeles utan betydelse. Grundlagens former äro väl ändå, så att säga, pallisaderna omkring vår konstitutionela frihet, och skulle man börja att mindre noga beakta deras læderande, blott därför att de praktiska konsekvenser, som följa på de regeringsåtgärder, hvilka tillkommit på sidan om, eller emot dessa former, äro af föga betydighet, så fruktar jag, att man beträdde en farlig bana.

Jag undrar icke på, att en sådan benägenhet nu förefinnes hos de talare, som sett saken ur denna synpunkt — jag ser deri blott ett naturligt uttryck af den tacksamhet och det förtroende som Representationen hyser för sin nuvarande Regering. Äfven jag hyser dessa tänkesätt, och jag har, der fråga varit om att visa *förtroende* för Regeringen, i min ringa mån handlat derefter; men jag har icke därför kunnat finna annat än att min pligt såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet manat mig att anmärka hvad jag funnit anmärkningsvärdt och att söka bjuda skäl därför. För öfrigt vill jag, då här talas så mycket om skyldigheten att af tacksamhet underlåta så obetydliga anmärkningar, som här framställts, erinra derom, att historien visar, hurusom det finnes perioder i folkens lif, då de äro mer, än kanske försigtigt är, böjde att slå sig till ro. Dessa perioder äro tidpunkterna närmast efter genomkämpade stora strider och genomförda reformer. Och i sådana tidpunkter, då man af tacksamhet lemnar omsorgen om sina angelägenheter i händerna på dem, som ledde den utkämpade striden, händer det lätt nog, att en allena styrande vilja börjar göra sig gällande. Till en början öfverser man med dess yttringar, emedan det vore småaktigt och otacksamt att någon anmärkning göra — så blir den genom exempel och slutligen genom vanan tolererad — och så får den häfden för sig. Vi hafva nyss hört huru starkt magt en domare inom Kammaren tillägger häfden.

Jag tror därför, att Konstitutions-Utskottet icke förtjenar att så skarpt, som här skett, klandras för det sätt, hvarpå det fullgjort sitt grannliga och svåra uppdrag.

Men lika nödvändigt, som det är, att Representationen icke ens för tacksamhets skull eftergifver något af sin rätt till granskning af Regeringens åtgärder, lika nödvändigt är det ock att denna granskning sker med behörig sans och hof. Det har därför icke varit min mening, vare sig här eller inom Utskottet, att något yrkande på en skrifvelse, sådan som 107 § omtalar, skulle framställas, utan önskar jag endast, att Betänkandet måtte med gillande läggas till handlingarne.

Herr Östman: I början af denna diskussion yttrade en Kammarens ledamot att Konstitutions-Utskottet gått något utom sin befogenhet i första punkten af förevarande Betänkande. För min del tror jag det icke. Ty jag känner icke att någon riksdagsman är berättigad till något annat arvode än det som i Riksdags-ordningen bestämmes. Och skulle nu en sådan grundsats göra sig gällande för framtiden, att embetsmän, som blifva utsedde till representanter, skulle få bibehålla sin lön oakortad, så skulle många anspråk kunna framställas som hade lika goda skäl för sig. På samma grund skulle naturligtvis då, för den händelse en jordbrukare blefve vald till riksdagsman, denna äfven kunna göra anspråk på

ersättning åt den, som fullgjorde hans sysslor i hemmet. Jag tror således att Konstitutions-Utskottet haft fullt giltiga skäl att anmäla ett sådant förhållande för Riksdagen.

Hvad öfriga punkter beträffar, så äro de nog behandlade förut; och jag behöfver således icke ingå i någon undersökning af dem.

Emellertid anser jag att hvarken 106 eller 107 §§ Regeringsformen här behöfver tillämpas. Men jag tror likväl att det varit en skyldighet för Konstitutions-Utskottet att, på sätt som skett, framställa förhållandena för Riksdagen. Nu har man dock intet annat att göra än att helt enkelt lägga detta Betänkande till handlingarne.

Herr Blanche: Det är från jemnlighetens synpunkt man bör betrakta första punkten i Utskottets Betänkande. När en embetsman, tillhörande Representationen, får, jemte sitt arfvode som riksdagsman, behålla oafkortad sin lön vid det verk han tjenar, då beredes honom otvifvelaktigt ett stort företräde framför andra riksdagsmän, hvilka, likaledes lemnande sina yrken och hem, nog få vidkännas förluster utan rätt till ringaste ersättning af Staten. Jag ser gerna embets- och tjenstemän inom Andra Kammaren, ty man kan behöfva deras insigter och erfarenhet; men för många vill jag inte se, och det af skäl som här icke behöfva uppgifvas. Ingen bör, såsom folkombud, af gunst och nåd tjena sitt fädernesland, såsom det hette under öfverläggningarne rörande Nordamerikas statsförfattning; men ingen bör heller åtnjuta så mycket att det kan ge anledning till särskild lockelse. En sådan representant blir Staten ganska dyr. Först riksdagsarfvodet, så lönen oafkortad och slutligen arfvodet åt hans vikarie under riksdagarne, likaledes utbetaldt af Staten. Det kunde, såsom jag nyss antydde, blifva en frestelse åtminstone för dem som mer fästa sig vid lönen än vid embetet. Någon uppoffring, ifall det blir någon, borde väl en embetsman, lik andra, kunna underkasta sig, sökande sin ersättning i hedern att få vara sitt folks ombud i dess viktigaste angelägenheter. Hela samhället existerar ju endast genom enskilda uppoffringar, och äfven i det hänseendet borde man representera sitt land.

Jag förbigår den andra punkten, såsom den minst viktiga, inskränkande mig till att instämma i min närmaste grannes lugna och sakrika anförande. Men vid tredje punkten dröjer jag, ty den är den viktigaste icke blott i detta Betänkande, utan ock i de flesta som under många riksdagar utgått från samma Utskott. Den, som granskar motiverna för 1809 års Regeringsform, upptäcker lätt ett bemödande att, på samma gång man vill försäkra nationen att hon numera vunnit de säkraste garantier mot det envælde som stått henne så dyrt, man derjemte söker trösta de regerande, att det på det hela taget icke vore så farligt med dessa garantier, enär *allenastyrandet* vore bokstafvigen bibehållet på flera än ett ställe. Men denna Regeringsform af olja och vatten tyckes icke kunna måstå verkan af sextiårig omskakning. Redan tidigt förmärktes tillstymmelsen till en konstitutionel praxis, som småningom lemnade bakom sig orden om *allenastyrandet*, alltmera angaf grunddragen till en ny lag, hvilken, slående rot i folkets förstånd och införlifvande sig i dess medvetande, endast tycktes vänta på tjenlig väderlek, för att mogna och bli skriven lag. Det är den naturliga gången för all förnuftig lagstiftning, och hvarje

lag, som genomgår denna naturliga process, blir alltid en god lag, byggd, såsom den bör vara, på behovet och nödvändigheten. Så fortgick det med få men obetydligare afbrott under de regeringar, som närmast följde på 1809 års statsskick; och om den nuvarande regimen företrädesvis gjort sig afhållen af folket, så har det varit för den konstitutionela anda som, vida sannare än under de föregående, uppenbarade sig i de flesta af hennes åtgärder. Folket invaggade sig småningom i den föreställningen, att ingen väsentligare skilnad hädanefter kunde uppstå mellan Konungen och hans rådgifvare och att den förre måste förhålla sig till de sednare, liksom första stämman förhåller sig till de öfriga i en ordentlig och ren harmoni, och sjelfva Regeringen, att döma af många tecken, tycktes luta åt den rent parlamentariska styrelseform, som bestämdt utestänger enväldet. Hur obehagligt öfverraskad måste man ej då bli, när ett sådant regeringsbeslut som det ifrågavarande ser dagen och hvaruti man upptäcker det gamla enväldets fränstötande drag!

Under sådana förhållanden fäster jag, i olikhet med Betänkandets öfriga försvarare, icke det ringaste afseende vid de välsignade tomterna vid Klara sjö, knappast ens dervid att en stor kommuns rättighet, att sig sjelf genom sina fullmäktige beskatta, blifvit på det kännbaraste kränkt. Jag ser endast ett regeringsbeslut, som helt och hållet skiljer sig från *alla* rådgifvarnes åsigtter och tydligen uttryckta mening, men mot hvilket, det oaktadt, ingen gör de *kraftiga föreställningar*, som grundlagen påbjuder, öfvertygad som jag är att, om sådant allvarligen skett, detta enväldsbeslut icke skulle hafva tillkommit. Här vore, hvilket också några talare framhållit, åberopandet af 106 § på sitt rätta ställe. Men denna paragraf med sin Riksrätt är ju ingenting annat än en gyckelbild, kvarstående än, till föga heder för vårt land och dess grundlagar. Återstår blott 107:de, och den borde här, om någonsin, riktas mot den rådgifvare, som kontrasierat ifrågavarande regeringshandling, såsom den der *icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta*, ty det kan icke vara förenligt med rikets sannskyldiga nytta att man upplifvar minnet af det envælde man för 60 år sedan befriades ifrån med Guds hjälp och behjertade mäns biträde. Hvar skulle det taga vägen, om det fortfarande lyckades att på sätt som nu skett kringskära hela vår konstitutionela frihet! Ett folk kan icke vara nog ömtåligt om sin frihet. Det bör icke tåla att man ens andas på dess spegelbild. Jag skulle således utan tvekan upptaga den utmaningshandske, som Herr Civilministern nyss med ridderlig öppenhet kastade emot oss, om jag ej nödgades böja mig för den mildare stämning som ännu tyckes råda inom Kammaren, hvarföre jag måste i denna punkt förena mig med dem, som med gillande af Betänkandet yrka dess läggande till handlingarne.

Hvad angår fjerde punkten, så har jag ingenting emot Riksmarskalken. Han har många gånger beredt mig stort nöje, isynnerhet i min barndom. Saknar jag något nu, så är det några persedlar hörande till toaletten. På Rikssalen är han på sin plats och der är hans magt ganska stor. Vid en höjning af hans staf måste sjelfva Kamrarnes talmän träda fram för att... men nog härom. I rikssalen må han stå kvar; men i rådsalen vill jag icke ens se skuggan af hans plymager. Man har dock medelst ett formligt regeringsbeslut kilat in honom mellan Statsminist-

rarne och de öfriga Stats-Rådets ledamöter och hans brokiga drägt bör icke sticka fram mellan så allvarliga och betydelsefulla personer som ledamöterna i en regering. Men den viktigaste anledningen till denna fjerdje punkt är, att Stats-Rådets ledamöter skulle, när så behöfves, kunna återgå till de platser de förut innehåft, utan att besväräs af den höga rangens långa släp. Jag känner civilembeten, ja äfven akademiska lärostolar, som förlorat mycket derpå att deras förra innehafvare förflyttats till Regeringen, och hvarje hinder för dem att återgå dit blir följaktligen en förlust för landet. Statsrådsledamöternes ställning skulle också blifva mera själfständig inför Konungen, när de visste att de för sin vidare befordran icke behöfde bero af den Kungliga gunsten.

Äfven i dag åberopar man, till skydd för Regeringen, den ofta här omordade tacksamheten, en sällsynt företeelse inom statsrätten och politiken. Annars heter det der: Att tjena Staten det är att tjena ingen, och ingen tackar ingen. Men om man väl tjänar Staten, männe man ej då på samma gång bäst tjänar sig själf? Och jag frågar slutligen: bör man gå ända derhän i tacksamhet för en konstitutionel Regering, att man slutligen kastar sig i armarne på en enväldig? Jag tänker jag, att detta vore den gröfsta otacksamhet mot det folk, som skickat oss hit och hvars viktigaste intressen vi äro kallade att manligen bevaka och försvara.

Herr Jöns Pehrsson: Det har föregått inom mig själf icke så liten strid, huruvida jag skulle yttra mig eller icke; men den ställning, som jag inom denna riksförsamling allt sedan min hitkomst intagit, gör det till en pligt emot mig själf, icke mindre än mot Svenska folket och Representationen, att fritt och upprigtigt uttala min mening i denna fråga.

Af de 13 föregående talarnes yttranden finner jag väl, att min åsigt skall blifva alldeles fristående; men jag kan ändock icke underlåta att framställa den, ty jag anser det vara representantens pligt att säga sin mening, vare sig att frågan gäller pekuniärt eller moraliskt understöd åt Regeringen eller åt enskilde. Hvad nu beträffar detta déchargebetänkande, så vill jag erinra, att jag redan vid sista riksdagen gjorde en anmärkning, som då visserligen icke vann direkt understöd af Kammaren, men jag har dock tyckt mig finna att den har haft en ganska god indirekt verkan; och jag kan icke underlåta att uttala den tillfredsställelse jag känner deröfver, att de tankar jag då framställde hafva funnit gehör på vederbörlig ort; de fleste af Kammarens ledamöter torde hafva fattat, att jag åsyftar mitt yttrande angående gevärsstillverkningen. Det är nödvändigt att det då och då blåser en friskare vind genom den nya Representationen, en friskare vind ända ifrån Haparanda till Ystad, om man vill komma till något bättre än hvad som är. Det är derföre jag anser denna första punkt af så särdeles viktig beskaffenhet. Jag tror att rikets sanna väl eller ve ligger deruti, att massan af Svenska folket, hvilken icke kan komma på denna plats, vet att den kan lita på sina representanter, på det att icke en klyfta må vidga sig emellan detta folk och dem som skola handhafva dess angelägenheter; skulle en sådan klyfta uppstå, så vore detta den största riksoflycka, näst krig och pest. Derföre ligger det äfven i hela Svenska embetsmannakårens välförstådda intresse att något litet få höra allmänhetens mening i denna fråga. Jag tror således, såsom jag redan

ytrat, att af alla dessa fyra nu förevarande punkter den första är den viktigaste, och jag finner så mycket mera skäl för detta påstående som, enligt mitt förmenande, ingen lärer kunna säga, att icke Riksdags-ordningens 12:te och 23:dje paragrafer här äro förbisedda. Då ingen lag fanns, kunde sådant vara förlätligt; men nu finnes en sådan lag; och då så är, tror jag Riksdagens värdighet fordra, att man såsom en god vän säger Regeringen hvad man vill; och det öfverensstämmer icke med en god väns pligt att göra annorlunda. Därföre anser jag äfven att en skrivelse till Kongl. Maj:t, i enlighet med 107:de paragrafen Regeringsformen, här vore på sin plats, så mycket mera, som Kongl. Maj:t dervid kan fästa hvad afseende han vill; jag tror icke att han skall afskeda några Statsråd, men jag anser det vara vår likasom deras skyldighet, att säga honom sanningen rent ut och icke gå några smygvägar. Jag yrkar således i denna punkt en skrivelse till Kongl. Maj:t.

Bevärfande andra punkten, fäster jag mig icke så mycket vid den, som fastmer vid den tredje punkten, som är lika viktig som den första, om ej ändå viktigare; hvad den fjerde angår, så tror jag icke, efter den uppfattning jag har om människans sanna värde, att man bör anse någon synnerlig vikt ligga på en dylik rangfråga; intresserar den någon, så må den stå för deras räkning; men folk med omdöme bry sig helt säkert icke om den.

Således kan jag icke annat än fullfölja mitt yrkande om hvad jag förut begärt, nemligen skrivelse till Kongl. Maj:t i första punkten.

Herr Hedlund: Det är egentligen mot ett här framställt yrkande, som jag ber att få säga några ord. En eller ett par talare hafva nemligen yrkat, att Konstitutions-Utskottets memorial måtte läggas till handlingarne med ogillande. Häremot vill jag, till den kraft och verkan det hafva kan, göra några invändningar.

Jag kan nemligen ej finna, att Utskottet gjort annat, än det varit nödsakadt att göra. Utskottet har ej att yttra sig om Regeringens politiska system, och dess déchargebetänkande svarar därför ej heller mot svarsadressen i andra länder. Konstitutions-Utskottet har endast att genomgå, granska och ransaka Regeringens åtgärder för att efterse om grundlagarne eller andra gifna föreskrifter blifvit af Regeringen öfverträdna eller icke. Utskottets göromål härvid inskränka sig således till en revision, hvilken i sjelfva verket ej kan blifva mer än en revision till siffran.

Det kan ifrågasättas, huruvida en sådan minutiös granskning alltid är nyttig, då den lätteligen kan leda derhän, att Regeringen deraf drifves till att i sina handlingar iakttaga en ängslig försigtighet att icke öfverträdna några former, förlamande den kraftfullare verksamhet, som man af Regeringen fordrar. Emellertid kan man ej klandra Utskottet därför, att det nu utfördt sitt granskningsäliggande med synnerlig noggrannhet. Har det ej "granskat och ransakat" af hjertans lust? Har det måhända varit ansatt af den så kallade "förtjusningsfebern", hvilken skall vara svårt rådande ej blott inom Representationen, utan i hela landet? Nej, derifrån har Utskottet varit alldeles fritt. Har det då varit besmittadt af den så kallade "tacksamhetsfebern"? Det har jag ej heller kunnat finna.

En värd talare har här sagt, att tacksamheten skall vara främmande för politiken, men den är dock ej främmande för *historien*. Den finnes ännu en sjukdom, som skall vara mycket rådande i politiken. Fransmännen kalla den "ambition rentrée", hvilket kan öfversättas på svenska med "inslagen äregirighet?" Och för denna åkomma är jag ej säker på att Utskottet varit alldeles främmande.

Välän: Utskottet har gripit verket an, och hvad har Utskottet funnit? Jo, fyra anledningar, ej till anmärkningar utan till anmälandena. Utskottet har, såsom en dess ledamot sagt, sett mera till andan än till bokstafven; det har antagit, att en och annan af Riksdagens ledamöter skulle tycka att det vore roligt höra något om dessa mystiska interiörer, som Utskottet haft för sina ögon, och det har velat gå dessa önsknningar till mötes. Annorlunda kan Utskottets förfarande ej betraktas.

Här möter nu första anmälningen, eller frågan om vikariatsarfvodena. Men falla dessa Regeringens åtgärder ej under 106 § Regeringsformen, och har då Utskottet ej här haft anledning att ställa Regeringens ledamöter under tilltal inför Riksrätt? Nej, säger Utskottet. Men har då Stats-Rådet härvid icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller har någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat? Besynnerligt nog har Utskottet härvidlag ej kommit till någon konklusion; det har ej utalat någon åsigt härutinnan, utan lemnat Riksdagen i okunnighet om Utskottets tanke, och detta har kanske också varit det rättaste. Då, enligt hvad här redan blifvit upplyst, denna Kamraren förut under riksdagen beslutat antaga ett förslag till lag i denna fråga, så framgår väl ock deraf att någon lag härom förut ej finnes.

Vidare hittade Utskottet på det intressanta faktum, att Kongl. Maj:t skickat två officerare till Petersburg utan att gifva dem respenningar. För att förekomma sådant för framtiden har Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:t skulle af Regeringen få en liten särskild handkassa, att råda öfver i kommandomål. Jag vet ej om Utskottet har rätt att i dechargebetänkandet gifva råd eller förslag huru Regeringen bör gå tillväga. Utskottets beteende härvidlag kan möjligen anses litet närgånget, men det är i alla fall välmenande.

Kom Utskottet så till några tomter uppe vid jernvägen på norr. I fjor var det också fråga om en tomt, men denna gång tyckes det vara allvarsammare. Jag vill blott säga, att det förvånade mig, att, då Utskottet här kommit till det resultat, att en paragraf i grundlagarne ej blifvit iakttagen, Utskottet likväl funnit skäl att endast göra en anmälan härom.

Detta kan icke hafva skett af annat än undseende, hvilket är anmärkningsvärdt, då det häntyder på en släng af någon utaf de två sjukdomar, hvarifrån jag trodde att Utskottet varit fritt. En talare har i dag sagt sig i denna regeringshandling spåra en gengångare från enväldets tider. Jag blef helt förskräckt, då jag fick höra detta, ty jag tycker ej om enväldet, men jag har nu hunnit lugna mig. Jag tror nemligen, att man i våra dagar ej behöfver vara rädd för spöken, vare sig röda eller svarta.

Kom man så till rangfrågan. Man fann den så lumpen, att den alls ej bort förekomma i Statsråds-protokollen, men den förekommer likväl i sjelfva Regeringsformen. En öfverträdelse af grundlagarne, som bort föranleda

leda till åtgärd enligt 106 § Regeringsformen, var äfven här begången, men äfven här har Utskottet visat undseende. Det har äfven här gifvit några goda råd, nemligen rörande afgående Statsråds lugn i reträtten. Detta har utan tvifvel varit ganska aktningvärdt, ty man bör alltid vid sitt görande och låtande hafva möjliga framtida skickelser för ögonen.

Jag kommer nu till konklusionen. Jag kan ej finna att Utskottets förfarande förtjenar ett ogillande. Det har fullgjort sitt värf att granska Statsråds-protokollen och söka finna på anledningar till anmärkningar med allt nit. Om Utskottet ej kommit till något lyckligt resultat, utan detta snarare kan anses litet tarfligt, så är det ej Utskottets fel, och det får, i likhet med en föregående värd talare, trösta sig dermed, att om dess sträfvande ej ledt till någon direkt nytta, så kan det dock möjligen leda till någon indirekt. Då alltså Utskottet gjort allt hvad det kunnat för att finna på anmärkningar, så får man ej skriva på dess räkning att anmärkningarne ej kunnat blifva värre än nu är fallet. Jag yrkar derföre, att Memorialet af Kammaren, utan uttalande af vare sig gillande eller ogillande, lägges till handlingarne.

Herr Grefve Posse: Herr Talman, mine Herrar! Af den siste värde talaren torde jag ock kunna få afvakta en närmare förklaring af hans ganska anmärkningsvärda yttrande, att Utskottet varit särdeles närgånget vid granskning af Stats-Rådets protokoller; för min del kan jag icke fatta betydelsen af detta uttryck på annat sätt, än att det blott utgör en af de många ordlekar och qvickheter, hvarmed hans föredrag i så rikt mått öfverflödade.

Det är alltid ett grannlaga och ömtåligt värf att granska andras handlingar. Representationens pligt att utlåta sig om den andra statsmagtens regeringsåtgärder hvilat tung på hvarje riksdagsman, som med fosterlandskärlek och oväldig rättvisa vill upprätthålla konungamagten utan att förbise eller vanvårda folkets konstitutionela rätt. Sjelfva formen för denna granskning har i vårt statsskick, sannolikt emot grundlagstiftarnes ursprungliga mening, under tidernas lopp blifvit småaktig och derigenom förvandlat en i sig sjelf betydelsefull och aktningsojudande handling till en enkel, otta temligen sväfvande framställning af mer eller mindre giltiga anmärkningar emot det sätt, hvarpå Konungens rådgifvare i ett eller annat mål utöfvat sina ansvarsfulla embeten. Under de sednare riksdagarne har åtminstone förhållandet alltid varit sådant, och lär det väl tyvärr äfven framdeles blifva tillsvidare oförändradt.

Bland de nu föredragna anmärkningspunkterna har isynnerhet den tredje punkten af föregående talare blifvit ansedd som en af de betydelsefullaste, som någonsin af Konstitutions-Utskottet dragits under Representationens pröfning, enär man velat tillmäta den regeringsåtgärd, som i denna punkt är föremål för anmärkning, en afvikelse icke blott från grundlagsenlig form utan äfven från andan i vårt statsskick. Oberoende af denna uppfattning kan jag hvarken af denna eller öfriga i Betänkandet framställda anmärkningar bilda mig någon mening, om jag bör högt akta Regeringen eller jag bör det icke, om Regeringen eger den kraft, som vägar taga initiativet i sin hand och den beslutsamhet, utan hvilken hvarje

famlande efter tidsenlig utveckling stadnar vid halfmesyrrer, om den vill och förmår att med stadig arm leda det nya statsskicket i de rätta spårren, eller den tror att sjelfva reformen är målet och att sedan den är genomörd kan allt i öfrigt gå sin gamla gång; om den med klok omtanke vidtagit förberedande åtgärder för lösning af de stora frågor, som stå på dagordningen: embetsverkens omorganisation, den privilegierade jordens aflösning, rättegångsväsendets kredit och kommunallagstiftningens ordnande, eller om den inskränker sig till att afvakta och expediera Riksdagens beslut i dessa och andra stora och för landet viktiga frågor. Om allt detta får jag ingen ledande upplysning och kan till följd af de trånga skrankor, inom hvilka grundlagen fjettrat Konstitutions-Utskottet, icke genom Utskottets nu afgifna Utlåtande vinna den klarhet som är önskelig, då jag har att afgifva ett förtroende- eller misstroende-votum.

Då jag nu emellertid är tvungen att afgifva min röst och derigenom uttrycka ett generelt omdöme om Regeringen, så återstår för mig ingen annan grund att följa än min egen uppfattning af det system Regeringen hittills iakttagit. Och denna uppfattning manar helt säkert icke till afgifvande af ett förtroendevotum för Regeringen, lika litet nu, som för några dagar sedan, då Svenska folkets urgamla rätt att sig sjelf beskatta på ett betänkligt sätt i denna Kammare behandlades i fråga om anslag till handels- och sjöfartsfonden.

Jag yrkar, med stöd af hvad jag haft äran anföra, att Betänkandet, med godkännande af deruti förekommande anmärkningar, lägges till handlingarne.

Då tiden nu var långt framskriden och flere ledamöter anmält sig att tala, blef, på Herr Talmannens framställning, beslut fattadt om öfverläggningens fortsättande i afton. Kammarens ledamöter åtskiljdes alltså kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 3.

Den under förmiddagens sammanträde började behandlingen af Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll, blef nu fortsatt medelst ytterligare öfverläggning rörande första punkten i samma Memorial.

Till ordets erhållande hade anmält sig

Herr Sköldberg: Jag ber att ett ögonblick få rästa mig endast vid den tredje punkten. De anmärkningar Utskottet gjort i denna punkt anser jag visserligen icke i och för sig sjelfva vara af någon särdeles riksviktig eller riksvådlig natur; men då föredraganden, Herr Civilministern, icke yttrat sin mening i hufvudsaken, vid det af Hans Maj:ts ensam fattade beslutet, så har han dock, enligt min uppfattning, uppenbarligen gått vid sidan af icke allenast sin befogenhet och skyldighet, utan äfven vid sidan af lagen; och då derjemte härvid onekligen kan spåras ett inkonstitutio-

nelt sidoinflytande, så anser jag verkligen saken, i principiellt hänseende och såsom prejudikat betraktad, vara af en ganska riksvådlig beskaffenhet; och då det vidare synes mig som skulle nationen ega rätt att fordra, om jag så får uttrycka mig, en viss hållning och karaktersfasthet hos en Konungens rådgifvare, så får jag härmed öppet bekänna att, ifall här blifvit omröstning om, huruvida 107 § borde tillämpas eller ej, så hade jag röstat för dess tillämpning. Nu får jag yrka, att punkten måtte, med godkännande af Utskottets deri uttalade åsikter, läggas till handlingarne.

Herr Lindström: Att Konstitutions-Utskottet bland de tusentals ärenden, som blifvit i Stats-Rådet afgjorda och hvilka utgjort föremål för Utskottets granskning, icke funnit flera än fyra, hvilka Utskottet ansett gifva anledning till anmärkning; att bland dessa endast en inom Utskottet understöds af en någorlunda stor majoritet, och slutligen att Utskottet icke förklarar sig anse den påföljd, 107 § i Regeringsformen stadgar, böra på något af förevarande fall tillämpas, allt detta anser jag innebära ett det amplaste loford för den ministère, hvars handlingar här blifvit granskade. Frågan är då, hvartill tjena dessa anmärkningar, hvad är syftmålet med dem? Vi hafva i detta afseende icke erhållit någon upplysning af Utskottet, men väl af ett par bland dess framstående ledamöter. Några hafva uppgifvit meningen vara att för Representationen göra klart, att rikets sannskyldiga nytta icke blifvit iakttagen. Andra hafva ansett det vara nyttigt och godt att meddela Representationen huru åtskilliga stora principfrågor blifvit behandlade, att göra dem till föremål för diskussion inom Kamrarne och derigenom gifva Regeringen en välbehöflig ledning för dess framtida förfaringssätt. Har endast detta sednare varit meningen, då tror jag att de talare hafva orätt, som så skarpt klandrat Utskottets förfaringssätt; och om derföre här vore fråga att gifva *Utskottet* décharge, skulle jag icke hafva något deremot.

Hvad de af Utskottet framställda anmärkningarna beträffar, vill jag icke yttra mig om dem, då en fullt nöjaktig utredning deraf redan blifvit gjord. För min del vill jag endast tillse hvad grundlagen stadgar och hvad Riksdagens skyldighet är sedan Utskottet fullgjort sin. Jag finner då icke något annat tillämpligt stadgande än 107 § Regeringsformen, som säger: "Skulle Konstitutions-Utskottet anmärka, att Stats-Rådets ledamöter samfäldt eller en eller flere af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, ege då Utskottet att sådant tillkännagifva för Riksdagen, hvilken, om den finner rikets väl det kräfva, kan hos Konungen skriftligen anmäla sin önskan, att Han ville ur Stats-Rådet och ifrån embetet skilja den eller dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord." Emellan det alternativ som innehålles i detta stadgandes sista moment och det att helt enkelt lägga Utskottets Memorial till handlingarna, kan jag icke finna något, som jag med grundlagen i hand kan försvara. Om man med gillande lägger Memorialet till handlingarna, har man gifvit de Utskottsledamöter rätt, hvilka lysa den åsigt, att Stats-Rådets ledamöter icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta; men då jag, huru anmärkningsvärdt än ett eller annat af de ifrågavarande regeringsbesluten må vara, icke kan finna, att

någon af de klandrade åtgärderna varit af beskaffenhet, att Stats-Rådets ledamöter derigenom kunna anses hafva försummat att iakttaga rikets sannskyldiga nytta, kan jag icke heller förstå, att man har annat val än att antingen hos Konungen anhålla, att han ville ur Stats-Rådet och ifrån embetet skilja en eller flere af dess ledamöter, eller ock helt enkelt lägga Memorialet till handlingarna. Det är också denna sednare åtgärd som jag påyrkar.

Innan jag slutar ber jag att få nämna några ord i anledning af några yttranden, som under diskussionen blifvit fällda.

En högt aktad talare från Småland har förklaradt, att han vore "fristående" i denna fråga. Han har väl menat, att han stod ensam, då han yrkade, att Riksdagen skulle hos Konungen anmäla sin önskan om Stats-Rådets entledigande. Häri har han dock misstagit sig. Han står verkligen icke ensam, utan har med sig många bland dem, som yrkat, att Memorialet med gillande måtte läggas till handlingarna. Åtminstone har han med sig en talare å Stockholmsbänken, hvilken sagt, att, om nämnda yrkande blefve Riksdagens beslut, deri skulle ligga en maning för åtminstone en af Stats-Rådets ledamöter att lemna sitt embete. Således går båda dessa Herrars mål ut på ett och samma, om ock det aldra *högsta* målet för deras sträfvande ej är ett och samma.

Förstnämnde talare har äfven yttrat, att om Riksdagen beslutade i enlighet med hans framställning, han dock vore öfvertygad att Konungen derå icke skulle fästa något afseende. Hvad menar han då med sitt yrkande, om han tror, att det icke skall medföra någon påföljd?

En talare från Skåne, som nu saknas på sin plats, uttalade öppet att han häromdagen inlagt sin voteringsedel i afsigt att dermed uttala ett misstroendevotum mot ministären, och att han i denna fråga ämnade göra på samma sätt. Hvilket logiskt sammanhang finnes häruti, om man tänker på att han sjelf anser flera af de ifrågavarande anmärkningarna vara af ringa betydelse, men det oakadt fortfar att yrka ett misstroendevotum mot hela ministären, ehuru det blott är en af dess ledamöter, som egentligen varit föremål för det skarpa klandret.

Slutligen vänder jag mig till en värd ledamot å Stockholmsbänken, hvars patriotism och värma för allt stort och högt jag icke misskänner, med den fråga, om han verkligen tror, att vi stå enväldets tid så nära, att vi behöfva vädja till landets behjertade män för att blifva derifrån befriade? Jag tror att häri ligger icke så liten öfverdrift, och jag delar åtminstone icke hans farhåga. Deremot är jag med honom ense deri, att tacksamhetsbetygelser icke pryda en representativ församling. Men hvad som alltid pryder en representativ församling är storsinnet, och denna är en af frihetens och frihetskänslans mest utmärkande drag. Skulle denna frihet någonsin blifva våldförd, nog skola vi finna heroer som taga den i försvar, men frihetens och den sanna storhetens heroism består sannerligen icke uti att göra allt omkring sig lägre, fast heldre uti att upphöja allt omkring sig och deruti se sin egen storhet.

Herr Siljeström: En föregående talare har med rätta anmärkt, huru betydelsefullt för det konstitutionela lifvet det tillfälle är, då vid debatten öfver svarsadress eller déchargebetänkande Regering och Repre-

sentation mötas för att utbyta åsikter rörande stundens viktigaste politiska frågor; då, vid bedömandet af styrelsens ådagalagda grundsatser och handlingar, man ovillkorligt ledes att undersöka sjelfva grundvalarne för det politiska systemet; då nationens hela politiska sjelfmedvetande, så att säga, koncentreras inom den trånga ramen af några timmars diskussion. Denna betydelse förringas emellertid hos oss uti ej oväsentlig mån genom sjelfva grundlagens bestämmelse. Det uppdrag, grundlagen gifver åt Konstitutions-Utskottet, är verkligen så beskaffadt, att resultatet, sådant det framstår i och genom debatten, här icke gerna kan blifva detsamma som i andra representativa församlingar. Då nemligen, enligt grundlagen, Konstitutions-Utskottet mindre har att undersöka det allmänna styrelsesystemet, än att anmärka enstaka regeringsåtgärder, så är klart, att hvarken dess Utlåtande eller den deraf föranledda diskussionen kan erhålla den omfattning och den allmänt politiska riktning, som vid ett sådant tillfälle vore önskvärd; på samma gång Utskottets pligt att närmast uppträda såsom en slags åklagare, under det Riksdagen å sin sida antager karakteren af domstol, gifver åt hela saken en, efter min uppfattning, verkligen odiös, eller i alla händelser mindre behaglig färg. Detta förhållande, som måste tillskrifvas grundlagen, bör emellertid icke berättiga någon att, såsom en värd talare funnit tillständigt, söka vända Konstitutions-Utskottets framställningar till åtlöje. Utskottet har begagnat den enda utväg, som stått detsamma öppen, för att göra framställning till Riksdagen angående regeringsbeslut, dem Utskottet efter sin uppfattning ansett förtjenta af Riksdagens uppmärksamhet; och kanhända borde det under sådana omständigheter vara fredadt för dessa med en viss ton af öfverlägsenhet framförda sarkasmer, som vi fått höra; — helst det för öfrigt kan vara tvifvelaktigt, huruvida vid ett tillfälle sådant som detta sarkasmen är på sin rätta plats.

Man har yttrat åtskilliga anmärkningar mot det formela uti Utskottets framställning, och det är med en viss öfverraskning jag hört, att Regeringens varmaste försvarare varit de, som ifrigast, ja ensamt yrkat, att Utskottet bort göra tillämnning af den strängare ansvarsbestämmelsen i 106 § Regeringsformen. Hvad nu denna sednare grundlagsparagraf angår, så må man väl kunna säga, att den är af beskaffenhet, att icke gerna numera kunna leda till någon praktisk tillämpning. Ingen kan gerna på allvar mena, att en med vår tids begrepp så föga öfverensstämmande lagbestämmelse kan eller bör hållas vid lif. Och äfven den strängaste bokstafstolkare af grundlagen bör icke taga illa vid sig öfver en sådan uppfattning, då vi alla veta, att det finnes mer än en paragraf i grundlagen, som genom tyst medgifvande blifvit antiqverad. Ville man åter noggrannt ställa sig på den bokstaffiga grunden, så kunde det verkligen vara tvifvelaktigt, huruvida en eller annan af de framställda anmärkningarne icke snarare borde hänföras under 106 §, och under diskussionen inom Utskottet yppades äfven olika meningar i detta hänseende; men man vill icke ens till Riksrätt hänskjuta den fjerde anmärkningen, fastän denna domstol af en eller annan ledamot ansågs icke inkompetent att döma rörande en rangfråga.

Under dessa förhållanden återstod för Utskottet ingenting annat än att hänföra anmärkningarne till 107 §, alldenstund Konstitutions-

Utskottets hela befogenhet begränsas inom de nämnda tvänne paragraferna. När således Utskottet uttryckligen förklarar sig *icke* hafva funnit skäl att åberopa 106 §, så synes det verkligen obegripligt, huru ärade ledamöter kunnat förebrå Utskottet att ej nog tydligt hafva hänvisat till 107 §. Men de, som varit ifrigast att *i sak* underkänna Utskottets anmärkningar, såsom efter deras förmenande alltför obetydliga, skulle gerna sett, att Utskottet i *formen*, i sjelfva ordalagen inlagt all möjlig skärpa, och förebrå nu Utskottet, att så ej skett. Man har icke svårt att fatta den välvilliga afsigt, som häruti uppenbarar sig.

Jag öfvergår till första anmärkningspunkten i Memorialet. Denna punkt, likasom alla de öfriga, har af den Utskottsledamot, som först hade ordet, i sjelfva verket blifvit så fullständigt utredd, att föga eller intet återstår att tillägga. Det är redan ådagalagdt, att något lagligt skäl för ifrågavarande vikariatsarfvoden icke finnes. Men äfven andra skäl tala för att sådana icke böra ifrågakomma. Förtroendet att vara representant må väl köpas med uppoffring, och får troligen af de fleste, som åtaga sig detsamma, äfven köpas med uppoffring. Den, som måste under flera månader om året lemna en handelsrörelse, en fabrik, ett jordbruk, får säkerligen vidkännas uppoffringar, som fullt motsvara den ersättning, tjänstemannen har att betala sin vikarie. Någon olikhet mellan olika klasser bör här vid lag icke ega rum; och det måste utan tvifvel anses för tjänstemännen behagligare att i detta fall stå på samma grund som öfrige representanter, att hafva samma rätt och pligt som desse till uppoffringar för det allmänna. Man har visserligen antydt, att härigenom embetsmannaklassen skulle uteslutas från Representationen, och till och med att en sådan afsigt skulle ligga till grund för Utskottets mening i denna fråga; men ingenting berättigar till ett sådant föreställningssätt. Jag ser för min del gerna värdiga representanter af rikets embetsmannakorps inom Kamrarne, ehuru jag upprigtigt bekänner, att jag icke kan dela en föregående talares uppfattning, att just tjänstemännen företrädesvis skulle vara att anse såsom den konstitutionela frihetens försvarare inom Representationen. Måhända skall sjelfva denna diskussion lemna några bidrag till besvarande af den frågan; men i hvilket fall som helst skola embetsmännens insigter och erfarenhet icke kunna annat än på det högsta uppskattas inom Representationen.

Vid den andra punkten hafva de fleste talare fäst, såsom mig synes, alltför ringa vikt. Om i något hänseende våra grundlagar varit noggranna att begränsa Regeringens magt, så är det visserligen framför allt i fråga om dispositionen af allmänna medel; och när man granskar hvad Regeringsformens 64 och 65 §§ i detta afseende föreskrifva, samt huru "Stats-Rådets ledamöter" göras ansvarige för iakttagandet af dessa föreskrifter, så kan icke gerna något tvifvel uppstå om huru sådana slags ärenden böra behandlas. Här är visserligen fråga om ett obetydligt be-
lopp, och saken är ur den synpunkten af ingen synnerlig vikt; men liknande fall kunna inträffa, då större summor behöfva tagas i anspråk. Och jag kan ej annat än finna det, minst sagdt, besynnerligt, att någon vill ensamt på det militära gebietet godkänna ett förfaringssätt, som man, vid genomläsningen af Statsrådsprotokollen, för öfrigt icke finner göra

sig gällande ens då fråga är om beviljande af t. ex. den obetydligaste gratifikation af 50 eller 100 R:dr, eller någonting dylikt.

Mot den tredje och viktigaste anmärkningspunkten hafva åtskillige invändningar blifvit framställda, af hvilka jag endast vill upptaga några få till besvarande. En talare på Skånska bänken har förebrått Utskottet, att det i sin okunnighet icke ens fattat betydelsen af hvad som menas med en rättsfråga, och har förklarat, att det här alldeles icke gäller en rättsfråga. Att emellertid tankarne i detta fall kunna vara delade äfven emellan de rättslärde, finner jag deraf, att Herr Chefen för Civildepartementet, som icke heller är främmande hvarken för jurisprudens i allmänhet eller för Skånsk jurisprudens i synnerhet, likväl uttryckligen förklarat, att afsigten med den föreslagna återförvisningen från Regeringen var ingen annan än att åstadkomma ett godt resultat för den kommun, "hvars rätt här var i fråga". Så föllo hans egna ord. Om således kommunens rätt här verkligen ansågs vara i fråga, så var det väl ändock åtminstone enligt Herr Departementschefens, om än ej enligt den ärade ledamotens för Christianstad mening, en rättsfråga?

Man har velat lägga en viss vikt derpå, att under förhandlingarne i denna fråga 44 af stadsfullmäktiges ledamöter omfattat en åsigt och 34 ledamöter en annan. Detta är, om jag ej misstager mig, antalet af de personer, hvilka hos Kongl. Maj:t uppträdt såsom klagande och förklarande. Men jag ber att få hemställa, hvad afseende man har rätt att fästa vid en sådan slags pluralitetsberäkning, eller om man på sådan grund kan hafva skäl att förkasta ett beslut, som blifvit lagligen fattadt vid lagligen utlyst sammanträde?

Vidare har anförts den formela omöjligheten, som skulle förefunnits för föredraganden och de med honom liktänkta ledamöterna af Stats-Rådet att anföra sin mening, sedan det uti Stats-Rådet kommit derhän, att beslut i hufvudsaken skulle fattas. Om så är, kan jag endast beklaga, att förhandlingarne uti Stats-Rådet äro så ordnade, att det för Konungens rådgifvare kan blifva omöjligt att yttra sin mening till protokollet, oaktadt grundlagen tillförsäkrar dem en sådan möjlighet både före och efter beslutsfattande.

För öfrigt har jag ingenting att tillägga till hvad föregående talare anført rörande denna punkt. För min enskilda del anser jag densamma, ur konstitutionel synpunkt, utomordentligt vigtig. Skulle Representationen, mot förmodan, gilla ett sådant förfaringsätt i Stats-Rådet som det här anmärkta, vore detta, efter min uppfattning, föga mindre än en formlig invitation till enväldet och godtycket att sätta sig ned vid vår konstitutionela taffel och hålla till godo med hvad huset förmår. Men ehuru mitt omdöme om saken är sådant, vill jag likväl följa mina ärade kamraters i Konstitutions-Utskottet exempel och äfven i afseende på denna punkt endast anhålla, att Kammaren behagade med godkännande lägga densamma till handlingarne.

Hvad slutligen angår den fjerde punkten, så har det syntts mig vara, om jag så får säga, en mindre lycklig instinkt hos Regeringen att några få dagar före riksdagens öppnande sysselsätta sig med en blott rangfråga, vare sig att densamma mera afsåge i tjenst varande eller afgångne Statsråds värdighet. Icke derföre att jag anser en sådan fråga i och för sig

oberättigad eller helt och hållet betydelslös. Jag tror tvärtom att förändringar i afseende på Statsrådsorganisationen i allmänhet och till och med i fråga om verkliga eller f. d. Statsrådsledamöters yttre karakter och värdighet kunna hafva mycket skäl för sig; ja, att omständigheter kunna tänkas, som verkligen skulle göra dylika förändringar högeligen önskvärda; och klandrar således ingalunda Regeringen för den generela syftningen att vilja åstadkomma en reform i ifrågavarande afseende. För min del skulle jag vilja säga, att om jag såge konungamagten komprometterad, genom insteg lemnadt åt enväldet; om jag såge den regerande familjens sanna bästa åsidosatt genom befrämjande af ett grundlagsvidrigt dynastiskt inflytande på regeringsärendena; om jag, med afseende på vårt förhållande till främmande magter, såge gamla modren Svea, hjeltemodren, nödgas uppträda i subretroller på kongliga och kejsrerliga politiska hoftheatrar här och der i vår verldsdel; med andra ord om jag såge en föga värdig och eventuellt olycksbringande inblandningspolitik leda våra utrikes angelägenheter; om jag på samma gång såge vårt försvarsväsende under årtal försummadt genom oförmågan att beherrska underordnade embetsmäns lojhet eller envishet, eller af hvad annan orsak som helst; om jag såge vår kommunala frihet otillbörligt kringskuren af statsmagten; om jag såge våra näringar nedtryckta af regeringsåtgärder, som endast voro gynnsamma för mäktiga enskilda intressen; om jag såge Regeringen villig att vid första vink antaga förslag, hvilka till förmån för dylika intressen kunde framställas, men deremot såge Representationens önskningsar och beslut under årtal begrafna i glömskans natt, eller utan afseende lemnade att förfalla; om jag såge den religiösa frihetens grundsatser tillbakasatta, på samma gång statskyrkan undergräfdes; om jag såge allt detta, så skulle jag utan tvifvel anse skäl vara för handen att vidtaga åtgärder, som kunde verka till åstadkommande af en fördelaktigare behandling af ärendena uti Stats-Rådet; men helt visst skulle jag icke finna mig belåten med den slags reform, som blifvit införd genom det ifrågavarande regeringsbeslutet. Sådant detta beslut nu föreligger, reduceras hela saken till bagatell; och man kan endast beklaga, om det befanns angeläget att lagstifta rörande bagatell, att detta icke kunnat ske, utan att i någon mån träda grundlagen för nära, och att just det blifvit förbigånget, som åt förändringen skulle hafva kunnat skänka en verkligt praktisk betydelse.

Till slut ber jag att få göra en anmärkning bredvid ämnet. I dag, liksom vid flera föregående tillfällen, har mycket ordats om den tacksamhetsskuld, hvori Representationen skulle stå till den nuvarande ministären, — en skuld, som jag för min del gerna accepterar, men för hvilken det dock torde vara af vigt att närmare bestämma gränserna, till undvikande af en skadlig öfverdrift. Man har yttrat sig i den syftning, att vi hafva den nuvarande ministären att tacka till och med för att vi äro församlade på detta rum; och man har icke otydligt låtit förstå, att denna omständighet borde vara ett hinder för att framställa någon anmärkning mot denna ministär. Jag tillåter mig dock tro, att sjelfva ministärens uppfattning af saken svårligen kan gå ända derhän. Om någon tacksamhetsskuld förefinnes, såsom jag erkänner, så läser den nog komma att, såsom sig bör, infrias både af den närvarande generationen och af framtiden; men icke tror jag, att sådant sker derigenom, att Representanten afkläder sig sin

sjelfständighet och glömmet sin pligt att uti allt endast hafva grundlagen och rikets sannskyldiga nytta för ögonen.

Det är med verklig förtrytelse jag funnit, att representationsreformen af en del utländska tidningar framhållits såsom snart sagdt endast en af Kongl. Maj:t i nåder oktrojerad författning; och jag nödgas klandra våra diplomater i utlandet, om de icke funnit skäl att upplysa, att frihetens vilkor här i nordén icke varit sådana, att vi behöft af gunst och nåd mottaga en oktrojerad författning. Ännu mer förvånar det mig likväl att här inom Representationen höra, att vi helt och hållet skulle hafva ministären att tacka för reformen. Har då nationens arbete i denna sak varit intet? Har man glömt alla ansträngningar, som därför gjordes, särskildt under de tjugufem år, som närmast föregingo den nya Riksdagsordningens antagande? Har man glömt de flera förslag, som uppgjordes inom och utom riksdagen, och af hvilka ett och annat väl torde kunna mäta sig i värde med det nu slutligt antagna? Vill man icke längre erkänna detta stora nationela förarbete, af hvilket dock den genomförda reformen måste anses såsom slutresultatet och som åt reformen i sjelfva verket gifver dess förnämsta värde? Äran att i öfverensstämmelse med nationens önsknningar hafva framlagt ett förslag tillkommer utom all fråga ministären, men vid bedömandet af dess tillgörande i detta fall tror jag icke, att man bör helt och hållet glömma de omständigheter jag här anför.

Man säger, att det var ministärens fasthet i afgörandets ögonblick, hvarpå den lyckliga utgången berodde. Jag är alltför villig att erkänna detta; men kunde väl ministären handla annorlunda? Skulle det verkligen vara så dyr tid på politiska karakterer i vårt land, att det nödvändigt måste anses såsom högst ära att hafva stått fast vid sitt ord och sin mening? Och må man ej glömma de accessorier, af hvilka representationsförändringen åtföljdes. Vid intet tillfälle i Svenska historien har den upplysta folkviljan till samma grad, så att säga, gått man ur huset för att tillkännagifva sin mening. Och hurudan var stämningen bland massorna? Jo, sådan, att man ansåg sig behöfva inkalla trupper till hufvudstaden för ordningens upprätthållande, i händelse förslaget ej antogs; hvarvid man tillika gjorde den iakttagelsen, att tänkesättet i afseende på sjelfva saken var bland trupperna detsamma som tänkesättet hos massan. Ögonblicket var verkligen sådant, att de förskräckte i landet redan kände blodet i sina ådror isas af revolutionens Meduse-hufvud, som de tyckte sig varsna vid horisonten. Jag vet väl, att det funnits halsstarrige furstar och ministrar, som icke ens af dylika tecken låtit varna sig; men det har endast varit sådana, som "ingenting lärt och ingenting glömt"; och att här vid lag ens sätta något sådant i fråga såsom möjligt, skulle visserligen vara i högsta grad obefogadt. Jag upprepar, att ingen kan högre än jag uppskatta ministärens förtjenster i afseende på representationsreformen; men jag kan endast icke anse tacksamhetskänslan böra gå ända derhän att glömma hvad man är skyldig *nationen*.

Slutligen och med afseende på det praktiska resultatet af denna öfverläggning tillåter jag mig, på de grunder jag anför, instämma med de talare, som yrkat, att Memorialet måtte med godkännande läggas till handlingarne.

Herr Hierta: Såvidt jag kunnat bedöma den under förmiddagens plenum här försiggångna diskussionen, har med undantag allenast af en och annan enstaka röst, som jag förmodar icke komma att göra sig vidare hörd, den allmänna meningen varit delad emellan endast två skiljaktiga åsigtter, nemligen huruvida Utskottets ifrågavarande Memorial bör läggas till handlingarna utan något tillägg eller med godkännande af en eller flera anmärkningspunkter. Alla, äfven de som mer eller mindre strängt uppträdt emot Utskottet, hafva dock icke påyrkat, att Memorialet skall med ogillande läggas till handlingarne, och synes frågan således nu endast väga emellan ofvannämnda två åsigtter, hvadan det nu tillkommer Kam-maren att bedöma hvad som kan anföras till stöd för den ena eller andra af dessa åsigtter.

Jag vill nu icke uppehålla Kammaren med något ordande angående 1:sta, 2:dra och 4:de punkterna i Memorialet, emedan härom är förut till-räckligt taladt. Äfven 3:dje punkten är i hufvudsakliga delar tillräckligen utredd, och har jag i detta hänseende företrädesvis fäst mig vid Herr Lithners anförande, deruti på ett klart sätt redogöres för Utskottets be-fogenhet att till Riksdagen framkomma med de anmärkningar, hvarom Memorialet vidare förmäler. Det är således blott ett tillägg till denna tredje punkt jag nu ämnar göra, hemtadt från sjelfva den sak, om hvil-ken är fråga, eller den besvärsskrift, som i ärendet ingifvits till Kongl. Maj:t. En omständighet, som jag under diskussionen icke hört vidröras, är nemligen den att 1:sta punkten i besvärsskriften till Öfverståthållare-embetet angick hemställa huruvida Öfverståthållare-embetet kunde anse sig befogadt att till bedömande upptaga besvären uti detta särskilda fall, der det gällde att pröfva om "in casu" nytt behof var för handen och om således 23 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862 var tillämplig eller ej. För att kunna göra sig reda för detta, blir det nödvändigt att gå tillbaka till en relatering af sjelfva sakens beskaffenhet, hvilket icke kan anses otillåtet eller öfverflödigt, då man ju icke gerna kan antaga, att den mening, som åtskillige Konungens rådgifvare i ämnet uttalat, kan grunda sig på annat än deras uppfattning af sjelfva saken.

Sedan anläggandet af en ny jernvägsstation å Norrmalm beslutats, uppstod fråga hos stadsfullmäktige om anläggning af ett nytt salutorg i närheten af samma jernvägsstation, hvilken fråga således otvifvelaktigt afsåg hvad som förstås med ett nytt behof. För att nu tillförsäkra sig medel att tillfredsställa detta behof föreslogs att inköpa åtskilliga tom-ter, hvilka erbjudits dels af Stockholms Barnhusdirektion och dels af en-skilda personer. Då frågan förekom hos stadsfullmäktige, beslöts att in-köpa en viss areal af barnhusets tomt, och då olika meningar uppstodo, om denna areal kunde anses tillräcklig för salutorget eller om ytterligare tomtområde borde för ändamålet inköpas, fattade stadsfullmäktige det besl-ut att inskränka köpet till den från barnhuset erbjudna tomten. När nu detta beslut sålunda tillkommit, samt en tid efteråt sedermera framkom särskildt förslag om inköp af nya tomter dels för att få ett mycket större salutorg och dels, i sammanhang dermed, till en ny gata, så blir väl svårt neka, att detta förslag när det förekom också angick ett nytt behof, men äfven om meningarne i detta fall skulle vara delade, så kan dock med skäl frågas, om det icke borde tillkomma stadsfullmäktige sjelfve att få

bedöma, om ett dylikt behof var för handen eller ej, och synes äfven denna mening vara delad af åtskillige Konungens rådgifvare, hvilka yttrat sig i Konseljen, ty i annat fall hade de svårligen kunnat föreslå, att Öfverståthållare-embetets utslag borde upphävas. Detta finner åtminstone jag för min del vara ganska logiskt. Särskildt ber jag att få erinra, att, derest i första voteringen pluraliteten yttrat sig för en annan åsigt, än som nu skedde, eller att något vidare inköp icke borde ega rum, så hade ju icke kunnat komma i fråga, att Öfverståthållare-embetet eller Kongl. Maj:t kunnat inblanda sig i kommunens rättighet att bestämma, om något nytt torg borde anläggas eller ej. Det skulle således vara på den olika utgången af ett beslut hos stadsfullmäktige, som Öfverståthållare-embetets rätt till förmynderskap öfver kommunen skulle grunda sig! Hos stadsfullmäktige har man flera gånger, då fråga förevarit om anslag till nya utgifter, till en början afgjort, om saken skulle betraktas såsom ny fråga och således för densamma en pluralitet af två tredjedelar utaf de närvarande erfordras, och först sedermera ingått i bedömande af sjelfva hufvudsaken. Derest denna ordning blifvit följd i förevarande fall, der frågan gällde, om inköp af tomt till nytt torg eller gata vore att anse såsom nytt behof, samt dervid samma beslut fattats som i den följande voteringen, så är det ju alldeles gifvet, att köpet icke blifvit godkändt, och att, vid sådant förhållande, besvär icke heller gerna kunnat ifrågakomma. Det är således endast i den ordning, hvori saken hos Öfverståthållare-embetet förekommit, som detta Embete kan hemta anledning att göra sig till förmyndare öfver kommunen och bestämma att köpet skall komma till stånd. I detta hänseende ber jag att få anmärka, att hvad Herr Chefen för Civil-departementet anfört rörande sättet för tillkomsten af 23 § i Kongl. förordningen angående kommunalstyrelse i Stockholm icke på förevarande sak eger inflytande, äfvensom att, hvad bemälde Herr Statsråd vidare andragit derom, att icke mindre än 44 undertecknat besvärsskriften och att således blott 37 kvarstodo å andra sidan, redan blifvit af Herr Lithner till fullo besvaradt; jag vill derföre blott tillägga, att, sedan ett beslut blifvit fattadt, på saken icke inverkar, om sedermera ett större eller mindre antal af de beslutande ändrar åsigt. Vid denna frågas bedömande bör derjemte tagas i betraktande, att densamma gällde ett stort privat intresse, och vi veta alla huru vid sådana tillfällen ofta tillgå; de intresserade gå omkring och bedja så vackert den ena och andra om dess underskrift å vare sig nu en besvärsskrift eller annan handling, under antydian att den underskrifvande derigenom bevisar den andre en stor tjänst, och på så sätt lyckas man vinna en mängd underskrifter. Deremot tror jag mig temligen säkert veta, att några sådana bemödanden icke blifvit i förevarande fall gjorda å andra sidan, ty i sådan händelse hade det i sanning icke varit svårt att få största delen af de återstående 56 af stadsfullmäktige att uttala sig i motsatt rigtning, hvilken, då antalet stadsfullmäktige uppgår till 100, således haft för sig pluraliteten.

I afseende å hvad Herr Chefen för Civil-departementet anfört såsom grund för sin hemställan om sakens återförvisande till stadsfullmäktige, så måste jag gifva allt möjligt värde åt den goda mening, som härför legat till grund, och hvilken jag ingalunda vill draga i tvifvelsmål; men, utan att underkänna denna hans goda afsigt, tror jag att detta icke kan för-

ringa Utskottets förtjenst att hafva gjort anmärkning derom att Herr Statsrådet icke yttrat sig i hufvudsaken, sedan något beslut om återförvisning icke ifrågakommit. Jag anser äfven, att denna diskussion tydligen ådagalagt, att de anmärkningar, som här under diskussionen blifvit gjorda, icke åsyftat att kasta någon fläck eller skugga på någon Statsrådsledamots karakter, men att Utskottet allenast uppfyllt sin skyldighet, då detsamma inför Riksdagen anmält hvad det under granskningen af Statsråds-protokollen funnit anmärkningsvärdt och derigenom äfven stridande mot rikets sannskyldiga nytta, och sålunda åt Riksdagen vindicerat en rättighet, som utgör ett af de nödvändigaste värn för vår konstitutionela frihet och emot ett alltför långsträckt allmagtsstyrande, om ock detta skulle finna bokstafven för sig i grundlagen.

I afseende å detta allenastyrande ber jag att få i Kammarens minne återföra den tid, under hvilken redaktionen af våra grundlagar tillkom; det var under det konstitutionela lifvets första menlösa dagar, nyss efter en tid då enväldet gjorde alla möjliga bemödanden för att hos allmänheten misskreditera det friare samhällsskick, som man kallat frihetstidens, som väl lemnat i arf en mängd missförhållanden, hvilka behöfde afskaffas, men icke heller saknade vissa goda sidor. Det var också derföre som 1809 års Konstitutions-Utskott, då det framlade sitt förslag till Regeringsform, betonade nödvändigheten i främsta rummet af en stark Konungamagt, men som dock skulle omgifvas af moraliska, mer än af till bokstafven bestämda kontroller. Det var af samma anledning som den paragraf i Regeringsformen, eller 4 §, tillkom, hvilken innehåller att Konungen eger att allena styra riket, men det var äfven af enahanda orsak, som 9 § inflöt, med föreskrift för Stats-Rådets ledamöter att ovilkorligen till protokollet sina meningar yttra. Dessa med hvarandra icke fullt konsekventa paragrafer eller, rättare sagdt, dessa paragrafer, der ej fullkomlig harmoni råder emellan bokstafven och andan, hafva vållat de många strider, som i vårt konstitutionela statslifs första tider uppstodo emellan dem, som ville i den nya Regeringsformen inrymma så mycket som möjligt åt allenastyrandet, och dem, som ville och trodde sig böra få och kunna så förstå grundlagens ordalydelse, att landet derigenom skulle ega en verkligt konstitutionel Regering, och hvilket skulle leda till den konstitutionela utöfning af Regeringen, som i andra länder fått sin betydelse i det bekanta uttrycket, att Konungen skall regera men icke styra. Under Konung Carl XIV Johans tid och vid de första riksdagar, vid hvilka jag fått deltaga i förhandlingarne, hade man ock det obehagliga skådespelet att se Konungens rådgifvare uppträda och söka göra sig sjelfva så mycket som möjligt till nollor, genom att åberopa 4 § Regeringsformen i fråga om Konungens rätt att allena styra riket; men genom en under riksdagarnes lopp vunnen allt mer och mer riktig uppfattning af dessa förhållanden har man lyckligtvis kommit till en annan ståndpunkt och ända derhän att, — då vid de första riksdagarne under vårt nya statskick en allmän bäfvan förspordes, att Konstitutions-Utskottet möjligen skulle kunna komma fram med anmärkningar; då inom sjelfva Utskottet alla bemödanden gjordes för att i sin linda qväfva hvarje anmärkningsanledning, så att de icke skulle hinna fram till Rikets Ständer, och slutligen då i detta hänseende Utskottet tillerkände sig en absolut magtfullkomlighet och till och med nekade de ledamöter, som tillhörde minoriteten i någon anmärkningsfråga, att ingå med reservationer, — så hafva deremot

de sednare riksdagarna erbjudit oss ett skådespel, mera värdigt en nation som älskar sann frihet, att nemligen Konstitutions-Utskottet, efter granskning af Statsråds-protokollen, kan anmärka allt hvad Utskottet anser icke öfverensstämma med rikets sannskyldiga nytta, utan att någon skakning i statsmaskinen derigenom uppkommer, och utan att någon Konungens rådgifvare, om han i öfrigt är högaktad för duglighet och heder, derigenom lider, äfven om han skulle låtit något misstag komma sig till last, då i allt fall anmärkningen icke gäller hans karakter eller att han icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt embete utöfvat. Vi hafva således ändtligen kommit derhän, att vi i dag med lugn kunnat diskutera nu ifrågakarande Memorial; och om äfven i början af denna öfverläggning några skrämskott blifvit utslungade af en eller annan, som talat om regeringsmaktens kringskärande genom de nu gjorda anmärkningarne, så eger detta talesätt dock icke någon giltig grund i de tillämpningar här blifvit gjorda af Konstitutions-Utskottets anmärkningsrätt, liksom någon annan tillämpning svärligen låter sig göra enligt Regeringsformens bokstaf.

Ty, mine Herrar, om en sådan förhetsning i sinnena skulle inom Representationen göra sig gällande, hvaraf man dock icke nu kunnat röja något spår, men, säger jag, om en dylik förhetsning skulle drifva saken derhän, att en skrifvelse verkligen aflätes till Kongl. Maj:t med anhållan, att någon eller några af Stats-Rådets medlemmar måtte från sina embeten aflägnas, ber jag att få hänvisa till en annan grundlagsbestämmelse, enligt hvilken Kongl. Maj:t eger att på en sådan anhållan fästa det afseende, han sjelf för godt finner; och om förhetsningen inom Representationen skulle stadna derinom, och nationen i allmänhet ogilla dess tänkesätt, torde den åtgärd, Representationen under sådana förhållanden vidtager, vara af ganska liten betydelse. Derföre tror jag, att den förskräckelse, hvartill man hos flere talare förmärkt en tillstymmelse, liksom det hån mot Konstitutions-Utskottet, hvilket från ett håll låtit sig höra, är föga värd uppmärksamhet; jag anser tvärtom, att den här hållna öfverläggningen både varit af omständigheterna påkallad och tillräcklig, för att visa, huru Kammaren uppfattar den konstitutionela betydelsen af Konstitutions-Utskottets granskningsrätt och rätt att för Kamrarne anmäla hvad som förefallit Utskottet anmärkningsvärdt; och jag slutar med uttalande af den tanken, att, enligt min åsigt, den tredje punkten i Betänkandet bör med godkännande läggas till handlingarne.

Herr Friherre Gripenstedt: Att nu ytterligare ingå i en närmare utveckling af de speciela frågor, som i förevarande Memorial finnas upptagna, tror jag icke vara lämpligt, då jag anser att en sådan utveckling redan blifvit af flere föregående talare verkställd med all den klarhet och fullständighet som kunnat önskas. Deremot har under den långa öfverläggningen förekommit en och annan omständighet, som gifvit mig anledning att yttra några ord.

Den talare, som utan gensägelse med största skicklighet och kraft här uppträdt till Utskottets försvar, har angående första punkten, hvilken, som bekant, handlar om utbetalandet af vikariatsarfvoden, så uppställt frågan, att han blott fordrade att gällande lag skall efterlefas. Mycket bra! — Hvem vill ej att gällande lag skall efterlefas? — Men låtom oss

då tillse hvad den ifrågavarande lagen föreskrifver. Genom här åsyftade bestämmelser af år 1860 stadgades, att löntagare enligt nya staten skulle vara skyldige att för uppgifna fall underkasta sig det afdrag på deras lön, som Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, dock till högst en fjerdedel af lönebeloppet. Det är således till Kongl. Maj:ts pröfning öfverlemnadt att bestämma huruvida något afdrag skall ske, och till hvilket belopp, inom den fastställda gränsen. Nåväl! är det något annat än just detta som skett? Har icke Kongl. Maj:t pröfvat dessa frågor, och har han icke, på uppgifna skäl, som synas mig fullt giltiga — nemligen: dels gammal praxis, dels att afdrag å riksdagsmäns löner skulle i vissa fall medföra en obillig ojemhet och i andra, såsom vi på förmiddagen hört, svårigen kunna lagligen ske — sin rätt likmätigt, bestämt att något afdrag vid dessa tillfällen icke skulle ega rum. Huru kan man då påstå, att ej gällande lag blifvit efterlefd, eller hvad menar man med ordandet om att den *bör* efterlevas.

Den nyss nämnde Utskotts-försvaren har, liksom flere andra talare, i fråga om tredje punkten, synnerligen lagt föredragande Departementschefen till last, att han icke skulle hafva yttrat sig i sjelfva *saken*. Den förklaring, Herr Departementschefen här afgifvit, lemnar dock i min tanke ett fullkomligt tillfredsställande svar på frågan, hvarföre ett slutligt yttrande i detta fall hvarken kunde eller borde af honom meddelas. Här var nemligen icke fråga blott om tillämpningen af en viss paragraf i en författning, utan jemväl om den rätt till initiativ, som Regeringen i dylika fall onekligen eger, och hvaraf man nu ville begagna sig för att komma till ett godt resultat i sjelfva hufvudsaken; och för att uppnå detta ändamål var det nödvändigt att icke, genom en slutlig pröfning af sjelfva rättsfrågan, alla vidare åtgärder förhindrades. Herr Departementschefen har medgifvit, att de båda frågorna kunnat delas, men äfven det förfarings-sätt, som blifvit iakttaget, var efter mitt förmenande fullt passande, och jag vet, att rätt oita ärenden blifvit återförvisade för att en fråga inåtte erhålla en lämpligare lösning. Sjelf har jag såsom föredragande mången gång tillstyrkt en sådan åtgärd, emedan jag ansett sådant för sakens egen skull tjenligast, men aldrig har jag kunnat föreställa mig eller drömt om, att ett sådant förfarande af en rådgifvare skulle kunna tolkas såsom en grundlagsvidrighet eller stämplas såsom politisk feighet, för att komma ifrån att yttra sig i hufvudsaken. För öfrigt anser jag för min del, att Departementschefen verkligen äfven gjort detta, åtminstone indirekt, då han ej reserverat sig mot beslutet; men dessutom förekommer det mig ganska anmärkningsvärdt, att just denna förebråelse att icke hafva uttalat sig om *saken* med vida mer skäl torde kunna riktas mot Konstitutions-Utskottet sjelft. Den *sak*, hvarom Utskottet enligt grundlagens föreskrift ovilkorligen har att yttra sig är, huruvida Utskottet anser det fall vara inne, som 107 § Regeringsformen förutsätter, nemligen "att Stats-Rådets ledamöter samfäldt, eller en eller flere af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat", i hvilket fall Utskottet eger "*sådant tillkännagifva för Riksdagen*". Nu har likväl Utskottet icke afgifvit något sådant yttrande, utan blott sagt, att det funnit rådgifvareåtgärderna rörande

vissa ärenden "vara af beskaffenhet att bära hos Riksdagen anmälas". För att få en laglig grund för detta förfaraude har också den omnämnde ärade talaren nödgats göra en tolkning af det anförda grundlagsbudet och sagt, att "*andemeningen*" af 107 § Regeringsformen skulle vara sådan, att Konstitutions-Utskottet såsom "ombud" bör "anmäla" allt som i Statsråds-protokollen befinner anmärkningsvärdt, öfverlemnande åt hufvudmännen att sedermera, om de så för godt finna, låta anmärkningarne falla. Jag vill hoppas, att jag riktigt uppfattat och återgifvit den värde talarens mening, ty motsatsen vore mig okärt.

Jag vill nu ej yttra mig om, huruvida en sådan, från gällande föreskrifter afvikande ordning i detta hänseende vore lämplig eller ej; men jag är fullkomligt viss derpå, att om någon Regeringsledamot eller någon af den ärade Utskotts-förvararens motståndare hade företagit sig att såsom stöd för sina åtgärder eller meningar åberopa "*andemeningen*" af den eller den grundlagsparagrafen, så skulle han icke hafva underlåtit att med grundlagen i hand genast hänvisa till den § (84) af Regeringsformen, som uttryckligen stadgar, att grundlagarna skola i hvarje särskildt fall "efter deras *ordalydelse* tillämpas". Nu finner man emellertid sjelf så lämpligt och beqvämt att blott hålla sig till deras påstådda "*andemening*". För öfrigt är också den satsen oriktig, att Utskottet såsom ett "ombud" vore skyldigt att anmäla allt det som förekommit Utskottet anmärkningsvärdt; ty ombudet eger ingen rätt, än mindre pligt, att gå utom gränserna för sin fullmakt; och fullmagten, mine Herrar, består i grundlagen, hvars bestämmelser i denna del nyss blifvit anförda, och som skola efter "*ordalydelsen*" tillämpas.

Utskottet, eller kanske dess främsta sakförare, har likväl, som sagdt, trott sig kunna och bära gifva en något större utvidgning åt sitt arbete och genom anmälandet af allt som förekommit anmärkningsvärdt troligen velat återgifva liksom en bild af hela regeringssystemet eller dess verksamhet. Men härvid har händt, att den som väl hufvudsakligen hållit i penseln beredt åtminstone mig hvad en annan ledamot af Konstitutions-Utskottet härom dagen kallade en "öfverraskning". Ty i stället för att åstadkomma denna bild af regeringssystemet, som väl var meningen, har han, såsom mig synes, tydligen frambragt bilden af — något annat. Jag vet ej, om den tanken föresväfvat artisten, att göra på samma sätt, som det så vackert blifvit sagdt om en af våra största historiska män:

"Banér sig målat sjelf, men penseln var hans svärd,

Och färgerna i blod, och tafians duk en verld".

Men ehuru här visserligen icke är frågan om, hvarken en Banér eller om svärdet såsom pensel, eller om blodiga färger och aldra minst om att verlden utgör tafians duk; så synes det mig likväl vara oförnekligt, att den målning som åstadkommits, egentligen framställer — målaren sjelf: äfvensom att den värde Utskotts-ledamotens yttranden och förslag vid detta och andra tillfällen utgöra väsendtliga bidrag till hans sjelfbiografi.

Om man i detta afseende ger akt på åtskilliga omständigheter; om man erinrar sig hans uppträdande här, då fråga var om indragning af anslaget till handels- och sjöfarts-fonden, och den ställning, hvaruti Regeringen härigenom skulle hafva kommit; om man ihågkommer, att han vid ett annat tillfälle ville inleda Kammaren att på stående fot utstryka

hela anslaget för ett viktigt ändamål och beröfva ett departement alla medel till extra eller oförutsedda utgifter; om man lägger märke till de fria tolkningar af grundlagen, som här blifvit begagnade, och till det yrkande, som af honom nu framställes, nemligen att de gjorda anmärkningarna skola *med gillande* läggas till handlingarne, under bifogad förklaring, att detta *skulle hafva samma betydelse, som om Kammaren aflät en skrivelse enligt 107 § Regeringsformen: då* torde genom allt detta en bild framträda i dagen, om hvilken jag nu icke finner tillständigt att yttra mig, men hvilken jag förmodar icke går förlorad för Kammaren och allmänheten.

Mot det sist omnämnda yttrandet, eller att Memorialets läggande till handlingarne "med gillande", skulle ega samma betydelse eller uppfylla samma ändamål som aflåtandet af en sådan skrivelse, som i 107 § Regeringsformen omförmäles, måste jag emellertid på det bestämdaste protestera. Detta är hvarken med lag öfverensstämmande, eller är det den raka väg, som här blifvit från ministerbänken så värdigt antydd, och som det, efter mitt begrepp, höfves Representationen att gå. Det är tvärtom en krokig väg, som slingrar sig fram till målet, och långt heldre skulle jag då, om jag hyser dessa åsigter, vilja förena mig med Herr Jöns Pehrsson i hans yrkande, att man öppet och oförtäckt i en sådan skrivelse, hvartill grundlagen berättigar, må uttrycka sin tanke och sina önskingar, än att man skulle försåtligen i Kammarens beslut inlägga en mening, som man ej öppet vågar uttala.

Jag yrkar emellertid, att Kammaren, utan något gillande eller ogillande, måtte *sans phrase* lägga Memorialet till handlingarne.

Herr Friherre Liljencrantz:

Herr Murén: Jag skulle mycket gerna afstå från det af mig begärda ordet, då frågan redan blifvit så uttömd, och jag skall icke heller låta komma mig till last att särskildt afhandla dessa fyra punkter och den större eller mindre lagstridighet, som i afseende å dem kan vara att anmärka, då jag tror, att frågan redan blifvit tillräckligt utredd. Men jag begagnar mig af tillfället för att få vindicera Kammarens uppmärksamhet på formen vid denna frågas behandling. Jag tror formen här är hufvudsak, ty jag kan icke erkänna de fyra punkterna en sådan vikt, att de kunna kallas hufvudsak. Grundlagen gifver, såsom flere af Kammararens ledamöter förut yttrat, temligen tydliga föreskrifter såväl för Konstitutions-Utskottets undersökning som ock för uppsättandet och afgifvandet af déchargebetänkandet. Konstitutions-Utskottet eger att tillse, att allmänt väl blifvit iakttaget, men jag tror för min del, att allmänt väl just beror derpå, huruvida grundlagen i allo blifvit iakttagen. Åro 106 och 107 §§ Regeringsformen, hvilka visserligen blifvit förtattade för 60 år sedan under en tid af revolution, icke längre användbara för sitt ändamål, såsom tvänne af Konstitutions-Utskottets ledamöter här förklarar, så tillkommer det ju Konstitutions-Utskottet att för Riksdagen föreslå deras förändrande, men en behandling vid sidan af denna grundlag, såsom nu är fallet, bör icke få ega rum. Detta är af största vikt, ty här har ju af en Konstitutions-Utskottets ledamot blifvit framhållet, att ett gillande af dessa framställda anmärkingar skulle hafva samma resultat, som om

Kon-

Konstitutions-Utskottet hade framställt anmälan om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående en eller annan af Stats-Rådets ledamöter, på sätt 107 § omförmåler. Är då icke formen här af största vikt, då det blifvit tillkännagifvet, att man med dessa olika medel skulle åstadkomma samma resultat, som om man följt grundlagens bud.

Om jag får begagna mig af en ärad representants från Skåne uttryck, då frågan om Första Hufvudtiteln förevar, så fordras till ett anfall sådant som detta icke mod utan förr feghet. Det visar icke mod att, såsom här skett, gå på sidan om grundlagen. 1809 års lagstiftare visade oss hvad vi hade att göra, då denna grundlag öfverträdes. Må vi sorgfälligt värda detta arf vi erhållit från fäderna, desse store män, hvilka gjort de efterkommande till en stark nation, en konstitutionel stat. Denna magt, som grundlagen lagt i Representationens händer, är ett starkt vapen, förutsatt att detta vapen föres af högsinnade män, ty i annat fall blir vapnet slött och oanvändbart. Låt oss se till, att detta vapen rätt begagnas, men icke användes till smågnabb emellan Regering och Representation. 106 och 107 §§ Regeringsformen gifva tydliga föreskrifter å förfaringssättet, då Representationen har fog att framställa klander emot Regeringen; men det är också af högsta vikt, att detta förfaringssätt och icke något annat iakttages; och jag får sålunda på det högsta tillstyrka, att detta Betänkande måtte *utan* något gillande läggas till handlingarne.

Herr Kinmanson: Man har ingått i en kritik af föredragande Stats-Rådets i tredje anmärkningspunkten omnämnda yttrande, för att derigenom ådagalägga, att föredraganden icke, enligt 9 § Regeringsformen, uttalat sin mening i sjelfva den sak, hvarom fråga var. För min del har jag en annan uppfattning; och med anledning deraf anser jag mig uppkallad att yttra några ord.

Men innan jag det gör, torde jag få i korthet vidröra den andra punkten af detta Memorial, deruti anmärkts, att kommandomål, hvarmed anslagsfråga var förenad, icke borde i den uti 15 § Regeringsformen föreskrifna ordning slutligen afgöras, innan frågan om anslaget först blifvit i Stats-Rådet pröfvad. Men då nämnde paragraf uttryckligen upptager såsom ett åliggande för föredraganden att dervid tillse, att beslutade företag icke må grundas på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, — då grundlagen sålunda förutsett och meddelat föreskrift, för den händelse att anslag tillika vore erforderligt, — och då det, i nu förekomna fall, icke blifvit erinradt, att föredraganden vid beslutets fattande uraktlätit tillse, att vissa och tillräckliga medel förefunnos till det bestämda företagens utförande, kan jag ej inse annat, än att denna andra anmärkningspunkt är alldeles oriktig.

Hvad nu beträffar tredje punkten och föredragandens deri omförmälda yttrande, torde jag få återföra i minnet, huru den lag tillkommit, i hvilken ingick en paragraf, som, i afseende på Stockholms kommun, innehåller stadgande derom, att i vissa fall en röstöfvervigt af två tredjedelar erfordras vid beslut af stadsfullmäktige. För nya kommunallagars utarbete hade förordnats en komité, hvars år 1859 aflemnade betänkande innehöll, bland annat, ett förslag till författning om landsting med den

deri införda föreskrift, att en pluralitet till två tredjedelar utaf de afgifna rösterna vore behöflig vid landstings beslut i afseende å *nya företag*. Sedan detta förslag blifvit af Rikets Ständer pröfvadt, afläto de till Kongl. Maj:t en skrivelse i ämnet och uttryckte dervid sin öfvertygelse om olämpligheten af ett så beskaffadt stadgande, hvarigenom vore att befara att många nyttiga beslut skulle förhindras, emedan hvarje fråga, som första gången förekommer, ehuru obetydlig den än må vara, kan sägas innebära ett nytt företag. Med åberopande tillika af erfarenheten inom Norge, der en likartad föreskrift uti kommunallagarne medfört betydande olägenheter, tillkännagävo Ständerna sin åsigt, att det föreslagna stadgandet borde utgå. I öfverensstämmelse härmed blef ock författningen om landsting utfärdad.

Emellertid hade en för Stockholms stad utsedd komité afgifvit förslag till särskild kommunalförordning för Stockholm. Med ledning, såsom det synes, af det ursprungliga förslaget till lag för landsting och af en äldre föreskrift för Stockholms socknestämmonämnd, upptogo komiterade i den föreslagna förordningens 23 § ett stadgande derom att, vid omröstning hos stadsfullmäktige, utgången bestämmes genom enkel röstpluralitet, utom i frågor som angå beviljande af anslag *för nya ändamål och behof*, hvar till erfordras bifall af två tredjedelar bland dem, hvilka i beslutet deltaga. Och detta förslag, emot hvilket icke någon emnran förspordes, blef lag genom den år 1862 utfärdade särskilda kommunalförfattning för hufvudstaden. Detta samhälle erhöll sålunda en lagbestämmelse, hvarifrån Rikets Ständer velat befria det öfriga landet. Aldrig har också Ständernas förutsägelse om olämpligheten af dylikt stadgande kunnat vinna fullständigare bekräftelse än vid tillämpningen deraf inom Stockholms kommun. Föreskriften innebär en skenbar trygghet vid handhafvandet af kommunens medel, men upplöser sig lätt i orda.

I den särskilda fråga, som nu föreligger, visar sig ock, att hos myndigheterna uppstått flera olika meningar angående rätta förståndet af denna föreskrift om kvalificerad röstpluralitet vid beviljande af anslag för nya ändamål och behof. Enligt en mening måste det ifrågakomna inköpet af tomter till nytt salutorg inom staden afse ett nytt behof. Enligt en annan var afsigten med köpet blott att bereda tillökning i området af ett salutorg, som förut blifvit beslutadt, hvadan detta tillämnade inköp icke härledde sig från något nytt ändamål eller behof. Enligt ännu en tredje åsigt hade stadens behof att inköpa tomterna uppkommit i följd af de nya förhållanden, som stodo i sammanhang med pågående anläggning af jernväg genom hufvudstaden; och frågan hade dertöre icke utan fog ansetts vara sådan, att för anslags beviljande erfordrades bifall af två tredjedelar bland de röstande. Slutligen förklaras, enligt en fjerde mening, att ifrågavarande röstöfvervigt alldeles ej var behöflig för anslag till alla nya företag, utan endast för anslag till nya ändamål och behof, hvar till ej kunde hänföras frågor om beredande af ökad utrymme för torg- och gaturörelsen i staden; till följd hvaraf stadsfullmäktige egt med enkel pluralitet bestämma rörande tomtinköpet.

Man finner således huru många olika meningar nämnda dunkla bestämmelse föranlett. Derjemte bör tagas i betraktande, att den författning, hvars tydning ifrågakommit, icke var någon allmän lag utan en

lokal, gällande ensamt för Stockholm; att åsigtarna varit delade inom stadsfullmäktige sjelfva, samt att Kongl. Maj:ts beslut icke kunnat undgå att innēfatta en lagförklaring af ett obetydligt, men mycket inverkan- de stadgande, hvilket dock, för att blifva fullt nöjaktigt, påkallade, icke en förklaring, utan en ändring.

Det är dessa förhållanden, som, efter mitt förmenande, böra vid sa- kens bedömande uppmärksammas jemte de upplysningar, som förut i dag blifvit meddelade till vederläggning af anmärkningen emot föredragandens yttrande inom Stats-Rådet. Man måste då finna, att ärendets förnyade behandling utaf stadsfullmäktige var i flera hänseenden önskelig, man måste, vid öfvervägande af allt detta, lemna sitt fulla erkännande åt den grann- laga omsorg, som förmådde föredraganden till uttalande af den åsigt, att Kongl. Maj:t borde undvika frågans afgörande i dess då varande skick och heldre återförvisa målet till närmare utredning, i ändamål att så- lunda bereda både ett nöjaktigt slut på tvisten och en sådan förändring i ett otjenligt stadgande, som mera öfverensstämde med önskningarne hos den kommun, för hvilken stadgandet uteslutande var gifvit. I följd häraf torde och vara tydligt att, efter föredragandens uppfattning af målet, det råd, han afgaf, icke vidare kunde påkalla något yttrande i ämnet å hans sida. Man må, en hvar efter sitt omdöme, vara benägen att heldre välja den ena utvägen än den andra; men derom är icke nu fråga. Den afser, huruvida föredragande Statsrådet iakttagit sitt åliggande en- ligt 9 och 107 §§ Regeringsformen; och för min del måste jag uttala min fasta åsigt, att det råd, han gifvit, innefattade en fullt förklarad och be- fogad meuing.

Under denna diskussion har man också vidrört det förhållande, som Utskottet omnämner på femte sidan af Betänkandet, och hvilket synes egentligen hafva gifvit anledning till anmärkningen. Detta förhållande må vara förtjent att uppmärksammas, men blott såsom ett enstaka undan- tagsfall, hvars förnyande knappast kan motses. Det har dock föranledt en talare midt emot mig att yttra, att han redan såg framför sig enväl- det i full rustning. Om jag nu fann denne talare tillstädes på sin plats, skulle jag uppmana honom att närma sig den bild, hans liffiga fantasi framkallat; och han skulle då, såsom jag antager, med nöje upptäcka, att bilden blott är ett spöke, i hvars bröst ingen lifskraft finnes.

I följd af hvad jag nu anført och flere före mig yttrat, anser jag Memorialet icke böra gifva anledning till annan åtgärd än den att läggas till handlingarne.

Herr Ridderstad: Efter den liffiga agitation, som under sednare dagar egt rum utom Riksdagen med fästadt afseende på déchargebetän- kandet, föreställde jag mig och ganska många med mig, att diskussionen inom Kammaren skulle blifva ovanligt häftig och stormande angående de an- märkningar, som upptogos i Betänkandet. Alla de som med mig hyste denna föreställning måste med tillfredsställelse erkänna, att de misstagit sig. Den diskussion, som här försiggått, häfdar Riksdagens lugn och sans, den parlamentariska värdigheten och hållningen på ett särdeles utmärkt sätt. Jag är ock övertygad, att landet skall därför vara Riksdagen er- känsamt. På ena sidan har man med mycken styrka hållit på den kon-

stitutionela rätten i hela dess utsträckning — en grundsats som alla torde gilla. Å andra sidan har man sökt visa, att den konstitutionela rätten icke i något afseende blifvit undertryckt. Jag tror, att denna bevisning varit fullständig. För min del åtminstone uppfattar jag den så. Också tror jag icke, att något är att tillägga. Jag anser ämnet vara uttömdt. Då man skriker till afgörandets stund, hoppas jag äfven, att Kammaren skall skipa rättvisa lika lugnt och lika värdigt genom att utan gillande eller ogillande lägga Betänkandet till handlingarne. Jag ber dock att få tillägga några få ord.

Man har såväl utom som inom Kammaren, icke blott i dessa sednare dagar utan under en längre tid, talat om "*tacksamhetsfeber*". Det är möjligt att någon sådan funnits; jag vill ej förneka det, måhända just de, som nu mest tala derom, haft den till samma grad som alla andra. Men jag tror, att den numera försvunnit. Kammaren sjelf tyckes åtminstone gifva dagliga bevis uppå, att den icke längre finnes. Men hvad jag tror ändock alltid finnes och kommer att finnas qvar hos Svenska folket, det är sann och lefvande tacksamhetskänsla för alla de män, som gagnat vårt fädernesland, vare sig i politiskt, konstitutionelt eller socialt afseende. För min del är jag alla dessa män varmt tacksam, de må nu för öfrigt hafva tillhört fordna tider eller den närvarande tiden, tillhört fordna regeringar eller den nuvarande, tillhört publiciteten eller icke. Jag är tacksam emot *hvarje* man, som för fosterlandets väl redligt kämpat och sträfvat. Detta är icke en blind tacksamhet. Den vet att skilja emellan hvad som är rätt och orätt, hvad som den bör skänka sitt bifall eller icke. Denna tacksamhet bär icke bindel för ögonen, går icke i ledband. Den är en fri och sjelfständig mans tacksamhet. Men om så skulle hända, att en gång landets sannskyldiga nytta blefve trädd för nära, skall han ej heller underlåta att söka efter lämpliga vapen för att förfäkta och försvara den konstitutionela allmänna rätten. Jag har icke mer att tillägga. För min del får jag tillkännagifva, att jag kommer att utan gillande och utan ogillande votera Betänkandets läggande till handlingarne.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har icke begärt ordet för att på något vis söka bidraga till frågans lösning. Jag tror, att den redan är mera än tillräckligt utredd. Jag har endast begärt ordet i akt och mening att uttala min egen åsigt i det ärende, som föreligger. Jag får då till en början, hvad första punkten beträffar, nedlägga min allvarliga protest mot Regeringens tillgörande att låta utanordna arfvoden till de personer, som uppehållit tjänsterna för de embets- och tjänstemän, hvilka i egenkap af riksdagsmän närvarit vid Riksdagen. Det kan icke förnekas, att den likställighet, som man hoppats skola inträda efter det nya representationativa statskickets genomförande, derigenom blifvit på ett betänkligt sätt knuffad. Visserligen åberopas till stöd för åtgärden en gammal praxis från den föregående Representationens tid, men jag tror icke, att detta bruk i verkligheten bort ifrågakomma att tillämpas *nu*, om man tager i betraktande de olika omständigheter, hvarunder den förra Representationen arbetade och den nuvarande. Den fordna Riksförsamlingen var sammansatt af fyra Stånd. Tvänne af dem voro visserligen valda, men sitt arvode hade de dock af *sina valmän*. *Nu* aflönar *Staten* alla ledamöter i

Andra Kammaren, men i den Första ingen. Om nu Staten skulle betala vikariatsarfvoden för embets- och tjänstemän under den tid, de bevista Riksdagen, blefve förhållandet, som det väl äfven varit under det förrflutna året, att dessa ledamöter af Riksdagen aflönades på tvänne ställen eller, med andra ord, finge uppbära *dubbel* aflöning af Staten. Att sådant icke står tillsammans med Statens bästa ligger i så öppen dag, att det icke ens kan sättas i fråga. Derföre synes mig dock icke, att någon underdånig skrifvelse borde aflåtas till Kongl. Maj:t med anhållan, att den rådgifvare måtte från embetet skiljas som tillstyrkt detta förfarande, ty jag hoppas, att, om blott Representationen uttalar sin mening i detta afseende, såsom i andra, Regeringen skall lyssna dertill och söka förekomma sakens förnyande för framtiden. Hvarom icke står det kommande Riksdag fritt att taga frågan om hand; och jag tror, att den icke då släpper den så lätt. Jag förenar mig således med dem, som yrkat, att Utskottets anmärkning i denna punkt skall gillas och derefter läggas till handlingarne.

Hvad den andra punkten beträffar, är det mig likgiltigt, om den lägges till handlingarne med eller utan gillande, emedan jag anser den vara utaf ringa betydelse, likasom förhållandet äfven är med den 4:de punkten.

I afseende å 3:dje punkten *synes* det deremot vid första påseende, som skulle den angå Stockholm uteslutande. Visserligen gör den det ock i och för sig, men om exemplet skulle leda till efterföljd i andra delar af riket, vore sådant obehagligt och beklagligt. Derföre anser jag att, beträffande 3:dje punkten, Utskottets anmärkning bör gillas, och jag yrkar det äfven.

Herr Uhr: Vid de föregående riksdagar, jag haft förtroendet att vara ledamot af Konstitutions-Utskottet, har det varit vanligt, att Utskottet fått uppbära förebräelser, för det att Utskottet *icke* anmält några anmärkningsanledningar. Nu åter blir Utskottet klandradt för *hvad* det framburit. Nog minnes jag den tid, då för de båda första Stånden det var alldeles omöjligt att medgifva, att Utskottet fick komma fram med några anmärkningar, om än aldrig så stor anledning dertill fanns. De båda andra Stånden ville deremot anmärka hvad som syntes vara anmärkningsvärdt. Kom så en tid, då ett motsatt förhållande visade sig inom Utskottet. Då var det de, som förut *icke* ville hafva några anmärkningar gjorda, hvilka i stället med ljus och lykta sökte öfverallt i protokoller och gjorde sig ett fasligt besvär att leta upp hvarje det minsta grand, som möjligen kunde göras till föremål för anmärkning mot Regeringen, ty då skulle den qväsas; och då var det de båda andra, de folkvalda Stånden, som fått en annan åsigt och ville, att några anmärkningar icke skulle ske. Sedan emellertid fyrdelningen upphört, förekommer det mig, som om inom Utskottet man kommit till sans. Och så har Utskottet nu på ett sansadt sätt och i en moderat form framställt sina anmälanden och öfverlemnadt till Kamrarne att bestämma, om 107 § Regeringsformen skulle tillämpas eller icke. För min del anser jag, att Utskottet så rätt förfarit. Jag tror icke, såsom åtskillige talare förmena, att det tillhört Utskottet att afgöra, att 107 § Regeringsformen *skulle* tillämpas, utan att Utskottet, på sätt Utskottet gjort, endast haft att anmäla hvad som vid

granskningen förekommit Utskottet anmärkningsvärdt och hänskjuta tillämpningen af grundlagens bud åt Kamrarne.

Hvad särskildt beträffar första punkten, har man sagt, att det varit en gammal praxis, att vikariatsarfvoden meddelats. Detta må vara sannt, men såsom i afton flera gånger talats om några för Stockholms stads räkning inköpte tomter till ett nytt salutorg, att tvisten just gällde, om företaget varit nytt eller icke, så är det äfven med detta. Jag tror, att saken numera inträdt i ett nytt stadium. Förut var det kommunerna, som aflönade de valde riksdagsmännen; nu är det Staten. Staten har i grundlagen anslagit ett visst belopp till riksdagsmannaarfvoden. Dermed skola bestridas alla de direkta kostnader, som följa af riksdagsmannakallets utöfning. Nu är frågan, huruvida de tjänstemän, som bevista Riksdagen, ega att få ersättning äfven för andra deraf beroende kostnader: få vikariatsarfvoden. Just i början af detta nya stadium är det jag åtminstone anser det vara af vigt, att man ger akt på detta förhållande. Och icke blott med hänsyn dertill, utan äfven därför att en motion blifvit väckt och behandlad i samma syftning, har jag trott det vara nyttigt och nödvändigt att gifva Kamrarne kännedom om, huru vidsträckt vikariatsarfvodet brukat meddelas. Här finnes ibland oss fabrikanter, handlande, jordbrukare och hvarjehanda annat godt folk utom tjänstemännen. De förre behöfva lika väl som de sednare så att säga vikariatsarfvoden för att kunna under sin bortovaro vid Riksdagen ställa man för sig. Ja, mine Herrar! kanske är det *mera* nödvändigt för *dem* än för tjänstemännen, ty denne har icke någon enskild risk, om vikarien icke sköter tjänsten på samma vis som den ordinarie innehafvaren. Men för den enskilde medborgaren, för fabrikanten, för jordbrukaren och flere är det icke likgiltigt, om han icke skulle få en duglig karl i sitt ställe. Saken är der icke hjälpt med, att han betalar ersättning för besväret. Vårdas icke hans angelägenheter på bästa sätt, kan han lida stor förlust, äfven om han skulle erhålla vikariatsarfvode af Staten till aflöning åt ombudet.

Att döma af Friherre Gripenstedts yttrande, tycktes han väl anse, att de tjänstemän, som undfått löneförhöjning, vore förbundne att vid tjänstledighet afstå en viss del af lönen, men att Kongl. Maj:t dock egde bestämma, om och i sådant fall huru stor del de skulle afstå. Han tillade, att, om Kongl. Maj:t, på sätt här skett, pröfvat skäligt, att *intet* afdrag skulle ega rum, vore dermed således icke brutet emot den lag, som föreskrifver, att de skola afstå en del. Jag förmår icke begripa detta resonement. Jag kan icke fatta, att *ingen* del skall vara *någon* del. Storleken af ingenting kan ju icke bestämmas. Förhållandet är väl annorlunda.

Jag vill icke uppehålla längre, utan slutar med att förklara, att jag icke från början tänkt mig annat, än att Betänkandet skulle läggas till handlingarne och icke föranleda till tillämpning af 107 § Regeringsformen. Detta var icke heller min mening i Utskottet, men jag har åtminstone velat deltaga i Utskottets beslut, på det att de anmälda punkterna måtte komma till Kammarens kännedom. Om Kammarerna vill lägga dem till handlingarne med godkännande af Utskottets förfarande eller icke, beror

af det beslut Kammarerna snart skall fatta. Dervid är jag part och kan således derom icke yttra mig.

Herr Svensén: Jag tror, att om ett konstitutionellt samhälle skall kunna tillse, att dess lagar efterlevas och fullgöras, har detta samhälle att derom draga försorg; och detta är just hvad Konstitutions-Utskottet nu gjort. För min del är jag således af den mening, att Konstitutions-Utskottet icke bör klandras, derföre att Utskottet framlagt dessa anmälanden för Riksdagen.

I fråga om sjelfva saken och hvad särskildt beträffar den första punkten, vidhåller jag den åsigt, som jag tror, att Kammarerna, vid behandlingen af Herr Rosenbergs motion, förut uttalat, eller att vikariatsarfvoden för tjänstemän under den tid de tillhöra Riksdagen, borde upphöra. På sätt tvänne talare på eftermiddagen redan yttrat, anser äfven jag, att det icke kan vara lämpligt, att Staten aflönar sina tjänstemän först på ett ställe och sedan samtidigt på ett annat. Först ger Staten dem såsom Riksdagsmän arfvode, under det de bevista Riksdagen, och derjemte låter Staten dem behålla och uppbära lön för tjänster, hvilka skötas af andra personer och som äfven måste betalas. Det är dock påtagligt, att litet hvar af oss måste draga försorg om, att våra angelägenheter under vår bortovaro vid Riksdagen besörjas af andra personer, och konsekvensen fordrar således, att, om Staten betalar vikariatsarfvoden åt de *tjänstemän*, som finnas ibland oss, Staten också är pliktig att betala detsamma åt *oss alla* samt- och synnerligen. Men *dit* vill jag icke komma. Jag tror, att det villkor, som vid 1859—1860 årens riksdag fästades vid den då fastställda löneförhöjningen för tjänstemännen, eller att de skulle vara förbundne att afstå en del af sin lön under den tid de åtnjuta tjänstledighet af andra orsaker, också bör tillämpas, när denna är af riksdagsmannakallet föranledd. Mig synes således, att under *alla* omständigheter borde ett sådant afdrag ske. Visserligen hade man icke tänkt sig då, att riksdagsmannauppgiften kunde gifva anledning att tillämpa detta stadgande; men jag tror, att det är rättvist.

Hvad angår andra punkten, tror jag, att den egentligen innefattar en formfråga, och jag anser den icke vara af någon särdeles stor betydelse, ehuruval jag medgifver, att en anmälan derom varit välbetänkt.

Enahanda är ock, enligt min uppfattning, förhållandet med fjerde punkten. Det är således vid tredje punkten, som jag vill stadna ett ögonblick. Den rättsfråga, hvaröfver Konungens rådgifvare der hade att utlåta sig, afser endast tolkningen af 23 § i kommunal-förordningen för Stockholms stad. Jag tror, att dess rätta tydning bort vara lätt för Stats-Rådet, desto heldre som samma rådgifvare, hvilken var föredragande i besvärsmålet, sjelf kontrasierat förordningen. Det enda anmärkningsvärda i saken anser jag också just vara, att icke något yttrande i hufvudsaken blifvit af honom afgifvet. Då fem andra ledamöter af Konungens Råd yttrat sig i saken och rörklarar, att en pluralitet af två tredjedelar af rösterna i det antydda fallet borde erfordras för ett laga beslut, synes det verkligen, som skulle, om Stats-Rådet och Chefen för Civildepartementet haft en annan mening, han bort anmäla den till protokollet,

och enär, som sagdt är, *detta* hufvudsakligen bort utgöra föremålet för pröfning, kan jag icke finna, att Konungens rådgifvare egt att tillstyrka målets återförvisning, helst parterna derom icke gjort framställning, och tvistefrågan var tydlig och klar. Jag tror således, att Utskottet riktigt ansett, att grundlagens föreskrift i 107 § Regeringsformen i detta fall icke blifvit behörigen iakttagen; och jag yrkar derföre, att Kammaren, med gillande af Utskottets här gjorda anmälan, lägger Betänkandet till handlingarne.

Herr Björck:

Herr Statsrådet Lagerstråle: Den siste värde talaren har förut-satt, att uti det tillstyrkande, som af föredraganden i Stats-Rådet blifvit afgifvet i det mål, som i tredje punkten af Betänkandet omförmåles, skulle ligga ett ingrepp i kommunens rätt att besluta i sina egna angelägenheter. Jag tillåter mig med afseende derå fästa uppmärksamheten på den betydliga skilnad, som förefinnes deremellan att uppehålla verkställigheten af ett beslut, fattadt af en kommunalmyndighet, och att föreskrifva något som denna myndighet icke beslutat. Det seduare har icke skett.

Vidare har man anmärkt, att en annan form borde hafva begagnats för frågans lösning, nemligen den att åt domstol öfverlemnna pröfningen, om det med enkel röstpluralitet fattade beslutet kunnat verkställas. Jag får bekänna, att denna utväg icke finnes i kommunallagarne omtalad, och, mig veterligt, har ett sådant behandlingssätt icke förut varit ifrågasatt.

Slutligen ber jag att få förtydliga ett yttrande jag förut afgifvit. Det har nemligen blifvit för mig uppgifvet, att man ännu sväfvade i ovisshet om min ställning i förevarande fråga. Det måtte väl vara gifvet, att, sedan jag lennat mitt tillstyrkande om målets återförvisning, men ett definitivt beslut, afvikande derifrån blifvit fattadt, jag antingen afgifvit ett yttrande i sak eller icke afgifvit ett sådant yttrande. Anses jag icke hafva gjort det, så kvarstår, enligt 9 § Regeringsformen, skyldighet för mig att ansvara för det beslut Kongl. Maj:t fattat, likasom om jag detsamma tillstyrkt, derest jag icke emot beslutet anmält min reservation. Jag har redan angifvit, att den, enligt min uppfattning, fördelaktigaste lösningen af frågan låg i den åtgärd jag föreslog, men att jag tillika icke i det beslut, som fattades, fann något, som från min ståndpunkt sedt, skiljde sig så ifrån min egen åsigt i sjelfva hufvudfrågan, derest jag skulle i dess slutliga bedömande ingått, att jag fann giltig anledning för hand att afgifva reservation deremot, hvidan icke heller någon betänklighet för mig förefanns att expediera beslutet med min kontrasignation. Genom denna har jag iklädt mig ansvar för beslutet, och jag kan icke annat än förundra mig öfver, att icke Konstitutions-Utskottet på mig tillämpat denna 9 §. Jag skulle ingenting högre önskat än att få emot en anmärkning från bemälda Utskott i denna rigtning försvara mig genom yttrande i sjelfva saken. Endast detta tillägg till mitt föregående yttrande.

Herr Bjerkander: Denna långa debatt under hela dagens lopp har så uttömt förevarande ämne, att jag icke skulle velat förlänga diskus-

sionen, om icke en föregående talares yttrande uppkallat mig att begära ordet. Denne talare har nemligen påstått, att ett godkännande af Utskottets i Betänkandet uttalade åsichter skulle vara aldeles liktydigt med en anmäld önskan hos Hans Maj:t Konungen, att han ville ur Stats-Rådet och från embetet skilja den eller de Statsråds-ledamöter, som bidragit till de regeringsbeslut, hvilka i Utskotts-betänkandet omförmälas. För min del har jag icke hört flere än en ledamot i denna Kammare yrka, att en skrivelse enligt 107 § Regeringsformen skulle till Kongl. Maj:t aflätas, och, efter hvad jag kunnat af den här förda diskussionen uppfatta, har man ej haft en sådan afsigt, utan endast velat uttala en allmän opinionsyttring. Jag ber att nu få öfvergå till en kort antydan om min mening rörande de särskilda punkterna.

Hvad då vidkommer det ärende, som i punkten 1 omförmäles, har jag, lika litet som flere föregående talare, kunnat gilla det sätt, hvarpå detsamma blifvit behandladt. Då jag i min hemort före riksdagens början underrättades om den åtgärd, Regeringen vidtagit i afseende å ifrågavarande vikariatsarfvoden, kunde den icke undgå att väcka både min och många andra personers stora förundran. Jag hade också väntat att under denna diskussion få någon upplysning, som kunde mildra omdömet, men jag må bekänna, att jag ännu icke hört någon nöjaktig förklaring. Man har nemligen endast åberopat en gammal praxis ända från år 1830, som här skulle ega tillämpning, men jag tror, att våra förhållanden nu mera äro så förändrade, att denna praxis nu mera icke bör anses ega någon betydelse. Vi hafva visserligen många andra exempel på dylika inrotade ovanor eller "praxis", hvad man nu än må kalla dem, qvarstående från äldre tider, men det är, enligt mitt omdöme, vår pligt att allt mer och mer söka afskaffa dessa, sedan vi nu fått en verklig Folkrepresentation.

Det har äfven blifvit upplyst, att Rikets Ständer vid 1865—1866 års riksdag förklarar, att då en tjänsteman af en eller annan orsak ej kunde sköta sin tjänst, han skulle afstå till vikaries aflönande högst en fjerdedel af sin lön efter Kongl. Maj:ts bestämmande. Det var således ej Rikets Ständers mening, att han icke skulle afstå någon del af lönen.

Jag anser också, att en riksdagsman af tjänstemannaklassen, som har sitt i grundlagen bestämda arfvode, bör låta sig dermed nöja, såväl som andra icke-tjänstemän, då han derjemte får behålla största delen af sin tjänstemannalön. Det förvånar mig, att tjänstemännen sjelfve kunnat framkomma med ett sådant anspråk. Jag är öfvertygad, att folket i landsorten, när det får veta, att det på detta sätt måste betala dubbla löner åt sina representanter, noga skall betänka sig vid kommande riksdagsmannaval, innan de omvälja sådana personer; och jag tror derföre, att det legat i tjänstemännens eget välförstådda intresse att sjelfve hafva aflönat sina vikarier, utan att dermed betunga statskassan.

Beträffande sjelfva Betänkandet har man ogillat den form, hvarunder det framställtts och sagt, att den ej är sådan, som grundlagen föreskrifver. Denna må nu vara huru som helst; praxis har dock, åtminstone under tvänne föregående riksdagar, varit den, att från Konstitutions-Utskottet anmärkningar framkommit under samma form som nu, utan att

Utskottet dervid ansett sig särskildt böra påyrka tillämpningen af hvarken 106 eller 107 § Regeringsformen. Denna gång tror jag också, att det icke var Utskottets mening, såsom det äfven af ett par af Utskottets egna ledamöter är tillkännagifvet, att söka få tillämpning utaf någon af dessa paragrafer, utan endast att hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, Utskottet ansett sig befogadt att göra. Då så är, tror jag det ingalunda vara grundlagsvidrigt, att man gillar de åsichter Utskottet framställt. För min del vill jag icke fästa mycket afseende vid punkterna 2 och 4, men angående 1:sta och 3:dje punkterna anser jag Riksdagen böra uttala sin opinion. Min mening är, att vi böra lägga Betänkandets 1:sta och 3:dje punkter till handlingarne *med gillande* af de åsichter Utskottet rörande desamma framställt, men angående punkterna 2 och 4 helt enkelt lägga dem till handlingarne utan vidare yttrande.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen upptog de särskilda yrkandena, som blifvit framställda rörande

Punkten 1,

nemligen dels om densammas läggande till handlingarne, dels om punktens läggande till handlingarne med förklarande att Kammaren gillade Utskottets deri uttalade åsichter, dels om dess läggande till handlingarne men med ogillande af Utskottets motivering, dels ock slutligen om aflåtande af en sådan underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, som omförmåles i 107 § 1 mom. Regeringsformen. Propositioner framställdes å hvart och ett af dessa yrkanden, och förklarade Herr Talmannen, efter förnyad proposition på det förslag, som afsåg, att, utan något yttrande om gillande eller ogillande af Utskottets åsichter, endast lägga punkten till handlingarne, sig finna samma proposition besvarad med öfvervägande ja. Votering blef då begärd, och antogs till kontraposition den mening, som ville att Kammaren med gillande af Utskottets åsichter skulle lägga punkten till handlingarne. Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

Den, som vill att första punkten af Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1 skall läggas till handlingarne,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med gillande af de utaf Utskottet uttalade åsichter, beslutat lägga den ifrågavarande punkten till handlingarne.

Vid omröstningens slut funnos 90 ledamöter hafva röstat ja och 67 nej, hvadan Kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Punkten 2.

Efter det att Kammaren, på Herr Talmannens framställning, förklarar sig anse öfverläggningen rörande denna punkt fulländad genom den diskussion, som föregick Kammarens beslut angående första punkten, upptog nu Herr Talmannen de särskilda yrkanden, som blifvit gjorda i fråga om andra punkten, och framställde i öfverensstämmelse dermed propositioner, nemligen dels derom att punkten måtte läggas till handlingarne, dels derom att densamma måtte läggas till handlingarne med förklarande att Kammaren gillade Utskottets åsigter, dels jemväl läggas till handlingarne med ogillande af Utskottets motivering. Herr Talmannen fann den första af dessa propositioner besvarad med ja; och hade Kammaren alltså beslutat lägga denna punkt till handlingarne.

Punkten 3.

Jemväl i afseende å denna punkt ansågs öfverläggningen fulländad genom hvad som anförts vid första punkten. Herr Talmannen tillkännagaf, hurusom rörande denna tredje punkt enahanda yrkanden blifvit gjorda, som vid den nästföregående, och afgaf alltså, i samma ordning, enahanda propositioner samt förklarade af dessa propositioner den på enkelt läggande till handlingarne besvarad med öfvervägande ja. Votering blef emelertid begärd. Till kontraposition antogs den mening som yrkade, att Kammaren, med gillande af Utskottets åsigter skulle lägga punkten till handlingarne. Derefter uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill att tredje punkten af Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1 skall läggas till handlingarne,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med gillande af de utaf Utskottet uttalade åsigter, beslutat lägga den ifrågavarande punkten till handlingarne.

Röstsedlarne visade 77 ja mot 81 nej, i följd hvaraf Kammaren, med gillande af Utskottets åsigter, beslutat lägga ifrågavarande punkt till handlingarne.

Punkten 4.

I afseende å öfverläggningens afslutande rörande denna punkt meddelades enahanda förklarande som vid 2:dra och 3:dje punkterna, likasom samma propositioner här framställdes som vid nämnda punkter. I enlighet med de å dessa propositioner afgifna svar förklarades derefter Kammaren hafva beslutat att lägga denna fjerde punkt till handlingarne.

§ 4.

Hänvisades följande på Kammarens bord hvilande Kongl. Propositioner:

N:o 31, angående förändrade bestämmelser i fråga om utmyntning af guldmynt,

till Banko-Utskottet;

och N:o 32, angående det franska mått- och vigtsystemets införande i Sverige för medicinskt bruk,

till Lag-Utskottet.

§ 5.

Kammaren beslöt, på Herr Talmannens förslag, att de ärenden som blott en gång varit bordlagda, skulle förekomma främst till föredragning vid nästa sammanträde.

§ 6.

På grund af sjukdom, som med behörigt läkarebetyg blifvit styrkt, beviljade Kammarerna Herr *Jon Jonsson* ytterligare 14 dagars ledighet från riksdagsgörömlen. Ledighet beviljades derjemte

Herr *Kjellson* från den 26 i denna månad under 14 dagar;

Herr *Fredriksson* äfven från den 26 dennes under 14 dagar; och

Herr *Wedberg* från den 30 Mars under 5 dagar.

§ 7.

Justerades följande Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om anvisande af särskildt anslag för allmänna arbeten under år 1868 till beredande af arbetsförtjenst åt den i följd af missväxt och dyr tid nödställda befolkningen inom vissa delar af landet;

N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om användande af medel, som i Riksgälds-kontoret inestå och blifvit anvisade till allmänna arbeten, hvilka icke kommit till stånd; och

N:o 7, angående de årliga revisionerna af Borås—Herrljunga jernvägsbolags förvaltning och räkenskaper, äfvensom samma Utskotts förslag till Riksdagens skrivelse till Fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

N:o 8, i anledning af den verkställda granskningen af Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid som förflutit sedan början af 1867 års riksdag.

§ 8.

Till bordläggning första gången anmäldes:

Banko-Utskottets Utlåtande och Memorial N:o 9, i anledning af Häradshöfdingen C. F. Jacobssons ansökning om eftergift af återstående oguldna beloppet å åtskilliga från Lånekontoret i Göteborg utgifna lån, derför han, såsom ansvarig inlemnare af lånehandlingarnes rättighet, stadnat i betalningsskyldighet;

N:o 10, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut öfver Banko-Utskottets Memorial N:o 2, om verkställd granskning af Riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning; och

N:o 11, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut öfver Banko-Utskottets förslag rörande 1866 års bankovinst;

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts N:o 1, Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 36) i fråga om sådan ändring i 12 § läroverksstadgan, att grekiska språket måtte blifva ett valfritt läroämne.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag öfver de, under §§ 4 och 7 här ofvan omnämnda beslut.

Sammanträdet afslutades kl. 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Rättelser:

Band. 1 sid. 313	rad. 13	nedifr.	står: de principer	läs: den principen
» » » 356	» 3	uppfir.	» konservativa kirurgen	» konservativa kirurgien
Band. 2 sid. 36	» 3	nedifr.	» innan det åtager sig	» då det åtager sig
» » » 64	» 8	uppfir.	» hatade	» hotade
» » » »	» 17	nedifr.	» har utgjort	» har uppgått till
» » » »	» 13	»	» exporten 1864	» exporten 1864 till d:o
» » » 187	» 18	uppfir.	» anslag	» anlag
